INFLUENȚA LIMBII ROMÂNE ASUPRA LIMBII UCRAINENE

EMIL VRABIE

I. INTRODUCERE

§ 1. În limba ucraineană literară contemporană există un număr considerabil de cuvinte de origine românească. Împrumuturile din limba română sînt însă mult mai numeroase în graiurile populare de sud-vest și, în primul rînd, în cele situate de-a lungul sau în apropierea zonei de contact nemijlocit româno-ucrainean. Aceste graiuri sînt mai cu seamă următoarele: graiurile *transcarpatice* în bazinul superior al Tisei al afluenților ei din dreapta, graiurile *huțule* din sud-estul regiunii Transcarpatice, din Bucovina și din vechea Galiție, graiurile *bucovinene* și cele foarte asemănătoare cu ele din vechea Pocuție, numite uneori împreună graiuri *pocuto-bucovinene*, graiurile *nistriene*, situate în bazinul superior al Nistrului, graiurile *podoliene* din stînga cursului mijlociu al Nistrului și graiurile *de stepă*, de pe cursul inferior al Nistrului și din întinsa regiune de stepă de la nordul Mării Negre[1].

Prezența unor termeni de origine românească în graiurile ucrainene este semnalată însă și mai departe de teritoriul lingvistic românesc: spre nord-vest — pînă la graiurile *lemkoviene* din Cehoslovacia și Polonia, spre nord — pînă la graiurile *polesiene*, iar la nord-est și la est — pînă dincolo de Nipru, în Kuban și în ținuturile Donului (cf., de ex., Stieber, *Atlas lemk.*, III, h. 114, denumiri pentru „coraslă", *Malecki—Nitsch*, h. 71, termeni pentru „albie", *Vasmer—Trubačev*, 163, s.v. *bešyxa* etc.).

Prin intermediul graiurilor ucrainene, cuvinte de origine românească au pătruns în limbile popoarelor vecine cu ucrainenii: în rusă, în bielorusă, în polonă (*brýndza*, *mamalýga*, *tájstra* ș.a., vezi Šanskij, *Etimol. slov.*, 205, *Kratkij etimol. slov.*, 192, Vrabie, *Termeni*, 994). În ce privește cuvintele românești din polonă, slovacă sau cehă, ele au putut pătrunde în aceste limbi slave, actualmente neînvecinate cu româna, și *pe cale directă*, în perioada cînd românii se aflau în Carpații Nordici și zonele adiacente.

---

[1] O imagine de orientare asupra repartiției graiurilor ucrainene în ansamblu oferă Ivan Zilyns'kyj, în lucrarea sa *Карта українських говоров з поясненнями*, Varșovia, 1933 și F. T. Žylko, în harta anexată la lucrarea *Говори української мови*, Kiev, 1958. Pentru graiurile ucrainene carpatice cf. și hărțile din lucrarea lui Ivan Pańkievič *Українські говори Підкарпатської Руси і сумежних областей*, Praga, 1938.

§ 2. **Vechimea împrumuturilor românești în ucraineană.** Primele contacte româno-ucrainene s-au produs în regiunea Carpaților nordici, după toate probabilitățile, încă din secolul al XI-lea (*Rosetti*, V, 118, Dzendzelivs'kyj, *Vivčars'ka leksyka*, 112). Cauzele și împrejurările care au determinat migrațiunile românilor pe de o parte spre Alpii Dalmatini, iar pe de alta — în Carpații Nordici, au constituit și constituie încă obiectul a numeroase studii[1]. Colonizarea românească în Carpații Nordici a continuat în secolele următoare, din al XII-lea pînă în al XVI-lea. În legătură cu aceasta, A. Sobolevskij, comentînd prezența unor termeni de origine românească în graiurile slave carpatice, scria, în 1894, că „ei au putut pătrunde la actualii locuitori ai Carpaților și Rusiei Transcarpatice de la strămoșii românilor, de la valahi, care în primele veacuri ale vieții istorice a poporului rus, circulau, după toate probabilitățile, de-a lungul întregilor Carpați, începînd de la ramificațiile lor nord-vestice în Moravia și terminînd cu Carpații Transilvaniei" (*Sobolevskij*, fasc. III). La rîndul său, dialectologul sovietic F. T. Žylko, referindu-se la influența altor limbi asupra graiurilor ucrainene sud-vestice, admite că în trecut influența românească se exercita pe un teritoriu considerabil mai întins decît în prezent (*Žylko*, 96).

Datele geografiei lingvistice, scria pe bună dreptate Gr. Nandriș în 1934, infirmă teoriile potrivit cărora migrațiunile păstorilor români în Carpații Nordici ar fi de dată tîrzie, și că românii n-ar fi ajuns în Podhale înainte de secolul al XV-lea (*Nandriș*, 147, cu referire la studiul lui I. Kniesza *Originea maghiarismelor în terminologia păstorească din Carpați*[2]).

În studiul lingvistic de față vom cita o serie de împrumuturi făcute de ucrainieni de la români, care prezintă trăsături românești arhaice, unele cu siguranță anterioare secolului al XV-lea.

§ 3. **Împumuturi cu trăsături românești arhaice.** „Multe din cuvintele împrumutate de slavi de la români, scria I.-A. Candrea în anul 1900, au păstrat forma arhaică pe care o aveau în epoca migrațiunilor; ele constituie, prin urmare, un tezaur prețios pentru cunoașterea fonetismului limbii din această epocă depărtată pentru care ne lipsesc cu totul orice alt soi de documente" (*Candrea*, 400). Iată cîteva dintre acestea:

a) *Arhaisme fonetice*

Grupul *cl'* netrecut la *k* : rom. $^{+}$*cl'ag* > ucr. *klah*[3].

[1] Fr. Miklosich, *Wanderungen...*, Viena, 1879, N. Drăganu, *Românii în veacurile IX — XIV pe baza toponimiei și a onomasticii*, București, 1933 ș.a.

[2] I. Kniesza, *Pochodzenie hungaryzmów karpatskiej terminologji pasterskiej*, în „*Recueil des communications*", section I, linguistique, *II Congrès international des Slavistes*, Varșovia, 1934, p. 49—53.

[3] Dezvoltînd teoria continuității elementului romanic în Dacia după părăsirea acestei provincii de către legiunile romane, Ovid Densusianu invoca, în lucrarea sa *Istoria limbii române*, printre alte argumente, și cîteva fapte din limbile slave septentrionale care i se păreau de natură să înlesnească soluționarea problemei. În concluzie el scria: „...dacă ucraineana și alte cîteva limbi slave septentrionale cunosc formele românești *kl'ag*, *gl'ag* etc., acestea trebuie să fi fost introduse în ele într-o epocă foarte veche, anterioară, în orice caz, secolului al XIII-lea, cînd *cl'*, *gl'* se mai păstrau. Dar, dacă admitem aceasta, înseamnă să recunoaștem fără discuție că românii au continuat să trăiască în evul mediu în Carpați, în vecinătatea slavilor (Densu-

Consoana *l'* netrecută la *i̯*: rom. *+fil'în* > ucr. *filýn*, rom. *+gurgúl'* > ucr. *gurgúl'a*, rom. *+trifól'* > ucr. *trifól* sau *trifólija*, rom. *+vătúl'e* > ucr. *vatúl'a* etc.
Consoana *n'* netrecută la *i̯*: rom. *+grun'* > ucr. *grun'*.
Grupul *e* + *n* netrecut la *in*: rom. *+merénda* > ucr. *merénd'a*.
Consoana *b'* netrecută la *g* în ucr. *frembíja* (< rom. dial. *+frămbie*).
Vocala *e* netrecută la *u* în ucr. *demykáty* (< rom. *+a demicá*).

b) *Arhaisme lexicale*

Rom. *curm* „curmei", regionalism atestat în Muntenia și Oltenia (*DA*, I, p. II, 1029), se întindea, desigur, în româna veche, pînă în Bucovina, Maramureș sau Transilvania de nord, de unde a putut fi dus la ucrainenii din Carpați Nordici, care îl păstrează și astăzi sub forma *kurmák* „id". (< *+kurm* + sufixul *-ák*).

Termenul vechi de origine latină+ *a rumená* „a rumega", dispărut cu totul din limba română, se păstrează la ucrainenii din Carpații Nordici, care, împrumutîndu-l, l-au adaptat la sistemul morfologic propriu cu ajutorul sufixului verbal *-uvá-ty* (cf. § 33).

În româna veche trebuie să fie existat și termenul păstoresc+ *tușínă* „lîna obținută prin tușinare". Ucrainenii au împrumutat acest termen românesc într-o variantă cu rotacism: *tušýra* „id".

Termenul românesc *băscă* „toată lîna de pe o oaie", atestat, se pare, doar o singură dată, în Psaltirea Scheiană, trebuie să fi avut în limba veche o circulație largă, cel puțin printre păstori, căci a fost transmis și ucrainenilor: ucr. *bás'ka* — nume de oaie, în graiurile carpatice.

c) *Arhaisme semantice*

În limba romînă cuvîntul *barză* denumește pasărea *Ciconia alba*. Termenul, de origine autohtonă, este, probabil, un adjectiv substantivat (cf. alb. *bardh* „alb"), folosit inițial pentru desemnarea speciei celei albe de berze (*DA*, I, 504). În română nu există însă, și nici nu este atestat de izvoarele scrise, un adjectiv *barz* cu sensul de „alb" sau cu un sens apropiat. Un asemenea adjectiv cu siguranță însă că a existat cîndva în limba română, inclusiv în dialectele nordice, căci a fost transmis ucrainenilor, în graiurile cărora e

---

sianu, *op. cit.*, ed. rom. din 1961, I, p. 199). Argumentelor lui Ovid Densusianu în legătură cu trecerea *kl'* > *k'* înainte de secolul al XIII-lea li s-au adus obiecțiuni. La cea în legătură cu numele propriu *Ureacle* a răspuns cu anticipație chiar Densusianu, care a arătat că în numele proprii fonetismele arhaice se pot păstra mai îndelung decît în cuvintele obișnuite (*op. cit.*, I, p. 200).

Cît privește observația că ucraineana, neposedîndu-l pe *k'*, l-ar fi redat în toate cazurile prin *kl'* (*Scheludko*), reținută și de acad. Al. Rosetti (*Rosetti*, VI, p. 178), ea nu se verifică, deoarece ucrainenii au, totuși, împrumuturi din română cu *k'* netrecut la *kl'*, cf. ucr. *k'eptár'* (iar nu *kl'eptár'!*) < rom. dial. *k'eptar'* „pieptar". În afară de aceasta, dacă admitem teoria lui D. Scheludko, înseamnă să considerăm că *l* este secundar, de origine ucraineană, iar nu românească, și în ucr. dial. *vaklêša*, *vaklešún*. De ce atunci, în atîtea alte împrumuturi făcute de ucrainenii, grupul de sunete *consoană velară* + *e* sau *i* nu dezvoltă un asemenea *l'* epentheticum sui generis? E limpede că observația lui D. Scheludko nu are temei.

Iată de ce, argumentele lui Ov. Densusianu în legătură cu păstrarea la ucrainenii și la alți slavi carpatici a vechiului grup consonantic românesc *kl'* nu trebuie abandonate, ci întărite.

atestat termenul păstoresc *bárzij* „negru, dar cu pieptul alb" — vorbind despre oi și capre —, format cu desinența adjectivală *-ij* (cf. § 31) de la împrumutul din română *+barz*. Dacă ținem seamă și de faptul că astăzi *bárză* „Ciconia alba" este folosit numai în graiurile din jumătatea de sud a României, adică tocmai în cele care sînt la distanța cea mai mare de ucraineană, trebuie să admitem că ucr. *bárzij* reprezintă un împrumut românesc foarte vechi.

În ucraineană împrumutul românesc *demnáty* < rom. *a (în)demná* păstrează sensul de „a convinge", „a determina", „a invita" pe care îl avea în româna veche verbul *a îndemná*.

În lexicul graiurilor ucrainene de sud-vest, în primul rînd al celor carpatice, există, desigur, *și alte* împrumuturi din română care păstrează particularități fonetice și sensuri arhaice, sau care reprezintă arhaisme lexicale.

§ 4. Caracterul și ponderea împrumuturilor românești în vocabularul limbii ucrainene. Din punctul de vedere al *căilor* prin care au pătruns în ucraineană, cuvintele de origine românească formează două categorii bine distincte: împrumuturi *populare* și împrumuturi *culte*.

a) *Împrumuturile populare* datează din cele mai vechi timpuri (vezi, de ex., *jarýč*), s-au făcut pe cale orală nemijlocită, uneori în condiții de bilingvism, de-a lungul multor secole de vecinătate teritorială și de conlocuire între purtătorii unor graiuri românești septentrionale și cei ai graiurilor ucrainene de sud-vest, mai cu seamă din zona Carpaților Nordici. Ele sînt bine instalate în lexicul acestor graiuri, ceea ce rezultă, printre altele, din numărul mare de derivate proprii la baza cărora au stat. Astfel, ucr. *kl'ah* „cheag", cu varianta fonetică *gl'ag*, are în graiurile carpatice următoarele derivate: *glágaty*, cu perechea de aspect perfectiv *zaglágaty* „a închega", *glágan'yj* „închegat", „preparat cu cheag", *glaganéc'* „lapte brînzit", *glágan'ka* „id.", *klaganýc'* „piftie" și, desigur, și altele.

Specialiștii obiectivi recunosc rolul considerabil al împrumuturilor din română *în însuși procesul de constituire a unor graiuri ucrainene de sud-vest*, mai cu seamă transcarpatice și huțule (Dzendzelivs'kyj, *Zasady*, 21, *Žylko*, 96). Împrumuturile populare din română se referă nu numai la păstorit, ci și la alte sfere ale vieții economice, sociale și spirituale: îmbrăcămintea, raporturile de rudenie și afinitate, cultivarea porumbului și prepararea alimentelor etc. (Dzendzelivs'kyj, *Vivčars'ka leksyka*, *Ovcevod. leksyka*, *Nazvy moločn. prod.*, *Leksyka*, Petrovici, *Note etimol. II*, 358 etc.).

Un loc de seamă printre împrumuturile populare nemijlocite de la români îl dețin *termenii pentru relief și ape* (toponimele și oronimele, în special în Carpații Nordici[1]. Unele dintre acestea (*kýčera*, *mágura*) sînt atestate în documente ucrainene din sec. XIV—XV (*Xudaš*, 145—146), ceea ce arată că în limba ucraineană vorbită ele erau cunoscute de și mai înainte.

În sfîrșit, sînt de menționat și *antroponimele* de origine românească din graiurile ucrainene carpatice. Unele dintre acestea au fost împrumutate de la români încă înainte de stabilirea huțulilor în actualul raion Raxiv din

[1] În această privință există o literatură întinsă (Rozwadowski, Rudnyc'kyj, Stieber, *Toponomastyka*, Hrabec, Marusenko, Halas, *Topon. Zakarpat'l'a* ș.a.).

Ucraina Transcarpatică, adică înainte de sec. XVI—XVII (Dzendzelivs'kyj, *Zasady*, 21).

În unele graiuri ucrainene de sud-vest, de pildă, în cele de tip pocutobucovinean, termenii de origine românească *de multe ori nu au dublete de origine ucraineană*, ceea ce, pe de o parte, arată poziția solidă pe care ele o dețin în vocabularul acestor graiuri, iar pe de alta, vechimea lor considerabilă (cf. *Stolbunova*, 74, *Korčinskij*, 43).

În ce privește *numărul* împrumuturilor populare orale din limba română, în unele graiuri ucrainene de sud-vest el se exprimă prin cifre *de ordinul sutelor*. De pildă, numai în graiul ucrainean transcarpatic din localitatea *Rosiška* au fost notate recent, cu prilejul unor cercetări la fața locului, 522 de cuvinte nederivate împrumutate din limba română, în primul rînd, desigur, din satele românești apropiate: Bila, Cerkva, Solotvyna, Seredn'e Vod'ane, Dibrova, Hlybokyj Potik (Hrycak, *Rumuns'ki zapozyčen'n'a*, 12—13).

Actualmente, punctul de plecare cel mai important pentru noi împrumuturi este *bilingvismul româno-ucrainean din anumite regiuni ale R. S. S. Ucrainene*, bilingvism pe care în ultimul timp l-au relevat mai mulți cercetători (Hrycak, *op. cit.*, *Iljenko*, *Korčinskij*, 42, Oros, *Kontakty* ș.a.).

b) *Împrumuturile culte* se datorează, în primul rînd, traducerilor din limba română. V. V. Iljenko citează termenii *bucium*, *vornic*, *logofăt*, *mazil*, *pîrcălab*, *spătar* ș.a., care au fost reproduși tale quale în versiunea ucraineană a romanului lui M. Sadoveanu *Nicoară Potcoavă*[1].

Uneori, în coloanele presei centrale sovietice în limba rusă și ucraineană, se pot întîlni cuvinte românești adaptate *ad hoc* la sistemul gramatical slav, sau reproduse la cazul nominativ, inserate de autori, mai cu seamă în reportaje, dar și în alte specii de genuri literare, pentru relatarea unor evenimente sau stări de lucruri privitoare la România și la români (*Iljenko*, 29—31).

Fără a diminua însemnătatea împrumuturilor *culte*, de tipul celor de mai înainte, trebuie să recunoaștem interesul mult mai mare pe care îl prezintă pentru istoria limbii și poporului român, cît și a limbii și poporului ucrainean, împrumuturile *populare*. *Studiul de față este consacrat, înainte de toate, acestui fel de împrumuturi.*

§ 5. **Prezența unor împrumuturi din română în limba ucraineană literară.** Luînd drept criteriu de apartenență la limba literară ucraineană *Dicționarul ucrainean-rus* în 6 volume, apărut la Kiev între 1952 și 1963 *(Ukr.-russk. slovar')*, constatăm 3 categorii de cazuri:

a) *Împrumuturi din română necunoscute în limba ucraineană literară.* Lipsa lor din dicționarul menționat se explică fie prin faptul că ele se întrebuințează numai în anumite graiuri ale limbii ucrainene și că nu au intrat în vocabularul ucrainean comun, fie prin faptul că au un sens prea îngust, prea specializat. Este, spre exemplu, cazul unor împrumuturi ca *vandzár'* sau *zgárda*, cunoscute numai în graiurile huțule, sau al împrumuturilor *kurástra* ori *strúnga*, care, deși sînt folosite pe arii

[1] M. Sadoveanu, *Нікора Підкова*, traducere din românește de S. V. Semčyns'kyj, Kiev, 1957.

întinse ale teritoriului lingvistic ucrainean, nu sînt cunoscute în limba literară, din cauza sensului lor prea îngust, termiologic.

b) *Împrumuturi din română cunoscute în limba ucraineană literară ca* regionalisme. În aceasta categorie intră termenii dialectali care au pătruns în limba literară prin intermediul beletristicii, grație operelor de valoare ale scriitorilor ucraineni originari din ținuturile sud-vestice: Galiția, Podolia, Ucraina Transcarpatică etc. În dicționarul amintit mai înainte ele sînt însoțite de mențiunea „regionalism": *áfyna, cára, carányn, fína, flojára, fudúlytys'a, gávra, hadžúga, karúca, kuléša, maj, nanáška, plaj, pútera, rýpa, sokotýty, spúdza, švára, tájstra, tarkátyi, túrma, vátra, žentýč'a* ș.a.

c) *Împrumuturi din română în limba ucraineană literară.* În afară de rolul scriitorilor din sud-vest, în cazul împrumuturilor din această categorie trebuie să se aibă în vedere încă un fapt: ele au devenit un bun al limbii comune înainte de a fi pătruns în limba literară. Nu sînt însoțite de mențiunea „regionalism" împrumuturile: *bádika, brýndza, bukáta, cap, cáryna čyr, fudúlija, fudúl'nyj, hýrlo, keptár', kolýba, kukurúdza, kyčéra, lej, lévúrda májže, maláj, mamalýga, papúša, plekáty, remygáty, sapuváty, šutýj, trymbít'a, týrlo, žérep.*

Se constată cazuri cînd împrumuturi terminologice populare din română au dezvoltat în limba ucraineană literară *accepțiuni noi*, specifice stilului prin excelență *livresc*. Astfel, rom. *țărînă*, care în dialectele ucrainene de sud-vest își păstrează același sens, intrînd în limba literară a început să fie folosit și cu înțelesul de „domeniu", „tărîm", „sferă de activitate", ca în următorul citat din opera lui O.T. Hončar: *Одержане завдання не було для цього, тягарем, воно скорше було йому благословенням і перепусткою в* **царину** *бажаних подвигів (Ukr.-russk. slovar'*, 370). Același lucru s-a petrecut și cu termenul românesc din domeniul păstoritului *a (a)plecá* „a alăpta", care în ucraineana literară înseamnă, prin lărgirea sensului inițial, „a hrăni", „a îngriji", „a dezmierda". Pe baza sensului „a hrăni", „a nutri", a apărut apoi expresia *plekáty nadíju* „a nutri speranța", calchiată, probabil, după expresia corespunzătoare din limba rusă ori din vreo altă limbă de cultură cu care au venit în contact intelectualii ucraineni din perioada de constituire a limbii ucrainene literare contemporane. Acest *calc lingvistic* trebuie să fie creația vreunui scriitor sau publicist ucrainean originar dintr-o regiune de sud-vest, care cunoștea din graiul său matern, vorbit în localitatea sau în ținutul natal, termenul *plekáty* cu sensul de „a nutri". Cf., de ex., următorul citat din opera literară a lui Koc'ubyns'kyj: *Андрій* **плкав** *таємну надію, що все минеться якось. (Ukr.-russk. slovar'*, 447).

Limitele dintre cele trei categorii de împrumuturi (*a*, *b* și *c*) sînt, bineînțeles, relative, căci orice termen dialectal poate în mod teoretic să devină, datorită unor împrejurări favorabile, element al vocabularului comun și apoi să fie „ratificat" de limba literară, sau, invers, să fie mai întîi folosit pentru „culoare locală" în limba operelor beletristice, și pe urmă, grație prestigiului celor mai valoroase dintre ele, să intre în circuitul limbii literare și, prin ea, să se generalizeze în limba comună.

II. PRINCIPALELE CONTRIBUȚII PRIVITOARE LA STUDIEREA ELEMENTELOR ROMÂNEȘTI DIN LIMBA UCRAINEANĂ

§ 6. Lui *Franz Miklosich* îi revine nu numai meritul de a fi elaborat cel dintîi studiu științific important asupra elementelor slave din limba română [1], ci și acela de a fi autorul primelor expuneri sistematice despre influența limbii române asupra idiomurilor slave.

În 1866, într-o lucrare despre cuvintele străine din limbile slave, Miklosich citează cîteva zeci de cuvinte ucrainene pe care le consideră, în mod just, de origine românească: *bryndza, bukata, čuma, fijin, maj, malaj, mamalyga* ș.a. (Miklosich, *Fremdwörter*, s.v.), Mai tîrziu, în 1879, el publică, în colaborare cu E. Kałużniacki, cunoscuta sa lucrare asupra migrațiunilor românilor în Alpii Dalmatini și Carpați, care marchează începutul propriu zis al studiilor privitoare la influența limbii române asupra limbilor slave, inclusiv asupra ucrainenei. În capitolul rezervat acesteia din urmă Miklosich dă o listă de 51 de cuvinte, unele preluate din lucrarea sa citată anterior, altele noi, pe care le consideră împrumutate de la români. Multe dintre etimologiile propuse aici erau cele adevărate și ele au fost reținute ulterior, în studiile consacrate de alți lingviști aceleiași probleme: *bryndza, budz, cara, caryna, dzer* ș.a. (Miklosich, *Wanderungen*, 10—11). În fine, un număr de cuvinte ucrainene de origine sigur sau probabil românească figurează în *Dicționarul etimologic al limbilor slave*, publicat de Miklosich în 1886 (*EWSl.*).

O parte dintre etimologiile propuse de Fr. Miklosich în lucrările amintite mai sus nu au fost confirmate de cercetările ulterioare. La contribuțiile sale pozitive în problema influenței limbii române asupra ucrainenei vom face sistematic trimiteri în lista ce urmează. (p. 129 ș. u.).

Meritul lui *Emil Kałużniacki* în studierea influenței limbii române asupra ucrainenei este, de asemenea, considerabil. Lista întocmită de el *(Elemente românești în ucraineană și polonă*, vezi *Kałużniacki*, 12—21) cuprinde peste 230 de cuvinte ucrainene, în majoritatea cazurilor însoțite de echivalentul românesc. O bună parte dintre etimologiile propuse de autor au fost ulterior acceptate. Totodată însă, studiul lui Kałużniacki are lipsuri și greșeli, explicabile numai parțial prin stadiul de început la care se aflau în acea perioadă lingvistica românească și ucraineană. Kałużniacki este mult mai puțin riguros și prudent decît Miklosich. El lansează ipoteze bazate pe asemănări întîmplătoare între română și ucraineană, iar uneori propune etimologii de-a dreptul fanteziste. Analiza lingvistică lipsește aproape cu totul, ceea ce este mai supărător în cazul ipotezelor, care, nefiind motivate, dau pe alocuri listei de cuvinte paralele, ucrainene și românești, întocmite de autor, aspectul unei improvizații. De ex., ucr. *tulúk*, care înseamnă 1° „pui de urs sau de lup", 2° „piele de capră jupuită întreagă, servind ca sac pentru făină sau sare" *(Hrinčenko*, 294), e comparat de Kałużniacki cu rom. dial. *luchi* < *lupi (Kałużniacki*, 20), iar ucr. *húska* 1° „gîscă", 2° „căpățînă de sare" *(Hrinčenko*, 342), la autor — „pisălog de sare" — cu rom. *huscă*, care ar avea legătură cu rom. *a usca! (Kałużniacki*, 16).

[1] Fr. Miklosich, *Die slavischen Elemente im Rumunischen* Viena, 1861.

Contribuțiile pozitive aduse de Kałużniacki la cercetarea influenței limbii române asupra ucrainenei (*adzymka, balmus, balta* etc.) vor fi semnalate, în cele ce urmează, la locul potrivit.

În 1892, ocupîndu-se de influența limbii române asupra limbilor învecinate, *Lazăr Șăineanu* citează, uneori cu comentarii proprii, o serie de cuvinte românești din limba ucraineană, spicuite din lucrările citate mai înainte ale lui Fr. Miklosich și E. Kałużniacki. În încheiere el scrie: „Cum se vede, elementele românești din ruteană sînt importante și numeroase. Ele ar putea fi considerabil sporite..." (Șăineanu, *Istoria*, 275).

În anul 1900, I. -A. Candrea publică articolul *Elementele române în limbile slavice*, bazat și el, în parte, pe lucrările amintite ale lui Miklosich și Kałużniacki. Printre altele, Candrea atrage aici atenția asupra unei importante chestiuni de principiu în cercetarea raporturilor lingvistice dintre români și popoarele vecine: „E departe timpul, scrie el, cînd se aruncau în spinarea slavilor, ungurilor etc., toate cuvintele care se găseau la români și în limba vreunuia din aceste popoare. Românul era considerat numai bun *a lua cu împrumut*, dar nici o dată bun *a da cu împrumut*; era veșnic *datornic*, dar nici o dată *creditor*. Astăzi însă, în fața vreunui cuvînt existînd la români și în limba vreunui alt popor cu care am venit în contact, filologul imparțial trebuie să-și pună întrebarea: e *dat* sau *luat de români?*" (*Candrea*, 409)[1].

Numărul mare de împrumuturi, mai ales lexicale, din alte limbi nu dovedește neapărat inferioritatea sau slăbiciunea limbii care ia cu împrumut, ci arată uneori, din contră, forța și vitalitatea ei, capacitatea de a se îmbogăți terminologic și expresiv, fără a-și pierde specificul național, care depinde, în primul rînd, de structura gramaticală și de nucleul vocabularului. Toate limbile mari, de cultură și de largă circulație (latina, franceza, rusa, engleza etc.) au făcut și fac mereu împrumuturi lexicale și frazeologice din alte limbi, fără ca aceasta să le schimbe structura specifică și fără să le știrbească prestigiul. Desigur, Candrea își dădea seama și el de acest lucru. Nota de elevație care se degajă din rîndurile sale, citate mai sus, pornește, fără îndoială, din dorința învățatului român de a impune în cercetarea filologică principialitatea și obiectivitatea științifică necesară. Studierea influenței lexicale a unei limbi oarecare asupra alteia *nu poate oferi nimic din punct de vedere științific pentru ierarhizarea lor calitativă*. Ea servește doar la dezvăluirea interacțiunii dintre sistemele lingvistice diferite și, pe de altă parte, la descoperirea unor trăsături și particularități dispărute din limba care a dat cu împrumut, dar conservate în cea care a luat. După cum am văzut mai înainte, Candrea a subliniat el însuși acest ultim aspect, cu referire specială la limbile slave și la română (vezi și § 3.).

În raport cu studiile anterioare, etimologiile cîtorva cuvinte ucrainene de origine românească din lista întocmită de Candrea au fost precizate și adîncite (*gelêta, filyn, kl'ah* ș.a.).

Totuși, în cîteva cazuri, etimologiile propuse de Candrea sînt neconvingătoare sau chiar greșite (rom. *arcúș* > ucr. *árkuš*, rom. *bórtă* > ucr. *bort'*, *bórta* ș.a.). Contribuțiile sale valabile vor fi menționate la locul cuvenit.

[1] Înainte de I.-A. Candrea asupra acestui lucru atrăsese atenția B. P. Hasdeu, vezi *Etymologicum magnum Romaniae*, București, 1886—1903, s.v. *altiță*.

În *Dicționarul etimologic al limbii române* (*Elementele latine*), al lui I. -A. Candrea și Ov. Densusianu, apărut numai pînă la litera *P* (*a putea*), se citează sistematic cuvintele românești de origine latină pătrunse în limbile vecine, printre care și ucraineana. Și aici, ca și în toate studiile precedente, cuvintele ucrainene sînt citate fără indicarea accentului. Ele sînt reproduse în alfabetul ucrainean și cuprind destul de numeroase inadvertențe tehnice.

Informații și comentarii în plus față de cele cuprinse în studiile menționate apar în *Dicționarul limbii române* al Academiei Române (*DA*), care de asemenea citează cuvintele românești pătrunse în limbile vecine.

O contribuție însemnată la cercetarea influenței românești în ucraineană aduce în 1926 *D. Scheludko*, în articolul *Rumänische Elemente im Ukrainischen*, studiu concentrat și bogat în fapte noi, bazat pe cele două dicționare mari ale limbii ucrainene care apăruseră pînă atunci: cel al lui E. Żelechowski și cel al lui B.D. Hrinčenko.

După o expunere succintă asupra contactului etnic româno-ucrainean de-a lungul timpului (cu trimiteri bibliografice), Scheludko încearcă să construiască un *tablou de corespondențe fonetice* între cele două limbi, ceea ce deosebește în sens pozitiv studiul său de cele precedente. Felul în care a realizat însă autorul această idee ridică multe obiecțiuni, din cauză că nu se ține seamă în suficientă măsură de particularitățile fonetice ale graiurilor românești septentrionale. De ex., el stabilește că rom. *ă* > ucr. *a* și ilustrează această corespondență cu împrumuturile *papušoja* și *karaúš*. Această corespondență ar putea însă fi considerată valabilă numai dacă s-ar ști precis că ucraineninii au împrumutat termenii românești respectivi din graiurile în care *ă* protonic se rostește într-adevăr *ă*. După cum se știe însă, în multe graiuri românești din Moldova și Bucovina, cît și din alte părți, *ă* protonic se pronunță, de fapt, *a*[1]. Prin urmare, cele două cuvinte pe care le citează Scheludko în sprijinul corespondenței fonetice amintite s-ar putea în realitate să fi fost rostite cu *a* protonic, iar nu cu *ă*, chiar de românii care le-au transmis ucrainenilor. Obiecții de aceeași natură ridică și alte corespondențe fonetice.

Pe de altă parte, D. Scheludko nu ține seamă în măsura cuvenită nici de particularitățile fonetice ale graiurilor ucrainene de sud-vest. De ex., corespondența rom. *o* > ucr. *o*, stabilită de el, nu este exactă, căci autorul ei nu distinge pozițiile accentuate de cele neaccentuate, ceea ce îl obligă la derogări în aparență inexplicabile: *lok*, *pomána*, dar *kukúc*, *mušija*, *burdéj*. El nu observă că rom. *o* protonic se menține în ucraineană ca *o*, sau trece la *u*, în funcție de fenomenul numit *ukanie* (cf. mai departe, § 14), cunoscut nu numai în ucraineană, ci și în rusă și bielorusă[2]. Obiecțiuni de aceeași natură ridică și alte corespondențe fonetice româno-ucrainene propuse de Scheludko, asupra cărora însă nu ne mai oprim.

---

[1] Vezi *Coteanu*, 84—85, cu trimiteri la lucrări ale lui S. Pușcariu, Iorgu Iordan și Al. Graur în care se discută acest fenomen. Cf. și *ALRM II*, h. 8, *Sunetul ă în cuvîntul păduchios*, de unde se vede că în p.c. 95, 386 și 836 s-au notat rostiri cu *a*: *paduchios*.

[2] R. I. Avanesov, *Очерки по русской диалектологии*, Moscova, 1949, p. 107, E. F. Karskij, *Белоруссы. Язык белорусского народа. Исторический очерк звуков белорусского языка*, Moscova, 1955, p. 117.

Cu toate că semnalează multe împrumuturi ucrainene din română, nemaimenționate pînă atunci, studiul lui D. Scheludko nu se impune ca o contribuție riguroasă, din cauza tendinței sale de a-și lungi lista pe seama unor cazuri discutabile și nemotivate îndeajuns. El admite, de pildă, că ucr. dial. *arídnyk* „diavolul", termen cunoscut la huțulii din Galiția, ar putea veni din rom. *arid*, fără să țină seamă că aceasta din urmă, ca neologism de origine franceză, este cunoscut și circulă numai în limba literară[1]. Autorul nu insistă în susținerea acestei presupuneri etimologice atît de puțin probabile[2], cum procedează, de altfel, și în multe alte cazuri. Ucr. dial. *baraškuváty* „a flecări" — în graiurile din Galiția, este dedus de Scheludko din rom. *brașoave*, fără să se rezolve, sau măcar să se arate, dificultățile fonetice, morfologice, semantice și de ordin teritorial pe care le ridică această etimologie. La fel de puțin convingătoare sînt și ucr. *aršák* < rom. *arțag*, ucr. *behovátyj* < rom. *a behăi*, ucr. *belêj* < rom. *bălai*, ucr. *boklátyj* < rom. *bucălat*, ucr. *výkovtaty* < rom. *covățit*, ucr. *výšpuvaty* < rom. *a spune* și multe altele.

Contribuțiile pozitive ale lui D. Scheludko la studierea influenței românești asupra limbii ucrainene vor fi menționate în cele ce urmează.

După 3 ani de la apariția studiului lui D. Scheludko, *Ivan Šarovol's'kyj* publică, la Kiev, un studiu cu aceeași temă: *Румунськи запозичені слова в українській мови* (1929). El restrînge numărul împrumuturilor propuse de Miklosich și Kałużniacki la *numai* 94, ceea ce reprezintă o vădită exagerare[3]. Šarovol's'kyj elimină din discuție, fără vreun fel de argumente, împrumuturi de origine sigură românească, cum ar fi *bundz*, *fijín*, *frembija* și altele, făcînd astfel un pas înapoi față de rezultatele pozitive ale predecesorilor.

Referiri la cuvinte de origine românească în limbile polonă și ucraineană cuprind studiile lui *L. Malinowski*, *J. Rozwadowski*, *K. Dejna*, *J. Janów* și *St. Wędkiewicz*, cunoscuți lingviști polonezi. Ultimul, după ce enumeră cîteva arhaisme fonetice românești în termenii împrumutați de poloni și de ucraineni de la români, arată că ele *îndreptățesc împingerea începuturilor colonizării valahe în Polonia spre o perioadă mai timpurie decît cea pe care o indică izvoarele scrise*. Pe de altă parte, el consideră că locul de plecare a majorității coloniștilor români au fost Ungaria de nord, Transilvania și Moldova de nord (Wędkiewicz, *Dyalekt*, 451).

Noi contribuții, de principiu și de material, la cercetarea raporturilor lingvistice româno-ucrainene și, în particular, la studierea elementelor românești din ucraineană, au adus, după 1935, *Gr. Nandriș*, *D. Crânjală*, *S. Pușcariu*, *E. Petrovici* și *Al. Rosetti*.

În lucrarea voluminoasă a lui D. Crânjală, *Rumunské vlivy v Karpatech ze zvláštím zřetelem k Moravskému Valašsku* (1938), se fac dese referiri la cuvintele românești din ucraineană. Autorul examinează critic etimologiile propuse de Miklosich, Kałużniacki și de alți cercetători și elimină, ca neprovenind din

[1] Cf. Fl. Marcu și C. Maneca, *Dicționar de neologisme*, ed. a II-a, „Editura Științifică", București, 1966, p. 67, s.v.

[2] În *ALR II*, vol. I, p. 95, *Cum îl porecliți pe dracul?* nu s-a răspuns nicăiri cu vreun cuvînt care să poată veni cumva în sprijinul etimologiei propuse de Scheludko.

[3] Din articol nu rezultă că autorul ar fi cunoscut studiul lui D. Scheludko.

română, un mare număr de cuvinte considerate anterior de origine românească. Această selecție critică întreprinsă de Crânjală trebuie apreciată pozitiv.

Lucrarea lui Crânjală conține însă greșeli și exagerări, în sensul că se neagă *categoric* originea românească a multor cuvinte ucrainene care, în mod sigur sau foarte probabil, au fost preluate de la români: *berbenyc'a, geleta, gerdan, goga, grun', kuleša, magura, putyra, rypa* și alte cîteva.

Fără să aibă vreun temei științific, D. Crânjală pune sub semnul îndoielii existența în ucraineană a variantei fonetice *vakleša*, cu *kl'* netrecut la *k'*, semnalată de Miklosich (*EWSl.*, 374), cu toate că în limbile slave carpatice mai există încă un asemenea caz (*kl'ah* și variantele sale), pe care el „îl recunoaște". Această „prudență" a lui D. Crînjală concordă cu una din tezele sale principale despre așa-zisul imigrationism al românilor în Dacia și despre noutatea lor relativă în Carpați, la apus de Maramureș (*Crânjală*, XXVII). Cercetări dialectale recente, întreprinse de specialiști ucraineni competenți, semnalează însă în Carpații nordici termenul *vaklešún* „nume de berbec de o anumită culoare", cu *kl'* păstrat (Dzendzelivs'kyj, *Vivčars'ka leksyka*, 108), ceea ce confirmă exactitatea variantei *vaklеša*, citate de Miklosich. Pe de altă parte, este curios că, din listele de împrumuturi făcute de ucraineni din română, la D. Crânjală lipsește termenul de origine latină *jarýč*,semnalat atît de Miklosich (*EWSl.*, 100), cît și de *Żelechowski* și *Hrinčenko*, deși aceste trei dicționare au fost folosite de D. Crânjală în analiza sa. Se pune întrebarea dacă această omisiune este într-adevăr o inadvertență, datat fiind că în termenul *jarýč* proteza lui *j-* constituie un indiciu important asupra vechimii sale mari în ucraineană.

În lucrarea lui D. Crânjală sînt, pe de altă parte, cazuri în care se atribuie în mod greșit origine românească unor cuivnte ucrainene care în mod sigur nu provin din română. De ex., ucr. *piskár'* este explicat de el prin rom. *pescar*. În ucraineană însă cuvîntul înseamnă „porcușor" și denumește peștele *Gobio fluviatilis*, pe cînd în română *pescar* nu are nicăiri sensul de „pește". În afară de aceasta, ucr. *piskar'* nu e limitat numai la graiurile de sud-vest, în care ar fi putut pătrunde din limba română, dacă în română ar fi existat cîndva un cuvînt *pescar* cu acest sens, ci are circulație largă, în limba comună (cf. *Ukr.-russk. slovar'*, 432). Termenul e cunoscut, de altfel, și în limba rusă, pînă departe spre Moscova, și apare în producțiuni folclorice rusești (*Dal'*, III, 103—104). Aceste fapte, atît de ușor verificabile, l-ar fi putut, într-adevăr, determina pe autor să manifeste prudență, mai cu seamă că ucrainenii din Carpații Nordici n-au împrumutat, decît, poate, în mod cu totul excepțional, de la români termeni pentru denumirea peștilor. În realitate, ucr. *piskár'*, ca și rus. *peskár'*, sînt cuvinte proprii, slave de răsărit, de origine slavă comună (Sanskij, *Kratkij etimol. slovar'*, 248). În fine, încă un caz. D. Crânjală crede, în lucrarea citată, că ucr. *proskura* provine din rom. *prescură*, fără să facă mai întîi dovada că termenul nu a pătruns în graiurile populare ucrainene *din slavona rusă*, în care e bine cunoscut, încă începînd cu sec. al XI lea (cf. *Sreznevskij*, II, col. 1569—1570).

În afară de cel al lui Fr. Miklosich, menționat mai înainte (*EWSl.*), dintre dicționarele etimologice slave care semnalează împrumuturi ucrainene din limba română trebuie menționate încă trei: cel al lui E. Berneker, *Slawisches etymologisches Wörterbuch* (1908—1913), cel al lui M. Vasmer, *Russisches*

etymologisches Wörterbuch, I—III (1950—1958) și cel, în curs de apariție, al lui J.B. Rudnyc'kyj, *An Etimological Dictionary of the ukrainian language* (1962 ș.u.). Ultimul, judecînd după fascicolele 1—5, încearcă să înregistreze toat-cuvintele dialectale semnalate anterior de specialiști ca fiind de origine românească. Izvoarele folosite nu sînt însă „la zi", de unde unele omisiuni. Astfel, observăm că din prima fascicolă lipsesc dialectismele de origine roe mânească *al'bijka*, *arêtij*, *arkán* (cu sensul de „dans"), *babána*, *bálec'*, *bárza bárzij* ș.a. Soluțiile propuse, pentru cuvintele pătrunse din română, în acest prim și foarte interesant dicționar etimologic al limbii ucrainene, cu toate că, în genere, sînt convingătoare, comportă, totuși, pe alocuri discuții (cf. Horbatsch, *Recenzie*, I—III) *.

În ultimii ani, studierea elementelor românești din ucraineană a fost simțitor lărgită și adîncită, grație numărului mare de contribuții de amănunt pe care le-au adus și le aduc mereu în această privință dialectologii sovietici ucraineni, mai cu seamă cei din centrele universitare din sud-vest. Un element nou, de cea mai mare importanță, al unora dintre aceste contribuții este folosirea datelor g e o g r a f i e i l i n g v i s t i c e (cf., de pildă, lucrările lui J.O. Dzendzelivs'kyj : *Atlas Transkarp.*, *Nazvy*, *Rumunizmy*, *Vivčars'ka leksyka*, *Izoglosy* ș.a.).

Cînd cele 25 de atlase lingvistice regionale ale limbii ucrainene la care se lucrează în prezent vor fi terminate, va exista posibilitatea de „a coborî pe sol" multe dintre datele glosarelor și dicționarelor, ale căror indicații în ceea ce privește localizarea unor termeni fie că sînt prea vagi, fie că lipsesc cu totul. Un interes deosebit vor prezenta pentru cercetătorii raporturilor lingvistice româno-ucrainene în special datele volumelor care vor reflecta graiuri din vecinătatea imediată a teritoriului lingvistic românesc (cf. Dzendzelivs'kyj, *Zasady*, 11—13).

§ 7. Toponimicele. Foarte numeroase în Carpații Nordici și în zonele învecinate în care se vorbesc graiuri ucrainene, toponimicele cu aspect românesc au fost și ele pînă acum obiectul a numeroase studii, unele remarcabile prin bogăția materialului concret extras din izvoarele scrise ori culese de pe teren (Rudnyc'kyj, *Nazwy*, *Hrabec*, Stieber, *Toponomastyka*, *Dejna*, *Halas* ș.a.).

Toponimicele de origine sau cu aspect românesc din regiunile amintite necesită, ca toate toponimicele în genere, metode de cercetare în bună parte diferite față de cele utilizate în studierea termenilor comuni. În unele cazuri ele au putut fi create chiar de ucraineni (sau de alți slavi), pe baza unor cuvinte proprii *de origine românească*, tot așa cum, spre exemplu, pe teritoriul de limbă românesc există multe toponimice cu înfățișare slavă, create însă de români, cu ajutorul unor cuvinte românești de origine slavă [1]. Iată de ce, problema toponimicelor românești sau cu aspect românesc, de pe teri-

* Recent am arătat și noi acest lucru, într-o analiză specială, în comunicarea *Elementele românești din limba ucraineană* (*Pe baza Dicționarului etimologic al lui J. B. Rudnyc'kyj, fasc. 1—5*), susținută la Sesiunea științifică a Universității București, la 15 octombrie 1967.

[1] Aspectele teoretice și metodologice ale acestei probleme au fost la noi elaborate, fundamentate și aplicate, în ultimii ani, de acad. E. Petrovici, în numeroasele sale contribuții la studierea numelor de locuri din România (cf., de ex., Petrovici, *Trecători*, 7).

toriul graiurilor ucrainene de sud-vest trebuie despărțită de cea a termenilor comuni de origine românească, ea fiind *o altă problemă*.

În cazurile însă în care nume comune ucrainene de origine românească, cum ar fi, de pildă, *strúnga*, *mágura* sau *kolýba*, există la ucraineni și ca toponimice, ele trebuie incluse în listele de împrumuturi, cu menționarea faptului că se folosesc și ca toponimice. Așa am procedat în lista de împrumuturi din lucrarea de față (p. 129 ș. u.).

III. CUVINTELE DE ORIGINE ROMÂNEASCĂ DIN LIMBA UCRAINEANĂ

Acest capitol, cel mai întins, tratează 3 probleme principale : 1. *Adaptarea fonetică și morfologică a împrumuturilor ; 2. Lista alfabetică a împrumuturilor (împreună cu variantele și derivatele lor)* și 3. *Prezentarea tematică a împrumuturilor*. Le vom expune în această ordine.

1. *ADAPTAREA FONETICĂ ȘI MORFOLOGICĂ A ÎMPRUMUTURILOR*

a) ADAPTAREA FONETICĂ A ÎMPRUMUTURILOR

Vocalismul (§§ 8—17)

§ 8. Rom. *a*, accentuat sau neaccentuat, rămîne *a* și în ucr. Ex. : rom. *balț* > ucr. *bálec'*, rom. pop. *gáură* > ucr. *gávra*, rom. *gázdă* > ucr. *gázda*, rom. *gorgán* > ucr. *gorgán*, rom. *grápă* > ucr. *grápa*, rom. *clácă* > ucr. *kláka* etc. ; rom. dial. *anteréu* > ucr. *anterév*, rom. dial. *paftáli* > ucr. *paftáli*, rom. dial. *prajînă* > ucr. *pražýna*, rom. dial. *a samaná* > ucr. *samanáty* etc.

§ 9. Rom. *ă*, accentuat sau neaccentuat, devine în ucr. *e*. Ex. : rom. *flăcău* > ucr. *flekév*, rom. dial. *hărgău* > ucr. *hergév*, rom. *mălái* > ucr. *meláj*, rom. dial. *răzăș* > ucr. *rezéš* etc.

Despre rom.-*ă* (în poziție finală), vezi § 27.

§ 10. Rom. *e*, accentuat sau neaccentuat, rămîne *e* și în ucr. Ex. : rom *culéșă* > ucr. *kuléša*, rom. dial. *léurdă* > ucr. *lévurda*, rom. *négură* > ucr. *négura* etc. ; rom. *nepót* > ucr. *nepít*, rom. *a rumegá* > ucr. *rumegáty*, rom. *oáre* > ucr. *váre* etc.

§ 11. Rom. *i* se menține în ucr. ca *i*, sau trece la *y* (*i*). De regulă, *i* se menține. Ex. : rom. *bir* > ucr. *bir*, v. rom. dial. *frămbie* > ucr. *frembíja*, rom. *dîjmă* > ucr. *dížma*, rom. *venít* > ucr. *venít*, rom. *álbie* > ucr. *vál'bija* etc.

Într-o serie de cazuri, mai ales după *r*, care în graiurile ucrainene este dur, *i* trece la *y*. Ex. : rom. *frícă* > ucr. *frýka*, rom. *grîndă* > ucr. *grýnda*, rom. *arîci* > ucr. *jarýč*, rom. dial. *macríș* > ucr. *makrýš* etc. După alte consoane : rom. *áfină* > ucr. *jáfyna*, v. rom. *a demicá* > ucr. *demykáty*, rom. *colíbă* > ucr. *kolýba* etc.

Adesea, trecerea lui *i* la *y* este rezultatul analogiei cu diverse sufixe ucrainene care au în componența lor vocala *y*. Ex. : rom. *țărînă* > ucr. *cáryna*, nu numai din cauza lui *r*, ci și pentru că în ucraineană sînt frecvente cuvintele cu sufixul *-yna ;* rom. *comárnic* > ucr. *komárnyk*, prin analogie cu sufixul ucr. *-nyk ;* rom. *cîrlíg* > ucr. *gyrlýga*, rom. dial. *mamalígă* > ucr. *mamalýga*, prin analogie cu cuvintele formate cu sufixul *-ýga ;* rom. *altíță* > ucr. *altýc'a*, rom. *berbeníță* > *berbenýc'a*, rom. *gáliță* > ucr. *gályc'a*, prin analogie cu cuvintele formate cu sufixul *-ýc'a* (cf. și § 21).

§ 12. Rom. *î*, accentuat sau neaccentuat, devine *y*. Ex.: rom. *blînd* > ucr. *blýndyj*, rom. *cîrd* > ucr. *kyrd*, rom. dial. *rîndză* > ucr. *rýndza*, rom. *hîrdău* > ucr. *hyrdév*, rom. *brîndúșă* > ucr. *bryndúša* etc.

§ 13. Rom. *o* accentuat se păstrează. Ex.: rom. dial. *arvónă* > ucr. *arvóna*, rom. *bótă* > ucr. *bóta*, rom. *bujór* > ucr. *bužóra*, rom. *dóină* > ucr. *dójna*, rom. *loc* > ucr. *lok* etc.

§ 14. Rom. *o* neaccentuat de regulă se menține ca *o*. Ex.: rom. *bostán* > ucr. *bostán*, rom. dial. *boụár'* > ucr. *bovhár'*, rom. *a folosí* > ucr. *folosýty*, rom. *gogomán* > ucr. *gogomán*, rom. *gorgán* > ucr. *gorgán*, rom. *codáș* > ucr. *kodáš*, rom. *comârnic* > ucr. *komárnyk* etc.

Totuși, sînt frecvente cazurile cînd *o* neaccentuat rom. devine în ucr. *u*, în virtutea fenomenului „ukanie", caracteristic pentru multe graiuri ucrainene de sud-vest (cf. *Žylko*, 74, *Bukatevič*, 21). Ex.: rom. *bocánci* > ucr. *bukán'čy*, rom. *bordéi* > ucr. *burdéj*, rom. *porneálă* > ucr. *purn'álo* etc.

Există și dublete fonetice care oglindesc oscilația între vocalismul protonic din română și cel din dialectele ucrainene de sud-vest, ca, de ex., rom. *botéi* față de ucr. *botéj* sau *butéj*, rom. *moșie* fața de ucr. *mošíja* sau *mušíja* etc.

§ 15. În cîteva cazuri, rom. *o* în silabă închisă este reprezentat în ucr. prin *i*, la fel ca și *o* din cuvintele neîmprumutate aflat în această poziție: rom. *nepót* > ucr. *nepót* sau *nepít*, rom. *ocól* > ucr. *okól* sau *okíl*, rom. dial. *șipot* > ucr. *šýpit* (Despre *o*, *e* > *i* în ucr., vezi pe larg *Ist. gram.*, p. 152, ș.u., § 41).

§ 16. Rom. *u*, accentuat sau ne accentuat, rămîne în ucr. *u*. Ex.: rom. *brîndúșă* > ucr. *bryndúša*, rom. *bundz* > ucr. *bundz*, rom. *ciúmă* > ucr. *džúma*, rom. *fúrcă* > ucr. *fúrka*, v. rom. *gruń* > ucr. *grun'*, rom. *gúșă* > ucr. *gúšă* etc. ;rom. *bucátă* > ucr. *bukáta*, rom. *busuióc* > ucr. *busujók*, rom. *fruntáș* > ucr. *fruntáš* etc.

În cîteva cuvinte, rom. *u* manifestă tendința de trecere la *o*, sau a trecut a *o*, prin disimilare față de altă vocală închisă (*u* sau *i*) de sub accent. Aceste cazuri sînt: rom. *buburúz* > ucr. *boborúdz*, rom. *butúc* > ucr. *bot'úk* (sau *butúk*), rom. *ciútură* > ucr. *čútora* (sau *čítura*, cu o disimilare vocalică analoagă), rom. dial. *cucurúdz* > ucr. *kokorud'd'a* (sau *kukurúdz*), rom. *curcubíță* > ucr. *korkobéc'*, rom. *furtúnă* > ucr. *fortúna*.

§ 17. *Diftongul oa*. Trebuie distinse două cazuri: a) diftongul *oa* la inițială și b) — *oa* în interiorul cuvîntului.

a) Rom. *oa*-(la inițială) > ucr. *va*-, căci *o̯* din *o̯a* este interpretat de ucraineni ca *u̯* (vezi § 18). Ex.: v. rom. *oácl'eș* > ucr. *vákleš*, rom. *oáre* > ucr. *váre*.

b) Rom. *oa* în interiorul cuvîntului trece în mod constant la *ucr. ó*. Ex.: rom. *bulboánă* > ucr. *bul'bón'a*, rom. *doágă* > ucr. *dóga*, rom. *gloábă* > ucr. *glóba*, rom. *groápă* > ucr. *grópa*, rom. *coádă* > ucr. *kóda*, rom. *cocoánă* > ucr. *kokóna*, rom. *moáșă* > ucr. *móša* etc.

De altfel, în Transilvania, Crișana și Maramureș, lit. *oa* se rostește *o̯* (*o* deschis), vezi *ALRM II*, h. 212. În împrumuturile făcute de ucraineni de la români din aceste provincii, rom. dial. *o̯* (*o* deschis) > ucr. *o*.

În rom. dial. *șfoáră* elementul *o̯* a fost interpretat ca *u̯*, sub influența labialei precedente *f*, de unde ucr. *šfára*, iar nu *šfóra*.

Consonatismul (§§ 18—23)

§ 18. Rom. *u̯* trece în mod constant la ucr. *u̯*, variantă poziţională a fonemului /*v*/. Trebuie distinse următoarele patru situaţii:

a) Rom. *u̯* (< *o*) la iniţială de cuvînt > ucr. *v-* (vezi § 17).

b) Rom. *u̯* la iniţială de silabă în interiorul cuvîntului > ucr. *v*. Ex.: rom. dial. *lau̯ítă* > ucr. *lavíty*, rom. dial. *léu̯urdă* > ucr. *lévurda*, rom. dial. *bou̯ár'* > ucr. *bovhár'* (prin stadiul *bou̯-ár'*, cu *h-* secundar, protetic, cf. § 23), rom. *plóu̯ă* > ucr. *plóva*.

c) Rom. *u̯* la finală de cuvînt > ucr. /*v*/, care se realizează în această poziţie ca *u̯*. Ex.: rom. dial. *anteréu̯* > ucr. *anterév*, rostit *anteréu̯*, rom. *flăcău* > ucr. *flekév*, rostit *flekéu̯* etc.

d) Rom. *u̯* la finală de silabă > ucr. /*v*/, care se realizează în această poziţie ca *u̯*. Ex.: rom. pop. *gáu̯ra* > ucr. *gávra*, rostit *gáu̯ra*.

§ 19. Velarea momentană rom. *g* de regulă rămîne *g* în împrumuturile ucr. din română. Ex.: rom. *doágă* > ucr. *dóga*, rom. *gáta* > ucr. *gáta*, rom. *négură* > ucr. *négura*, rom. *jeg* > ucr. *džeg* etc. Acest *g* manifestă tendinţa de a fi supus aceluiaşi tratament la care a fost supus în ucraineană vechiul *g* din slava comună de răsărit, adică de a trece la *h* laringal fricativ. (Ex.: rom. *gáură* > ucr. *gávra*, *hávra*, rom. *găleátă* > ucr. *geléta*, *heléta*, v. rom. *gruń* > ucr. *grun'*, *hrun*, rom. *murg* > ucr. *murg-át-yj*, *múrh-yj* etc.

În cîteva cazuri, izvoarele consultate atestă pentru rom. *g* numai stadiul ucr. mai nou *h*: rom. *beteág* > ucr. *bet'áh*, rom. *cotígă* > ucr. *kotýha*, rom. *gloátă* > ucr. *hlóta*, rom. *neghínă* > ucr. *néhyn*, rom. *pribeág* > ucr. *brybéha*.

§ 20. Rom. *l* devine în ucr. *l* sau *l'*. Ex.: rom. dial. *balán* > ucr. *balán*, rom. dial. *a folosî* > ucr. *folosýty*, rom. *flútur* > ucr. *flutúr*, rom. *altíţă* > ucr. *altýc'a*, rom. *báltă* > ucr. *bálta*, rom. *blánă* > ucr. *blán'a*, rom. *gálbeni* > ucr. *gálbeni*, rom. dial. *gălcă* > ucr. *gélka*, rom. *sálbă* > ucr. *sálba* etc. Pe de altă parte însă, rom. *álbie* > ucr. *al'bijka*, rom. *balţ* > ucr. *bal'c* (> *bál'ec'*), rom. *bulboánă* > ucr. *bul'bóna*, rom. *bólfă* > ucr. *ból'fa*, rom. *fálce* > ucr. *fál'ča*, rom. *lúntre* > ucr. *l'úntra* etc.

§ 21. Rom. *ţ*, africată dură, se menţine şi în ucr. la fel (*c*). Ex.: rom. *ţap* > ucr. *cap*, rom. *ţără* > ucr. *cára*, rom. dial. *braţără* > ucr. *bracár*. În cîteva împrumuturi însă, reflexul rom. *ţ* este ucr. *c'*, africată moale, prin analogie cu *c'* din cuvintele neîmprumutate. Ex. rom. *balţ* > ucr. *báléc'*, ca în ucr. *pálec'*, cu *e* „mobil", rom. dial. *jăntiţă* > ucr. *žentýc'a*. ca în numeroasele cuvinte proprii formate cu sufixul *-ýc'a* etc. (Cf. şi § 35 b).

§ 22. Asimilări şi disimilări consonantice. În împrumuturile din română se constată multe cazuri de schimbări fonetice explicabile prin asimilare şi disimilare consonantică.

§ 22 *a. Asimilări*

a) O consoană *surdă* trece în *sonoră* sub influenţa unei sonore sau sonante următoare. Ex.: v. rom. *+cl'ag* > ucr. *gl'ag*, rom. *cîrlig* > ucr. *gerlýga*, rom. *cornúţă* > ucr. *+gornúta* (de unde, apoi, *hornúta*, vezi § 19), rom. *pribeág* >

> ucr. *brybéha*, rom. *prúnă* > ucr. *brún'ka*, rom. *cérgă* > ucr. *džérga*, rom. *ciúlă* > ucr. *džúla*, rom. *ciúmă* > ucr. *džúma*, rom. *hăciúgă* > ucr. *hadžúga*.

b) O consoană *surdă* trece în *sonoră* sub influența unei sonante precedente: rom. *rîncáci* > ucr. *ryngáč*, rom. dial. *placíntă* > ucr. *plačýnda*.

c) O consoană *dentală* trece în *velară* sub influența unei velare precedente: rom. *cingătoáre* > ucr. *cyngakóra*.

§ 22 b. *Disimilări*

e) O consoană *labială* devine *velară* sub influența unei labiale următoare: rom. *bólfă* > ucr. *gól'fa*, rom. *pastrámă* > ucr. *kastráma*.

f) O consoană *sonantă* trece la *altă sonantă*, sub influența unei sonante identice următoare: rom. *noáten* > ucr. *ótenyna* > *nótelyna*, rom. dial *vardzáre* > ucr. *vandzár*.

§ 23. *Consoane protetice.*

În cîteva împrumuturi se constată proteza unor consoane la inițială de cuvînt sau de silabă:

h-: rom. dial. *ádzîmă* > ucr. *hádzymka*, rom. dial. *armasár'* > ucr *harmasár'*, rom. *úrdă* > ucr. *hurdá*, rom. dial. *bouár'* > ucr. *bovhár'* (cf și § 18);

j-: rom. *áfină* > ucr. *jáfyna*, rom. *aríci* > ucr. *jerýč*;

v-: rom. *álbie* > ucr. *vál'bija*, rom. *úrdă* > ucr. *vúrda*.

Aceste proteze nu apar însă în mod consecvent, căci paralel cu variantele citate se constată și altele, fără proteză: *ádzymka*, *áfyna*, *al'bíjka*.

Foarte vechi pare a fi numai *j-* din *jarýč* și, poate, și din *jáfyna* (vezi aceste cuvinte în lista alfabetică de la p. 149).

Pentru celelalte 8 împrumuturi din română cu *a* la inițială *(altýc'a, anterév, arétij, aripát, arkán, armáš, aršýc'a, arvóna)* nu sînt atestate variante cu *j-* sau cu altă consoană protetică.

b) ADAPTAREA MORFOLOGICĂ A ÎMPRUMUTURILOR

Substantivul (§§ 24—30)

§ 24. Substantivele românești de genul masculin sau neutru, terminate la nominativ singular într-o consoană sau într-un grup de consoane, de regulă devin în ucraineană masculine cu desinența *-ø*. Ex.: rom. *cumnát* (masc.) > ucr. *cumnát* (masc.), rom. *cîrd* > (neutru) > ucr. *kyrd* (masc.).

§ 25. Între două consoane finale poate să apară o *vocală mobilă*, prin analogie cu cazurile similare din cuvintele neîmprumutate. Ex.: rom. *balț* > ucr. *bálec'*, rom. *țarc* > ucr. *cark* sau *cárok* [1].

§ 26. Într-un număr considerabil de cazuri substantive românești masculine sau neutre, terminate la nominativ singular într-o consoană, au căpătat în ucraineană dezinența *-a*, devenind, în acest fel, substantive de genul feminin: rom. *botéi*, *bujór*, *dat*, *dzăr*, *fum*, *cl'ag*, *gurgúl'*, *cîrlíg*, *cărăúș*, *cîmp*, *cucurúz*, *păpușói*, *vad*, au devenit în ucraineană *butéj* sau *butéja*, *bužóra*, *dat* sau *dáta*, *dzer* sau *dzéra*, *gl'ag* sau *gl'ága*, *gurgúl'a*, *kyrlýh* sau *gyrlýga*, *karaúša*, *kýmpa*, *kukurúdz* sau *kukurúdza*, *papušója*.

[1] Același fenomen se constată și în împrumuturile făcute de sîrbii carașoveni din limba română, de ex. rom. *danț* > caraș. *danac* etc., vezi Emil Petrovici, *Graiul Caraşovenilor. Studiu din dialectologie slavă meridională*, București, 1935, p. 83—84.

Explicația acestui fenomen, cel puțin pentru o parte dintre exemplele de mai înainte, s-ar putea să fie următoarea: ucrainenii, auzind de la români formele articulate cu articolul hotărît *-u* (< *-ul*), le-au interpretat ca pe niște acuzative în *-u* din sistemul morfologic propriu, de la care apoi au dedus formele corespunzătoare de nominativ în *-a*. Acest proces trebuie să fi avut ca punct de plecare forme românești de acuzativ articulat din propoziții ca: *Întoarce b o t é i u !* (= boteiul), *A rupt b u j ó r u* (= bujorul) etc. Cf. și rom. *căpăstru*, care a devenit în ucr. *kapéstra*.

Pentru unele dintre cazurile de mai înainte sînt însă de presupus și alți factori care au putut determina trecerea de la tipul cu desinență *-Ø* la tipul cu *-a*: analogia cu un sufix productiv, de ex. rom. *cîrlig* > ucr. *gyrlýga, gyrlýha*, sub influența numeroaselor derivate proprii cu sufixul *-ýga (-yha)*, analogia bazată pe comunitatea semantică, de ex. rom. dial. *papușói* > ucr. *papušója*, datorită faptului că tot de genul feminin este și *kukurúdza*. În sfîrșit, trecerea de la tipul masc. *-Ø* la tipul fem. *-a* poate fi un mijloc de evitare a unui grup de consoane nou, inexistent în cuvintele neîmprumutate: rom. *cîmp* > ucr. *kýmpa*. Cf. și *lápta* < rom. *lápte*.

§ 27. Substantivele românești de genul feminin, terminate la nominativ singular în *-ă*, devin în ucraineană feminine în *-a*. La aceasta au contribuit trei factori: a) genul natural, ca în rom. *dóică* > ucr. *dójka*, rom. *fină* > ucr. *fina*, rom. *cocoánă* > ucr. *kokóna*, rom. dial. *matúșă* > ucr. *matúša* etc.; b) formele românești articulate cu articolul hotărît *-a*: rom. *coáda* > ucr. *kóda*, rom. *cornúta* > ucr. *kornúta*, rom. *groápa* > ucr. *grópa* etc.; 3) faptul că în ucraineană nu există substantive de genul feminin cu desinența *-e* (conform corespondențelor fonetice româno-ucrainene arătate în § 9, rom. *-ă* ar fi trebuit să aibă în ucr. reflexul *-e*).

Unele dintre acestea au putut fi împrumutate de la forma românească articulată, în *-a* (vezi. § 30).

§ 28. Substantivele românești de genul feminin, terminate la nominativ singular în *-e*, devin în ucraineană feminine în *-a*. Ex.: rom. *fálce* > ucr. *fál'ča*, rom. *lúntre* > ucr. *l'úntra*, rom. *línte* > ucr. *l'ýnta*, rom. *mutătoáre* > ucr. *mutatór'a*, rom. *putére* > ucr. *putér'a*, rom. *bucăláie* > ucr. *bukulája*, rom. *odáie* > ucr. *odája*, v. rom. dial. *frămbíe* > ucr. *frembíja*, rom. *moșie* > ucr. *mošíja* etc.

Și dintre acestea unele au putut fi împrumutate de la forma românească articulată, în *-a* (vezi § 30).

§ 29. Într-un număr nu prea mare de cazuri, substantive românești feminine, terminate la niminativ singular nearticulat în *-ă*, au devenit în ucrainează masculine, prin pierderea acestuia, ori au două variante: una „normală", în *-a* (cf. § 9), iar alta cu desinența *-Ø*. Acestea sînt: rom. *brățără*, dial. *braṭără* > ucr. *brejcára* și *bracár*, rom. *bucátă* > ucr. *bukáta* și *bukát*, rom. *gúșă* > ucr. *gúša* și *guš*, rom. *căpúșă* > ucr. *kápuš*, rom. *culéșă* > ucr. *kuléša* și *kuléš*, rom. *cîrjă* > ucr. *kýrža* și *kyrž*, rom. dial. *maciúcă* > ucr. *mačúga* și *mačúg*, rom. *neghínă* > ucr. *néhyn*, rom. *scámă* > ucr. *škam*, rom. *spúză* > ucr. *spúza* și *spuz*.

§ 30. În cîteva cazuri este evident, iar în altele se poate presupune, că substantivele românești au fost împrumutate la forma articulată cu articolul hotărît: rom. *móșul* > ucr. *móšul*, rom. dial. *nanáșul* > ucr. *nanášul*. Poate că și corespondentele feminine ale acestor substantive au fost împrumutate tot la forma articulată: rom. *moáșa* > ucr. *móša*, rom. dial. *nanáșa* > ucr. *nanáša* > *nanáška*. Tot de la forma cu articolul hotărît *-a* vor fi fost împrumutate și unele substantive care denumesc animale după diversele lor însușiri, dacă au fost preluate ca nume proprii: rom. dial. *Baláia* (nume de vacă) > ucr. *balája*, rom. *Brîndúșa* (nume de oaie) > ucr. *bryndúša*, rom. dial *Róșa* (nume de capră) > ucr. *róša* etc.

Adjectivul

§ 31. Adjectivele românești sînt adaptate la sistemul morfologic ucrainean prin două procedee:

a) cu ajutorul desinenței adjectivele *-yj* sau *-ij-*, atașată la forma nearticulată de masculin a adjectivului românesc, ca în: v. rom. *barz* > ucr. *bárzij*, rom. *blînd* > ucr. *blýndyj*, rom. *ciul* > ucr. *džúlyj*, rom. *murg* > ucr. *múrhyj*, rom. dial. *sarác* > ucr. *sarákyj*, rom. *șut* > ucr. *šútyj*, rom. dial. *tarcát* > ucr. *tarkátyj* etc.;

b) cu ajutorul desinenței adjectivale *-yj* sau *-ij*, atașată la tema adjectivului românesc extinsă cu un sufix adjectival ucrainean: rom. *fudúl* > ucr. *fudúl'nyj (fudul'-n-yj)*, rom. *lai* > ucr. *laístyj (laj-ist-yj)*, rom. *urît* > ucr. *urýtnyj (urýt-n-yj)* etc.

Aceste adjective sînt împrumuturi *adaptate* la sistemul morfologic ucrainean. Ele trebuie deosebite de adjectivele create de ucraineni, cu ajutorul diverselor sufixe, *de la cuvinte proprii* de origine românească. De ex., ucr. *carýnnyj* < ucr. *cáryna* (< rom. *țărină*), cu sufixul adjectival *-n-yj*, este un *derivat propriu*, iar nu un împrumut adaptat. Aceeași remarcă este valabilă pentru adjective ca: *bokšýstyj, capýnyj, džegovátyj, kolýbnyj, murgátyj, murgástyj, murgávyj* etc.

Verbul (§§ 32—34)

§ 32. Verbele românești de conjugarea I (cu infinitivul în *-á*) sînt adaptate la sistemul morfologic ucrainean prin adăogarea sufixului *-ty*, specific pentru infinitiv. În asemenea cazuri sufixul tematic al infinitivului este *-a-*. Ex.: rom. *a mutá* > ucr. *mutáty (mut-á-ty)*, rom. *a rumegá* > ucr. *rumegáty*, rom. dial. *a sapá* > ucr. *sapáty*, rom. dial. *a scapá* > ucr. *skapáty* etc.

Verbele românești de conjugarea a IV-a (cu infinitivul în *-í* sau *-î*) formează în ucraineană infinitivul cu sufixul tematic *-y-*. Ex.: rom. *a se fudulí* > ucr. *fudúlytys'a*, cu deplasarea accentului pe radical (cf. § 35), rom. *a socotí* > ucr. *sokotýty*, rom. dial. *a folosî* > ucr. *folosýty*, rom. dial. *a pați* > ucr. *pacýty* etc.

§ 33. În cîteva cazuri, sufixul tematic al infinitivului ucrainean este *uva-*: *byrzuvátys'a, prašuváty, rumenuváty, sapuváty*, sau *-ova-*: *car'kováty*,

žentováty, cf. rom. : *a se bîrzoiá, a prăși, *a rumená, a săpá, a (în)țărcuí, a jintuí.*

§ 34. În ucr. *purn'áty* (ar fi fost de așteptat **pornýty* < rom. *a porní*) s-a produs o nivelare a temei infinitivului după substantivul *purn'álo* (< rom. *porneálă*).

Accentul

§ 35. De regulă, împrumuturile din română au în ucraineană accentul pe aceeași silabă ca și în limba-sursă. Ex.: rom. dial. *ádzîmă* > ucr. *ádzymka*, rom. dial. *anteréu* > ucr. *anterév*, rom. *pomănă* > ucr. *pomána* etc.

Deplasarea accentului de pe silaba din limba-sursă este condiționată de doi factori:

a) *Nivelarea temei mai multor împrumuturi cu același radical.* Ex.: rom. dial. *badícă* > ucr. *bádica*, sub influența ucr. *bád'o* (< rom.); rom. dial. *a grapá* ucr. *grapáty*, dar și *grápaty*, ultima variantă — sub influența subst. *grápa* (< rom.); v. rom. *'a merendá* > ucr. *meréndaty*, sub influența subst. *meryénd'a* (< rom.); rom. dial. *a tușîrá* > ucr. *tušýraty*, sub influența subst. *tušýra* (< rom.); rom. *a se fudulí* > ucr. *fudúlytys'a*, sub influența adj. *fudúl'nyj* (< rom.) etc.

b) Analogia cu clase accentologice de cuvinte neîmprumutate. Ex.: rom. dial. *báligă* > ucr. *balýga*, cu deplasarea accentului sub influența numeroaselor derivate proprii cu sufixul *-ýga*; rom. *flútur* > ucr. *flutúr*, sub influența numeroaselor derivate proprii cu sufixul *-úr*; *pútină* > ucr. *putýna*, sub influnța numeroaselor derivate proprii cu sufixul *-ýna* etc.

c) Într-un număr restrîns de cazuri deplasarea accentului poate fi doar constatată: rom. *blîndă* > ucr. *blyndá*, rom. *úrdă* > ucr. *úrda*, *vúrda*, însă și *hurdá*; rom. dial. *calúș* > ucr. *káluš*; rom. dial. *capúșă* > ucr. *kápuš*; rom. *neghină* > ucr. *néhyn*; rom. *vîrtoápă* > ucr. *výrtopa*.

2. *LISTA ALFABETICĂ A ÎMPRUMUTURILOR*

A

ádzymka „un fel de pîine din aluat nedopsit" — în graiurile din Bucovina și Galiția *(Želechowski, 2, Hrinčenko, 4)*. Etimol.: formație proprie, cu suf. *-k-a* < ucr. **ádzyma* < rom. dial. *ádzîmă* „azimă", cf. arom. *ádzîmă* „id." *(Papahagi, 60)* < gr. ἄζυμα „fără drojdie" *(Kałużniacki, 12, Scheludko, 125, Crânjală, 432, Mihăescu, 93)*. Var.: *hádzymka (Hrinčenko, 263)*. Despre *h-*, vezi § 23.

áfyn, vezi *áfyna*.

áfyna, pl. *áfyny* 1° „afine" (Vaccinum myrtillus) — în graiurile carpatice, iar ca regionalism, și în ucr. literară *(Hrinčenko, 11, Ukr.-russk.-slovár', 20, Małecki — Nitsch, h. 292)*, *Vincenz, 715*; 2° „nume de oaie de o anumită culoare" — în graiurile transcarpatice (Dzendzelivs'kyj, *Vivčars'ka leksyka, 108*). (Etimol.: < rom. *áfină* „id.", considerat cuvînt străvechi *(Sobolevskij, s.v., Candrea,*

406, *Scheludko*, 125, Pușcariu, *Lb. rom.*, 245–246, Giuglea, *Elemente*, 405–406, *Vincenz*, ibid., *Rudnyc'kyj*. 42), împrumutat de la români de unguri : *afonya*, și de sașii din Transilvania : *afinë* „id" — sensul 1⁰ (Pușcariu, *op. cit.*, ibid., *Grigorowitza*, 341). Var. : *áfyn*, cf. rom. *áfin* „tufă de afine" ; *jáfyna*, cu *j-* protetic (vezi § 23) ; *jáfyry*, pl., de la v. rom. dial. *áfiră*, cu rotacism. Derivate : *afyn'ák* „băutură de afine", cu suf. *-'ák*, cf. *výšn'a* „vișină" — *vyšn'ák* „vișinată" ; *afyn'ánka* „supă de afine", cu suf. *-'ánka*, cf. *krúpy* „crupe" — *krup'ánka* „cîrnat umplut cu crupe" ; *áfynnyk* „tufă de afine" — cu suf. *-nyk*, cf. *smoródyna* „coacăză" — *smoródynnyk* „tufă de coacăză" — toate în graiurile huțule și, ca regionalisme, și în ucr. literară (*Hrinčenko*, ibid., *Ukr.-russk. slovar'*, ibid.).

al'bíjka „albie" — în graiurile de vest (*Żelechowski*, 3). Etimol. : formație proprie cu suf. *-k-a* < ucr.+ *ál'bija* < rom. *álbie* < lat. *alveus* (*Candrea*, 404, *Scheludko*, 125), cu deplasarea accentului pe sufix. Despre *l'*, vezi § 20. Var. : *vál'bija* „covată", „vas pentru dat de mîncar ela porci, (*Malecki—Nitsch*, h. 71, p.c. 7, 25 — *halb'ija*. 21 37 — *xalb'ija*, 17 — *hálb'ijka*, 39 — *xalbija* ; Cf. și *Nandriș*, 143). Termenul *álbie* este larg cunoscut în graiurile românești (*ALR*, s.n., IV, h. 1223, *albie de spălat rufe*), Despre *v-*, vezi § 23.

altýc'a „căptușeală subsioara cămășilor" — în graiurile carpatice și nistriene (*Hrinčenko*, 6, *Dejna*, 123), Etimol.: < rom. *altiță* (*Scheludko*, 125, *Crânjală*, 198 și 438, *Rudnyc'kyj*, 17, *Rosetti*, V, 120) < sl. de sud, cf. scr. *làtica* (*Mihăilă*, 65), cu-*yc'a* î.l.d. *-ica*, prin analogie cu suf. productiv *-yc'-a* (vezi §§ 21 și 35 b). Există și părerea că rom. *altiță* ar proveni din lat. *altītia* (*Ciorănescu*, 21).

anterév „anteriu" (un fel de haină țărănească) — în griurile bucovinene. Etimol. : < rom. dial. *anteréu*, cunoscut și în arom. : *anteríu* < gr. *ἀντερί* < tc. *antéri* (*Scheludko*, 125, Șăineanu, *Influența*, II, 21, *Papahagi*, 112).

arétij „berbec nescopit" — în graiurile carpatice (*Żelechowski*, 5). Etimol. : < rom. *aréte* „id." < lat. *arĭete(m)* (*Candrea*, 400, Vasmer, *Krtisches*, II, 166, *Candrea — Densusianu*, 12, nr. 81, *Scheludko*, 125, *Šarovol's'kyj*, 54, *Crânjală*, 438, *Rosetti*, V, 120). Rom. *aréte* e cunoscut, de pildă, la păstorii din Maramureș ; „Berbecii cei mai frumoși, care se disting între ceilalți și care vor rămîne ca reproducători, se numesc *areți*" [1]. Părerea că ucr. *arétij* n-ar proveni, din română (*Ciorănescu*, 35) este neîntemeiată.

aripát „înaripat" — în argoul cîntăreților ucraineni ambulanți (Horbatsch, *Argo*, 29). Etimol. : < rom. *aripát* „id." < *aripă* + suf. *-át*.

arkán „dans bărbătesc" — la huțuli (*Hrinčenko*, 9, *Ukr.-russk. slovar'*, 17, sensul 2°). Etimol. : < rom. *arcán* „id." < tăt. *arkan* „arcan" („laț"). Sensul de „dans bărbătesc" pare să fie o inovație semantică românească, deoarece el nu este atestat în *Tat.-russk. slovar'*, 39. Prin urmare, ucr. *arkán* „arcan" provine din tătară (*Šanskij*, 24, *Etimol. slovar' russk. jaz.*, I, 143), pe cînd ucr. dial. *arkán* „dans bărbătesc" — regionalism din graiurile sud-vestice — este un împrumut din română, ca și *žok*, vezi. Părerea că rom. *arcán* „dans bărbătesc" ar proveni din ucraineană (*Semčyns'kyj*, 70) este neîntemeiată.

[1] A. I. Georgeoni, *Contribuțiuni la păstoritul în Maramureș*, București, 1936, p. 43.

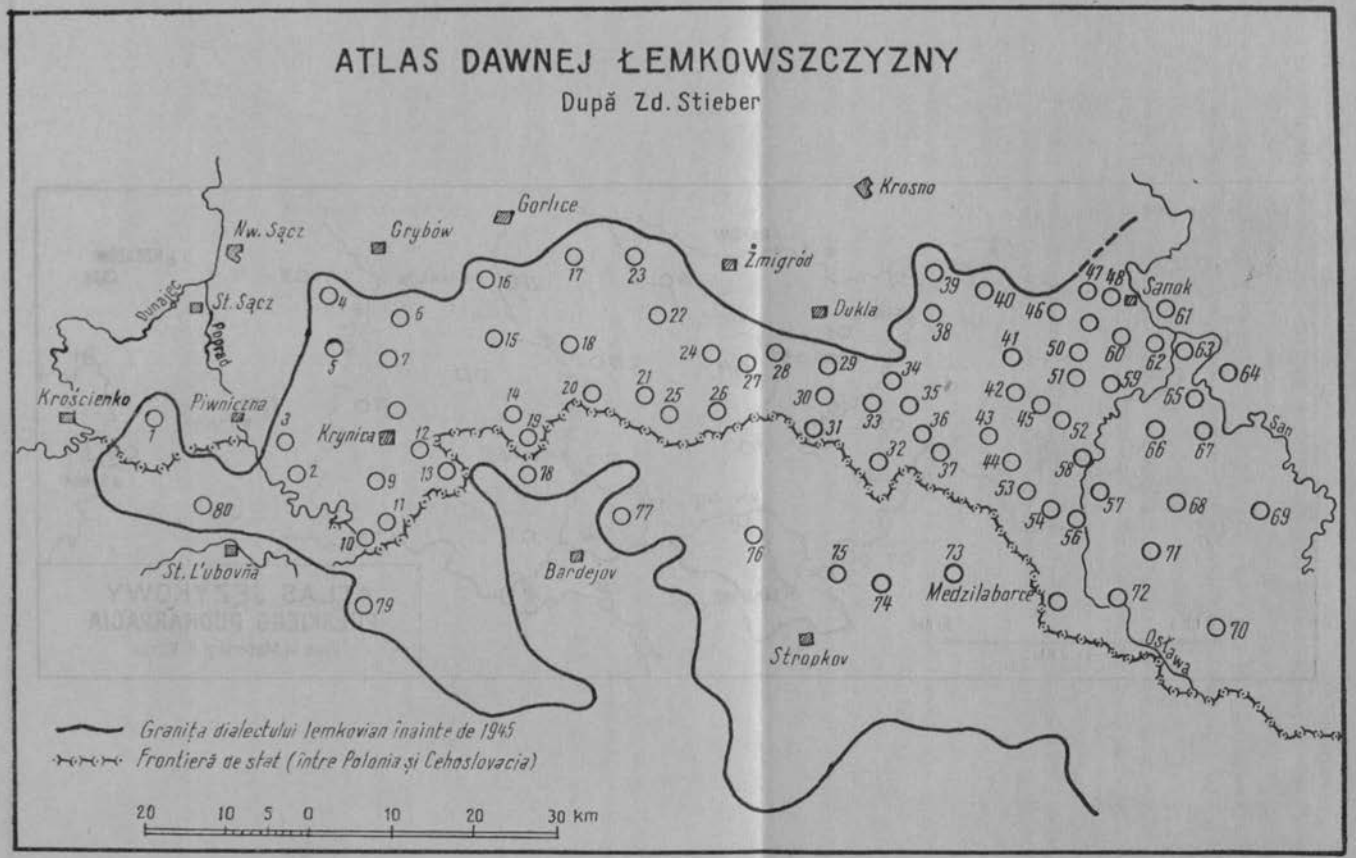
ATLAS DAWNEJ ŁEMKOWSZCZYZNY
După Zd. Stieber
Nw. Sącz
Gorlice
Krosno
Grybów
Żmigród
Dukla
Sanok
St. Sącz
Dunajec
Poprad
Krościenko
Piwniczna
Krynica
San
St. L'ubovňa
Bardejov
Medzilaborce
Stropkov
Ostawa
Granița dialectului lemkovian înainte de 1945
Frontieră de stat (între Polonia și Cehoslovacia)
20 10 5 0 10 20 30 km

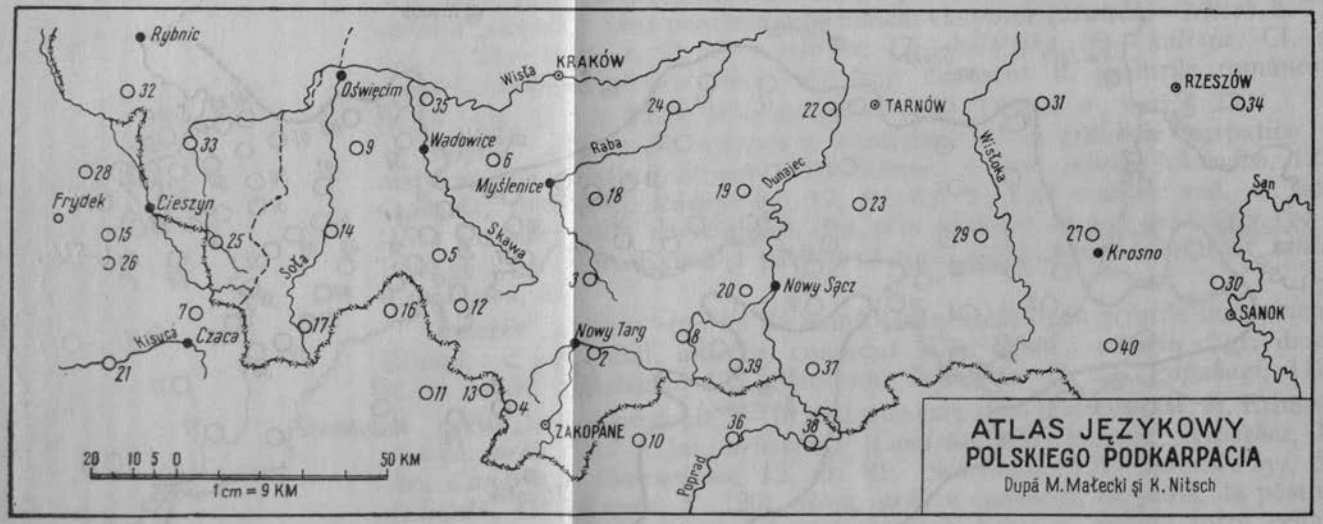
Rybnic
Oświęcim
Wisła
KRAKÓW
Wadowice
Raba
Myślenice
Skawa
Sola
Frydek
Cieszyn
Kisuca
Czaca
Nowy Targ
ZAKOPANE
Poprad
Dunajec
Nowy Sącz
TARNÓW
Wisłoka
RZESZÓW
Krosno
San
SANOK
20 10 5 0 50 KM
1cm = 9 KM
ATLAS JĘZYKOWY
POLSKIEGO PODKARPACIA
După M. Małecki şi K. Nitsch

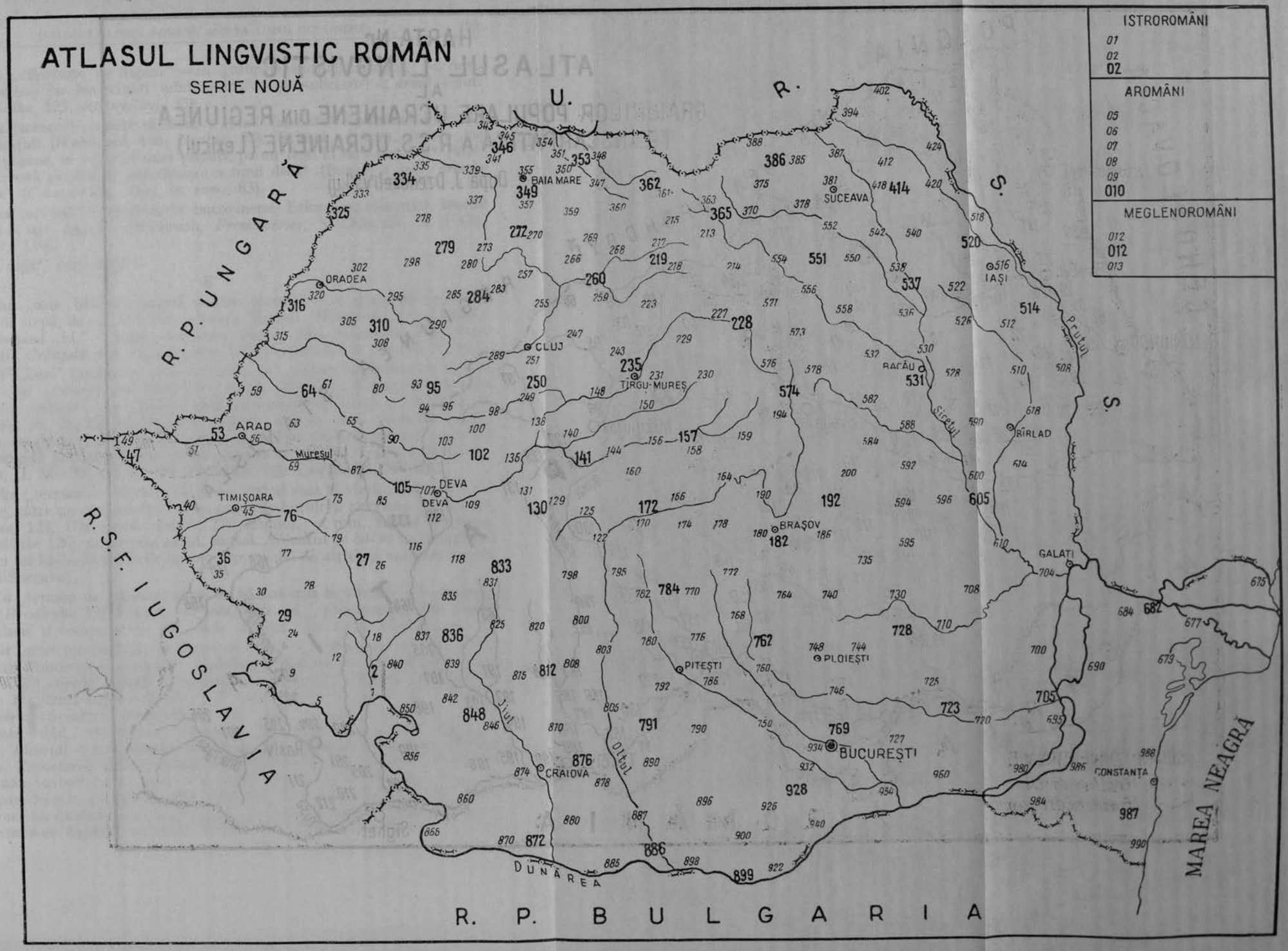
ATLASUL LINGVISTIC ROMÂN
SERIE NOUĂ
ISTROROMÂNI
01
02
02
AROMÂNI
05
06
07
08
09
010
MEGLENOROMÂNI
012
012
013
R. P. UNGARĂ
R. S. U.
R. S. F. IUGOSLAVIA
R. P. BULGARIA
MAREA NEAGRĂ
DUNĂREA
Prutul
Siretul
Mureșul
Jiul
Oltul
BAIA MARE
SUCEAVA
ORADEA
CLUJ
IAȘI
BACĂU
TÎRGU-MUREȘ
BÎRLAD
ARAD
DEVA
BRAȘOV
GALAȚI
TIMIȘOARA
PITEȘTI
PLOIEȘTI
CRAIOVA
BUCUREȘTI
CONSTANȚA

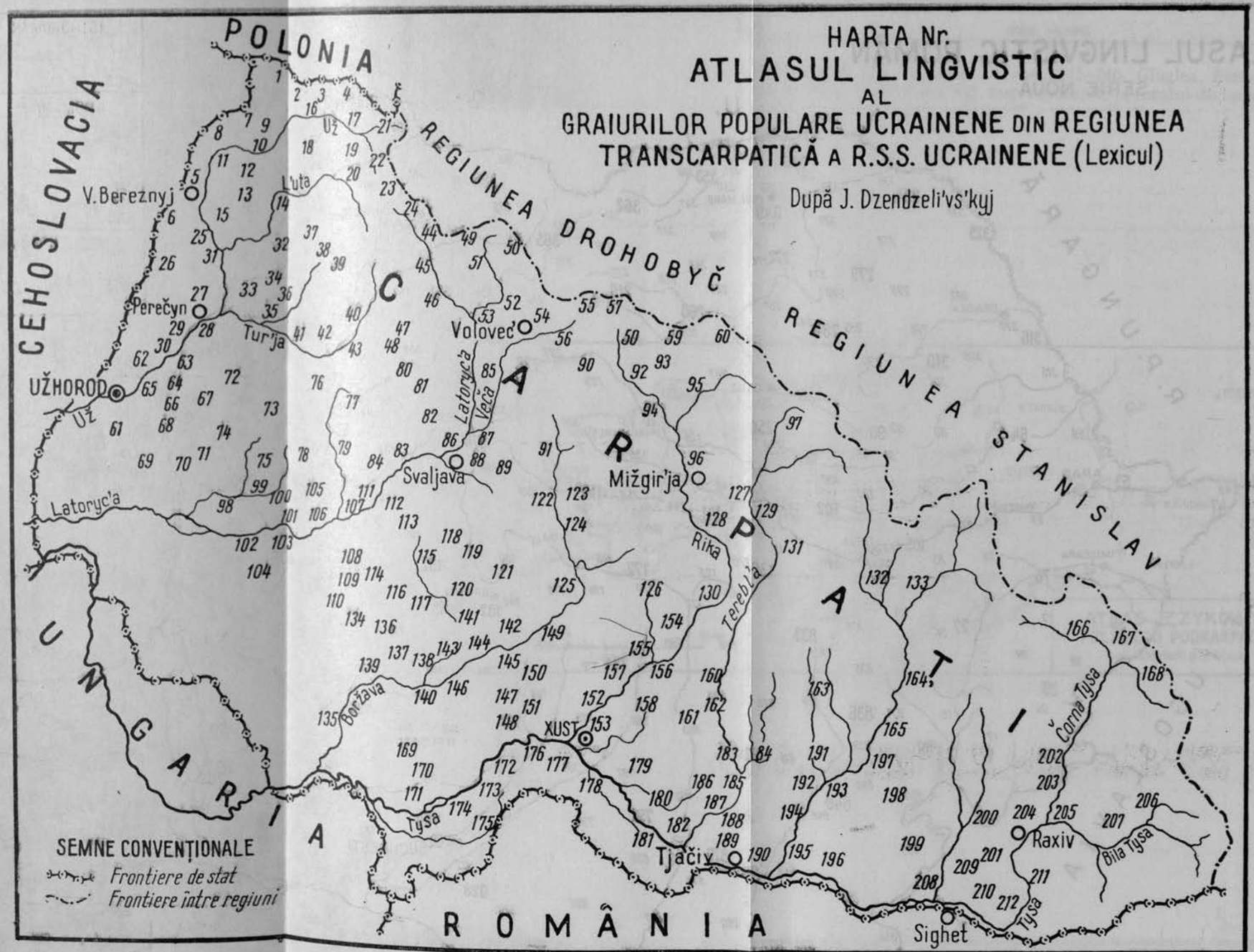
HARTA Nr.
ATLASUL LINGVISTIC
AL
GRAIURILOR POPULARE UCRAINENE DIN REGIUNEA
TRANSCARPATICĂ A R.S.S. UCRAINENE (Lexicul)
După J. Dzendzeli'vs'kyj
POLONIA
CEHOSLOVACIA
REGIUNEA DROHOBYČ
REGIUNEA STANISLAV
UNGARIA
ROMÂNIA
CARPATI
V. Bereznyj
Perečyn
UŽHOROD
Už
L'uta
Tur'ja
Volovec'
Latoryc'a
Veča
Svaljava
Mižgir'ja
Rika
Terebl'a
Boržava
XUST
Tysa
Tjačiv
Raxiv
Čorna Tysa
Bila Tysa
Sighet
SEMNE CONVENȚIONALE
Frontiere de stat
Frontiere între regiuni

armáš „căpetenie de țigani" — în graiurile huțule. Etimol.: < rom. *armáș* „slujbaș cu însărcinări administrative și judiciare" < *ármă* + suf. *-áș*. (*Scheludko*, 125, *Rudnyc'kyj*, 33).

arsic'a (accent?) „munte sălbatic"; „plai" (apelativ toponimic, ieșit din uz) — la huțuli (*Wahilewič*, 496, *Hrabec*, 31). Etimol.: < rom. *árșiță* „loc de fînațe, pășune, în mijlocul unei păduri, pe un deal în fața soarelui" (Moldova); „coastă pietroasă, neroditoare a unui deal" (Banat) < lat. **arsicia* „care arde" (*C a n d r e a, Dicț. lb. rom.*, 83).

arvóna „arvună" — în graiurile bucovinene. Etimol.: < rom. dial. *arvónă* (Moldova) < ngr. *ἀρραβών* (Miklosich, *Fremdwörter*, 3, *Crânjală*, 96 și 431, *Rosetti*, V, 119).

aryč, aryč', vezi *jaryč*.

B

babána „oaie bătrînă, inaptă pentru montă" — în graiurile carpatice și în cele de stepă, de ex., în fosta gubernie Herson (*Hrinčenko*, 13). Etimol.: < rom. *babánă* „id." < *babă* + suf. *-ánă* (*Stocki*, 349, *Scheludko*, 125, *Šarovol's'kyj*, 61, *Crânjală*, 438, *Drozdovs'kyj*, 152, *Horbatsch*, I, 5, *Rosetti*, V, 120).

bač 1° „baci" (mai mare peste ciobani); 2° „cioban însărcinat cu facerea brînzei" — în graiurile carpatice (cf., de ex., *Matecki—Nitsch*, h 169, *bača* „gospodarz szałasu", cu diverse variante fonetice, în p. c. 2—5, 7, 8, 10—15, 17, 18, 20, 23, 26, 36—39). Etimol.: < rom. *baci*, probabil cuvînt autohton, cunoscut și în arom. și meglenorom. Prin păstorii români, termenul a fost răspîndit la popoarele învecinate (Miklosich, *EWSl.*, 6 și 414, Șăineanu, *Influența*, II, 32—33, *DA*, I, 409, *Papahagi*, 189, *Ciorănescu*, 54—55).

bádíka „termen de adresare către un bărbat mai în vîrstă, către un frate mai mare, către un cumnat etc." — în graiurile huțule și nistriene (*Hrinčenko*, 19, *Dejna*, 123, *Ukr.-russk. slovar'*, 27). Etimol.: < rom. *bădică* (*Candrea*, 407, *Scheludko* 126), poate prin mold. *badica*. Accentul pe *bá-* se va fi datorînd influenței lui *bád'o*. În graiurile bucovinene există, de altfel, și varianta *badíka* (Ipotești-Suceava).

bád'o „termen de adresare către un bărbat mai în vîrstă" — în graiurile de vest (*Hrinčenko*, 19). Etimol.: < rom. *báde* „id.", presupus a fi din fondul lexical dacic și comparat cu adj. *bade* „bătrîn" din Lazio (*Ciorănescu*, 56).

bajór „șiret întrebuințat de femei ca brîu" — în graiurile de vest (*Hrinčenko*, 21). Numeroase variante: *bajórka* (< **bajóra*, cu suf. *-k-a*) 1° „șiret colorat"; 2° „coardă groasă de instrument muzical"; *bajórok* (< *bajór*, cu suf. *-ok*) 1° „sîrmă subțire de aur"; 2° „șiret colorat"; *bojúr* „id."; *bojúrka* (< **bojúra*, cu sufixul diminutival *-k-a*) „id." — toate în graiurile de vest (*Hrinčenko*, ibid., Horbatsch, *Romaniv*, 25). Etimol.: < rom. *báier(ă)*, *báir(ă)*, *báiur(ă)* < lat. *bājulus* (*Candrea*, 402, Vasmer, *Kritisches*, II, 167, Capidan, *Raporturile*, 220, *Crânjală*, 438, *Rudnyc'kyj*, 55). Pentru răspîndirea în română a variantei *báier*, mai veche ca lit. *báieră*, vezi *ALRM*, s.n., I, h. 322, unde apare în p.c. 29, 36, 76, 219, 279, 310, 334, 346, 353, 362, 368. Poate că în rom. au existat, sau chiar există, și variante *baier(ă)*, *bair(ă)*, *baiúră*, prin care s-ar explica accentul din ucr. Cf. în această privință bg. dial.

баúр „un fel de podcabă femeiască" (Bobišta, Kostursko), care pare a proveni mai degrabă din rom. decît din tc. *bayir*, cum se spune în *Bălg. etimol. rečnik*, I, 26.

balája „vacă albă" — la huțuli. Etimol.: < rom. *bălăia* „id." (Petrovici, *Note sl. rom. II*, 345), prin mold. *balăia*. Vezi și § 30. Cf. și *balán*.

balán „bou alb" — în graiurile huțule (*Hrinčenko*, 24, *Pătruț*, 69). Etimol.: < rom. *bălán* „blond", „cu părul de culoare deschisă" (*Scheludko*, 126, *Šarovol's'kyj*, 58, *Rudnyc'kyj*, 62, Petrovici, *Note sl.-rom.* II, 345) < sl. de sud *bělъ* „alb", cu suf. *-án*. Cf. și *balája*.

bálec' 1° „văl de mireasă", „marămă de mireasă"; 2° „un fel de pîine, la nuntă"; 3° „ceremonie nupțială cu ocazia căreia mama miresei oferă daruri rudelor mirelui"; 4° „3 metri de pînză de fabrică destinați a fi dar de nuntă" — în graiurile boikoviene (*Hrinčenko*, 24, *Onyškevič*, 67). Etimol.: < rom. *balț* „vălul miresei", arom. *balțu* „id." (*Papahagi*, 191) < lat. *balteus* (*Candrea*, 402, *Candrea—Densusianu*, 19, nr. 130, *Scheludko*, 126). În dacoromână termenul formează o arie nord-vestică (*ALR II*, vol. I, p. 80, h. 160, p.c. 272, 279, 284, 346, 349). Despre ucr. *e*, vezi § 21.

bálega „balegă de vită" — în graiurile carpatice (*Żelechowski*, 11, *Hrinčenko*, 24). Etimol.: < rom. *bálegă* (Miklosich, *EWSl.*, 6, *Candrea*, 407, *Berneker*, 41, *Scheludko*, 126, *Šarovol's'kyj*, 54, *Crânjală*, 206 și 438). Origine obscură, probabil cuvînt autohton, cf. alb. *bagël'ë*, *bálgë*, *bájgë* „id." (Capidan, *Rom.-alb.*, 518, *Rosetti*, II, 102 și 107, *Ciorănescu*, 62—63). Var.: *balégă*, *bélega*, *balýga* „id." (*Hrinčenko*, 49).

bálmuš „un fel de terci" — în graiurile carpatice (*Żelechowski*, 11—12, *Hrinčenko*, 25). Etimol.: < rom. *bálmuș* „id." (*Kałużniacki*, 11, *Scheludko*, 126, *Crânjală*, 438, *Rosetti*, V, 120, Petrovici, *Note etimol. II*, 358). Var.: *bálmus*, *bámuš*, *bánuš*. „Judecînd după accent, e foarte probabil că românii l-au primit de la unguri. Dimpotrivă, e aproape sigur că rutenii și huțulii din Bucovina... îl au de la români" (*DA*, I, 460, s.v. *bálmoș* „id.").

bálta 1° „noroi apos"; 2° „vale mlăștinoasă" — în graiurile huțule (*Hrinčenko*, 25, *Hrabec*, 31). Etimol.: < rom. *báltă* (*Kałużniacki*, 12, *Candrea*, 404, Vasmer, *Kritisches*, *II*, 168, *Scheludko*, 126, *Crânjală*, 206 și 438), cf. arom. *báltă* „id." (*Papahagi*, 191); cuvînt de origine iliră, tracă sau sud-slavă (*Rosetti*, II, 107—108).

balýga, vezi *bálega*.

bárza „oaie neagră cu pieptul alb" (*Żelechowski*, 13, *Hrinčenko*, 30). Etimol.: < rom. *bárză* +„albă", probabil cuvînt autohton, cf. alb. *barth* „alb". Ipoteza că termenul ornitologic românesc actual *barză* „Ciconia alba" ar fi un adjectiv substantivat, folosit la început ca atribut pentru specia cea albă de berze, este verosimilă (cf. rom. *roșie*, adj. substantivat < *pătlăgică roșie*). În română *barză* nu este atestat ca nume de animal cu o anumită culoare a părului, dar desigur că el s-a folosit cîndva în acest sens (cf. în meglenorom. *bardza*, nume de capră, (Th. Capidan, „Dacoromania", II, 679). Ucr. *bárza*, care trebuie să fie un împrumut vechi, confirmă această presupunere (*Candrea*, 400, *Scheludko*, 126, *Crînjală*, 208—209, *Rosetti*, IV 120). De altfel, în ucr. există și un adjectiv de la radicalul *barz-* (vezi *bárzij*).

Cît privește părerea că alb. *barth* și ucr. *bárza* ar reprezenta cuvîntul slav ***brězŭ*** dintr-o fază anterioară metatezei lichidelor (*Ciorănescu*, 69), ea nu poate ii susținută convingător, mai ales din cauza dificultăților fonetice. Vezi și § 3, pct. c.

bárzij „negru, cu pieptul alb" (despre culoarea părului oilor și caprelor) — în graiurile de vest (*Hrinčenko*, 30). Etimol.: < *⁺bar(d)z(* < rom. *⁺bardz*), cf. arom. *bárdzu, -dză* „balan", „pestriț" — nume dat animalelor care au această culoare (Capidan, *Rom.-alb.*, 519, *Papahagi*, 193), cu desinența adjectivală *-ij*, cf. § 31. Vezi și *bárza*.

bás'ka „nume de oaie" — în graiurile pocuțiene [1] (*Hrinčenko*, 32). Etimol.: < rom. *báscă* „toată lîna de pe o oaie" (*Stocki*, 349, *Šarovol's'kyj*, 60, *Crânjală*, 209—210 și 438, *Rosetti*, V, 120). În dacoromână termenul e atestat doar o dată, în limba veche (Psaltirea Scheiană); în meglenoromână — tot numai o dată: „... și la deadi cătiună *bască* di lonă neagră si au facă albă..." [2] În aromână termenul *báscă* e mai bine atestat, cf. „acló ĭu tundeá *básca* di oáïe" adică „acolo unde tundea lîna de oaie" (*Papahagi*, 193).

batalév „mîtcă" — în graiurile huțule și lemkoviene (*Hrinčenko*, 32, *Onyškevič*, 70). Etimol.: < rom. *bătălău* „id." < *a bate* + suf. pentru nomina instrumenti *-ălău* (*Kalužniacki*, 20, *Stocki*, 349, *Scheludko*, 126, *Šarovol's'kyj*, 54, *Crânjală*, 438, Petrovici, *Note sl.-rom. II*, 345, *Pascu*, 417). Var.: *bataléj, batáliv* (*Hrinčenko*, ibid.). În română *bătălău* „id." a fost notat în Maramureș (*ALR*, s.n., II, h. 308, p.c. 362), iar cu sensul de „mai de bătut pămîntul" — în nord-vestul Transilvaniei (*ALRM II*, h. 412, p.c. 284).

bélečka „oaie" — în graiurile huțule (*Hrinčenko*, 49). Etimol.: derivat cu suf. dimin. *-ečk-a*, de la *⁺béla* < rom. *Béla* nume de oaie < *băl, bel* „alb" (despre oi și miei) < v. sl. de sud *bělъ* „alb" (*Scheludko*, 127, *Rudnyc'kyj*, 101). Românii au multe nume de oi formate cu acest radical: *bălán, bălái, bălói, bălúcă, bălúșă, bălúț* (*DA*, I, 442).

bélega, vezi *bálega*.

berbenýc'a „putină mică, mai ales pentru brînză și alte produse lactate" — în graiurile carpatice (*Želechowski*, 24, *Hrinčenko*, 50). Etimol.: < rom. *berbeníță* „id." (N. Drăganu. „Dacoromania", VI, 1929—1930, p. 262—263), poate < magh. *berbence* „butoiaș". După o teorie recentă, atît termenul ucrainean, cît și cel maghiar, provin din română (*Lyzanec'*, 46).

bešýxa „brîncă", „bubă-rea" — în graiurile nistriene, în cele de pe Don și în altele (*Hrinčenko*, 54, *Dejna*, 123, *Vasmer — Trubačev*, 163); cunoscut și în ucr. literară (*Ukr.-russk. slovar'*, 58, *Slovnyk movy Ševčenka*, 24). Etimol.: < rom. *beșică* < lat. *vesica* (Miklosich, *EWSl.*, 415, *Kalužniacki*, 13, *Candrea*, 407, *Scheludko*, 127, *Šcrovol's'kyj*, 54, *Crânjală*, 230—231, *Rudnyc'kyj*, 118—119, *Rosetti*, V, 121), prin rom. dial. *beșîcă*. Derivate: *bešýšnyk* „buruiană de bubă-rea" (*Chenopodium hybridum*), cu suf. *-nyk*, *bešýxovyj*, cu suf. adjectival *-ov-yj* (cf. § 31 b), *bešyxopodíbnyj* „asemănător cu brînca", cuvînt compus din tema *bešyx-* și adj. *podíbnyj* „asemănător".

[1] Oskar Kolberg, *Pokucie. Obraz etnograficzny*, 1882, I, 65.
[2] Th. Capidan, *Meglenoromânii*, II, București, 1928, p. 103, r. 8—9.

bet'áh „beteag", „incapabil" — în graiurile bucovinene și huțule. Etimol.: < rom. *beteág* < magh. *beteg* „bolnav" (*Horbatsch*, II, 3). Pentru răspîndire în rom. vezi *ALRM II*, h. 162, *beteag de picioare*. S-a răspuns *beteág* în p.c. 47, 192, 399, 537, 605, 705, 762, 784, 791, 836, 872, 899.

bilobúdzka „nume de oaie de o anumită culoare" — în graiurile transcarpatice (D z e n d z e l i v s ' k y j, *Vivčars'ka leksyka*, 107). Etimol.: cuvînt compus, din ucr. *bil-* „alb" și *+búdzka* (*budz-k-a*) < rom. dial. *búdză* „buză", de origine străveche, poate din latină (*Scheludko*. 128, *Šarovol's'kyj*, 60, Dzendzelivs'kyj, *op. cit*, ibid., *Rosetti*, II, 110, *Ciorănescu*, 119).

bir „impozit" — în Galiția (*Hrinčenko*, 69). Etimol.: < rom. *bir* „id." < magh. *bér* „id." (Miklosich, *EWSl.*, 13, *Scheludko*, 127, *Rudnyc'kyj*, 137, care scrie: „less convincing are attempts to derive from Sl. + *-birati...*, or from Hg. *bér*". Neconvingătoare este ipoteza că în română *bir* ar proveni din tc. *birr* „regalo" (*Ciorănescu*, 83).

blán'a 1° „blană" ; 2° „haină de blană" — la huțuli, în Galiția (*Żelechowski*, 32, *Hrinčenko*, 72). Etimol.: < rom. *blánă* „id." < bg. *blána* (*Stocki*, 127, *Šarovol's'kyj*, 58, *Rudnyc'kyj*, 143, *Mihăilă*, 88). Sensul de „scîndură" pe care l-ar avea acest cuvînt în ucraineană [1] nu figurează nicăiri în sursele pe care le-am consultat.

blyndá „urticare" — în graiurile bucovinene și huțule (*Hrinčenko*, 74). Etimol.: < rom. *blîndă* „id." < lat. *blandus* (*Kałużniacki*, 12, *Candrea*, 407, *Stocki*, 349, *Candrea—Densusianu*, 23, nr. 164, *Scheludko*, 127, *Crânjală*, 432, *Rudnyc'kyj*, 146, *Rosetti*, V, 119), cf. arom. *blîndă* „id." < lat. *blanda* (*Papahagi*, 214). D. Crânjală scrie că acest cuvînt n-ar exista în dicționarul lui B. Hrinčenko și că ar fi deci vorba de un împrumut individual din română (*op. cit.*, 216).

blýndyj „blînd", „moale", „plăcut" — în graiurile bucovinene. Etimol.: < rom. *blînd* „id." < lat. *blandus* (*Stocki*, 349, *Scheludko*, 127, *Šarovol's'kyj*, 55, *Crânjală*, 432, *Rudnyc'kyj*, 146, *Rosetti*, V, 119), cu desinența adjectivală *-yj* (vezi § 31, pct. *a*).

boborúdz „coș", „zgrăbunță" — în graiurile bucovinene și huțule. Etimol.: < rom. *buburúz* „id.", fără etimol. (*Horbatsch*, II, 3). Despre ucr. *o* < rom. *u*, vezi § 16.

bókša „vacă de culoare neagră sau sură, dar albă prin părți, sau albă, dar neagră sau sură prin părți" — în graiurile bucovinene și huțule (*Hrinčenko*, 83). Etimol.: < rom. *bocșán(ă)* — numele unei rase de vite în Moldova (*Scheludko*, 127, *Rudnyc'kyj*, 164, *DA*, I, 670). Derivate: *bókšyj* „de culoare neagră sau sură, dar cu alb prin părți, sau de culoare albă, dar cu negru sau sur prin părți" (despre vaci), cu desinența adjectivală *-yj* (vezi § 31) ; *bokšýstyj* „id.", cu suf. adjectival *-yst-yj* (*Hrinčenko*, ibid.).

bókšyj, bokšýstyj, vezi *bókša*.

[1] D. P. B o g d a n, *I. Despre elementele românești în limba ucraineană*; *II. Despre bolohoveni*, București, 1940, p. 5.

ból'fa, „umflătură", „bubă" — în graiurile de vest. Etimol.: < rom. *bólfă* 1° „umflătură", 2° „gîlcă", „amigdalită", 3° „anghină", „difterie" (*Candrea*, 407, *Crânjală*, 217, *Rudnyc'kyj*, 168). În română probabil că e creație expresivă (*Ciorănescu*, 94). Var.: *gól'fa* (despre *g* < *v*, vezi § 22, pct. *e*); *bóvfa*, unde *v* se rostește *u* (vezi § 18), ceea ce se întîmplă uneori și cu etimol. *l* (*Ist. gram.*, 167—169, § 48).

bostán „dovleac alb, lunguieț" — în graiurile bucovinene. Etimol.: <rom. dial. *bostán* „dovleac" (*Kałużniacki*, 12, *Scheludko*, 127, *Crânjală*, 218, *Rudnyc'kyj*, 181); cf. și *ALR*, s.n., I, h. 198 „dovleac turcesc" (s-a răspuns *bostán* în Moldova și estul Transilvaniei).

bóta „bîtă ciobănească" — în graiurile transcarpatice. Etimol.: < rom. *bótă* „id.", cunoscut în Moldova, Transilvania, în Carpați; cf. magh. *bot* „id." (Dzendzelivs'kyj, *Izoglosy*, 17, Candrea, *Dicț. lb. rom.*, 165).

botéj „turmă de oi", „turmă de porci", „cîrd de rațe" și chiar „grup de copii" — în graiurile carpatice (*Żelechowski*, 51, *Hrinčenko*, 90, *Vincenz*, 715, sensul 1°, Dzendzelivs'kyj, *Ovcevod. leksyka*, 122—123). Etimol.: < rom. *botéi* „turmă de oi", fără etimol. (*Kałużniacki*, 13, *Scheludko*, 127, *Rudnyc'kyj*, 184, Dzendzelivs'kyj, *op. cit.*, ibid.). În română *botéi*, *boteiáș*, *boteiúț* s-a notat în p.c. 219, 250, 260, 272, 280, 316, 349, 353, 362, 520, 537, 574 (*ALRM*, s.n., I, h. 265, „botei"), așa că negarea categorică a existenței acestui cuvînt în română (*Crînjală*, 230) era neîntemeiată. Var.: *butéj*, *butéja* (*Żelechowski*, ibid., *Dzendzelivs'kyj*, ibid.); despre *u* < *o*, vezi § 14. Derivate: *botéišče* „botei mare", *botéjčyk* „botei mic" (*Dzendzelivs'kyj*, ibid.), *butéjiti* „a amesteca oile pentru a forma o turmă" (*Żelechowski*, ibid.).

bot'úk, vezi *butúk*.

bóvfa, vezi *ból'fa*.

bovhár' „pastor de vite cornute mari" — în graiurile bucovinene și huțule (*Hrinčenko*, 78 *Vincenz*, *715*. Etimol.: < rom. *bouár* (probabil prin mold. *bouár'*) < lat. *bo(v)arius* „id." (*Kałużniacki*, 12, Șăineanu, *Istoria*, 274, *Candrea — Densusianu*, 24, nr. 171, *Scheludko*, 127, *Šarovol's'kyj*, 55, *Crânjală*, 432, *Rudnyc'kyj*, 157, *Żylko*, 96, Dzendzelivs'kyj, *Izoglosy*, 18, *Rosetti*, V, 119). Var.: *bovhár* „id." (*Żelechowski*, 35).

bovhárka „ocol pentru vite" — în graiurile bucovinene și huțule (*Hrinčenko*, 78). Etimol.: derivat cu suf. *-k-a*, de la *bovhár'* (vezi) < rom. *bouár*.

bracár 1° „manșetă la cămașă" — în graiurile huțule, nistriene, precum și în graiurile de stepă de pe malul stîng al Dunării de jos (*Hrinčenko*, 95, *Dejna*, 123, *Zavorotna*, 24); 2° „brățară de argint" — în regiunea Odesa (*Horbatsch*, II, 7). Var.: *brejcára* „inel de fier cu care se fixează un cîrlig de suportul său" — gubernia Ekaterinoslav sau Harkov (*Hrinčenko*, 96). Etimol.: < rom. *brățără* „id." < lat. *brachiale* (*Candrea*, 402, *Candrea—Densusianu*, 25—26, nr. 180, *Scheludko*, 127, *Rudnyc'kyj*, 197), prin rom. dial. *brațără*. Despre rom. *-ă* > ucr.-*ɵ*, vezi § 29.

br'a(d)zún „nume de berbec de o anumită culoare" — în graiurile transcarpatice (Dzendzelivs'kyj, *Vivčars'ka leksyka*, 108). Etimol.: < rom. *breaz* < sl. de sud *brězъ*, cu suf. *-ún*, ca și în alte cazuri similare (cf. *vaklešún*).

broskaj (accent?) „broască" — în regiunea Odesa (Moskalenko, *Slovnyk dijalektyzmiv Odeščyny*, 1958). Etimol.: < rom. *broscói* < *broască* „id." < lat.+ *brosca*, cu suf. rom. *-ói* (*Horbatsch*, III, 4).

brún'ka, vezi *prún'a*

brustura (accent?) „planta *Arctium Lappa*" — în graiurile de vest. Etimol.: < rom. *brústur(e)* „id.", de origine necunoscută, poate din sl. +*borstĭ* (*Šarovol's'kyj*, 61, *Rudnyc'kyj*, 224). La huțuli există și un nume de sat *Brustury* (*Hrabec*, 197).

brybéha „om prost" — în regiunea Odesa (Moskalenko, *Slovnyk dijalektyzmiv Odeščyny*, 1958). Etimol. : < rom. *pribeág* „persoană nevoită să umble din loc în loc, departe de casa, localitatea sau țara natală" < sl. de sud, cf. bg. *prib'ágvam* „a veni în fugă" (*Horbatsch*, III, 4). Despre *pr-* > *br-*, vezi § 22.

brýndúša 1° „planta *Crocus vernus*"; 2° „nume de oaie de o anumită culoare" — în graiurile transcarpatice (*Hrinčenko*, 99, Dzendzelivs'kyj, *Vivčars'ka leksyka*, 108). Etimol.: < rom. *brîndúșă* „Primula veris", frecvent și ca nume de oaie (*Candrea*, 406, *Stocki*, 350, *Scheludko*, 127, *Šarovol's'kyj*, 61, *Crânjală*, 438, *Rudnyc'kyj*, 201, *Rosetti*,, V 130). În rom. — de origine necunoscută (*Ciorănescu*, 104). Cuvîntul este răspîndit pe întreg teritoriul României (*ALR*, s.n., III, h. 643). Vezi și § 30.

brýndza „brînză de oi" — în ucraineana comună și în alte limbi slave: rusă, bielorusă, polonă, cehă, slovacă etc. (*Hrinčenko*, 99, *Šanskij, Etimol. slov.*, II, 205, *Kratkij etimol slov.* 192, *Holub—Kopečný*, 78 etc.). Etimol.: < rom. *brînză*, dial. *brîndză* (Miklosich, *EWSl*, 23, *Kałużniacki*, 12, *Stocki*, 350, *Scheludko*, 128, *Crânjală* ,444, *Rudnyc'kyj*, 208, *Rosetti*, V, 121). Etimol. cuvîntului în rom. nu este absolut clară. Probabil că e vorba de un termen de origine latină (Capidan, *Crâmpee*, 573—582). În orice caz, despre *brența* „caseus valachicus" se vorbește încă într-un document ragusan din anul 1357 (Șăineanu, *Istoria*, 271). Var.: *brýndz'a* (*Hrinčenko*, ibid.). Derivate: *brýndzyty* „a face brînză de oi"; *bryndz'anyk* (accent?) „un fel de plăcintă cu brînză" (*Hrinčenko*, ibid.); *bryndz'ánka* „putină mică pentru păstrat brînza de oi" (Dzendzelivs'kyj, *Vivčars'ka leksyka*, 110); *bryndz'ánýk* „piatra ce se pune ca teasc pe brînza din putină" (Dzendzelivs'kyj, *Atlas Transcarp.*, h. 177 p.c. 206, 207 ș.a.).

budz, vezi *bundz.*

bukán'čy „bocanci militari" — în graiurile de stepă de pe malul stîng al Dunării de jos (*Zavorotna* 25). Etimol.: < rom. *bocánci* < magh. *bakancs* „id." Despre *u* < *o*, vezi § 14.

bukát, vezi *bukáta.*

bukáta „bucată" — în graiurile huțule, nistriene, lemkoviene; cunoscut, ca regionalism, și în ucr. literară (*Hrinčenko*, 108, *Ukr. -russk. slovar'*, Suplement, VI, 592, *Żylko*, 96, *Onyškevič*, 97, *Šylo* 84)., Etimol.: < rom. *bucátă* < lat. *buccata* (Miklosich, *Fremdwörter*, 8, *EWSl.*, 24, Șăineanu, *Istoria*, 274, *Berneker*, 99, *Candrea—Densusianu*, 28, nr. 191, *Scheludko*, 128, *Šarovol's'kyj*, 55, *Crânjală*, 438, *Rudnyc'kyj*, 245, *Rosetti*, V. 120). Var.: *bukát* (despre

rom. *-a* > ucr. *-ъ*, vezi § 29); *bukátka* „felie mare" (*Dejna*, 123), cu suf. *-k-a*. Prin ucr. cuvîntul a pătruns în graiurile ruse și bieloruse (Vrabie, *Termeni*, 994).

bukatár „tăietor de pîine" — în graiurile de stepă (Odesa). Etimol.: < rom. *bucătár* (*Horbatsch*, III, 15), prin dial. *bucatár*, din *bucátă* + suf. *-ár*.

bukl'úk „necaz", „belea" — în graiurile de stepă (A Moskalenko, *Slovnyk dijalektyzmiv Odeščyny*, 1958). Etimol.: < rom. *buclúc* „id." < tc. *bokluk* „id." (*Horbatsch* III, 4).

bukuláj, vezi *bukulája*.

bukulája „nume de oaie de o anumită culoare" — în graiurile transcarpatice (Dzendzelivs'kyj, *Vivčars'ka leksyka*, 108). Etimol.: < rom. *bucăláie* „id." < *bucă* + *laie* (*DA*, I, 663—664). Var: *bukuléša* „id.", prin contaminare între *bukulája* și *vakléša*. La masc. — *bukuláj* „nume de berbec de o anumită culoare". Etimol.: < rom. *bucălái* „id.".

bukuléša, vezi *bukulája*

bul'bóna „groapă într-o apă" — în graiurile de stepă (*Horbatsch*, III, 4). Etimol.: < rom. *bulboánă* „id.", de origine necunoscută.

búna „bunică" — în graiurile bucovinene. Etimol.: < v. rom. și dial. *búnă* „id." < *bun*, fem. *búnă* < lat. *bonus* (*Kalužniacki*, 59, Șăineanu, *Istoria*, 274, *Candrea—Densusianu*, 28—29, nr. 195, *Crânjală*, 227 și 431, *Rudnyc'kyj*, 255, *Rosetti*, V, 119). Vezi și *bunika*.

bundz 1° „caș proaspăt de oi", „bucată mare de brînză de oi" — în graiurile lemkoviene (*Onyškevič*, 98); 2° „băiat tuns scurt"; *búndzyk* (cu suf. dimin. *-yk*) poreclă pentru recruții din trecut, care erau tunși chilug: *vidobraly ho do bundzykiv* „a fost recrutat" (I. Franko); 3° „nod într-o funie, într-o ață"; 4° *búndzyk* „colac din făină neagră de secară, pentru urătorii de anul nou" — în graiurile nistriene (Horbatsch, *Romaniv*, 28). Var.: *budz* „brînză de vaci uscată" (*Hrinčenko*, 105). Etimol.: < rom. *bulz*, *bunț*, care are sensul 1° (Miklosich, *Wanderungen*, 10, *Kalužniacki*, 13, *Scheludko*, 128, *Rudnyc'kyj*, 335, Dzendzelivs'kyj, *Vivčars'ka leksyka* 110. *Nazvy moločn. prod.*, 81). În rom. — de origine necunoscută (*Ciorănescu*, 114) probabil din lat. †*bullidus* (Capidan, *Crîmpee*, 595).

bunika (accent?) „bunică" — în graiurile bucovinene. Etimol.: < rom. *bunícă* < *búnă* + suf. *-ícă* (*Kalužniacki*, 59, Șăineanu, *Istoria*, 264, *Candrea—Densusianu*, 28—29, nr. 195, *Crânjală*, 227 și 431, *Rosetti*, V, 119). Vezi și *búna*.

burdéj „bordei" — în graiurile carpatice și de stepă (*Hrinčenko* 111, *Žylko*, 171, *Zavorotna*, 24). Etimol.: < rom. *bordéi* (*Candrea*, 402, *Stocki*, 350, Capidan, *Raporturile*, 220—221, *Scheludko*, 128, *Šarovol's'kyj*, 56, *Crânjală*, 438, *Rudnyc'kyj*, 259, *Rosetti*, V, 120, *Drozdovs'kyj*, 153). Originea cuvîntului în rom. nu este clară (*Ciorănescu*, 97). *ALRM II* (h. 332) arată că pentru „cocioabă" s-a notat *bordei* în Bucovina, Moldova, Transilvania, Banat, sudul Olteniei și în alte părți. Var.: *burdíj*. Despre *o* > *u*, vezi § 14.

burdíj, vezi *burdéj*.

busujók „busuioc" — în graiurile de stepă (*Horbatsch*, III, 3). Etimol.: < rom. *busuióc*, cf. bg. *bosílek*, scr. *bòsiljak* „id.".

butúk 1° „buștean", „tulpină de copac destinată pentru cherestea"; 2° „persoană groasă, grasă" — în graiurile bucovinene și carpatice (*Hrinčenko*, 90, *Horbatsch*, II, 7). Etimol. < rom. *butúc* „id." (*Kałužniacki*, 20, *Crânjală*, 230, *Rudnyc'kyj*, 275, *Rosetti*, V, 120). Originea în rom. nu este clară. Există părerea că ar proveni din lat. *+bottum (*DA*, I, 172, *DLRM*, 103, *Ciorănescu*, 118—119). Var.: *bot'úk*. Despre *u* > *o*, vezi § 16.

bužóra „bujor" — în graiurile de stepă din reg. Odesa (Moskalenko, *Slovnyk dijalektyzmiv Odeščyny* 1958). Etimol.: < rom. *bujór* „id." (*Horbatsch* III, 4), cf. bg. *božúr* „id.", scr. *božur* „id.". Despre *-a*, vezi § 26.

byr, byrr ! — strigăt cu care se mînă oile (*Hrinčenko*, 56). Etimol.: < rom. *bîr(rr)* „id." (*Kałužniacki*, 12, *Rosetti*, II, 108 și IV, 121), probabil autohton; cf. alb. *berr* „animale lanuto, capra, pecora, montone" (*Leotti*, 41).

byrzuvátys'a „a căpia", „a turba", „a deveni furios" — la huțuli. Eti ol.: < rom. *a* (*se*) *bîrzoiá* „id." (*Scheludko*, 127, *Rudnyc'kyj*, 124, *DA*, I, 504, sensul 1°), cu suf. verbal *-uvá-ty* (*s'a*), vezi § 33.

C

cap 1° „țap"; 2° „capră de tăiat lemne" — în graiurile carpatice, iar cu sensul 1° și în ucr. literară (*Hrinčenko*, 422, *Ukr.-russk. slovar'*, 369). Cunoscut și în graiurile, ruse occidentale și meridionale (*Dal'*, IV, 570). Etimol.: < rom. *țap* (1°), de origine necunoscută, răspîndit, probabil, în sud-estul Europei, și, în orice caz, la slavii din Carpații Nordici, de către români (Miklosich, *EWSl.*, 27, *Scheludko*, 146, *Šarovol's'kyj*, 60, *Crânjală*, 444, Vasmer, *REW*, III, 281, *Rosetti*, II, 105 și V, 121). În graiurile ucr. transcarpatice s-au obținut următoarele variante ale termenului (2°): *cap* — în p.c.: 1—60, 62—68, 70—96, 98—101, 103—125, 127—131, 135, 138, 140—148, 150, 151, 153—158, 160—163, 175, 185, 194; *cápyk* — în p.c.: 16, 40, 43, 47, 103; *capók* — în p.c. 24, 44, 55, 62; *cápy* (pl. tantum) — în p.c. 134, 136, 212 (Dzendzelivs'kyj, *Atlas Transcarp.*, h. 231, *Denumiri pentru capra de tăiat lemne*). Numeroase derivate proprii, cu diverse sufixe: *capen'á*, *capen'átko*, *capen'átočko* „ied"; *capýna* 1° „carne de capră"; 2° „miros de capră"; *capýnyj* „de capră", „căpresc", de ex.: *capýnaja borodá* „barbă (ca) de capră", *capýnyj holosók* „glăscior (ca) de capră"; *capn'á* „capra trăsurii"; *capúr* „țap", *capúra* „capră", *capúrka* „căpriță" — în graiurile transcarpatice (*Hrinčenko*, 422) și, desigur și altele.

cára 1° „țară" „ținut"; 2° „țară străină"; 3° „mulțime" — în graiurile huțule, iar ca regionalism, și în ucr. literară (*Hrinčenko*, 423, *Vincenz*, 715, *Hrabec*, 33, *Žylko*, 97, *Ukr.-russk. slovar'*, 370). Etimol.: < rom. *țară* „id." (1°, 2°) < lat. *terra* (Miklosich, *Wanderungen*, 10, *EWSl.*, 27, *Kałužniacki*, 13, Șăineanu, *Istoria*, 274, *Candrea*, 403, *Scheludko*, 146, *Šarovol's'kyj*, 55, *Crânjală*, 432, *Hrabec*, ibid., *Rosetti*, V, 119).

carányn „țăran" — în graiurile de vest; cunoscut, ca regionalism, și în ucr. literară (*Ukr.-russk. slovar'*, 370). Etimol.: derivat propriu, cu suf. *-án(yn)* < rom. dial. *țarán* „id.".

cark, vezi *cárok.*

car'kováty, vezi *cárok.*

cárok „țarc la stînă" — în graiurile carpatice (*Hrinčenko,* 423, Dzendzelivs'kyj, *Vivčars'ka leksyka,* 109, *Malecki — Nitsch,* h. 63 „małe zagrodzenie w izbie, stajni, piwnicy..." : *carok,* p.c. 39, 40; *carek,* p.c. 11, 13, 38; *corek,* p.c. 2—5, 7—12, 14—17, 21, 25, 26, 28, 32 33, 37. Etimol.: < rom. *țarc* „id.", probabil termen autohton, cf. alb. *thark* „id." (*Candrea,* 402, Vasmer, *Kritisches, II,* 170, *Scheludko,* 119, *Crânjală,* 444, Petrovici, *Note sl. -rom. II,* 345, *Rosetti,* V, 121). Vocala *o* din *cárok* este „mobilă". În română *țarc* e larg cunoscut ca termen păstoresc (cf. *ALRM,* s.n., I, h. 259, *staur la stînă la oi,* p.c. 172, 351, 605, *ibid.,* h. 264, *țarc pentru miei* — în toate provinciile românești). Var.: *carók* „mic grajd acoperit, pentru miei", „îngrăditură în grajd sau în curte, pentru viței sau porci" — în graiurile transcarpatice (Dzendzelivs'kyj, *Ovcevod. leksyka,* 128); *cark* „țarc", fără *o* „mobil" — în graiurile boikoviene. Derivate: *caróčok* cu suf. dimin. *-'ok*; *carčýna* „îngrăditură pentru miei sub pat în casă" — în raionul Raxiv din Ucraina Transcarpatică, cu suf. *-ýna* (Dzendzelivs'kyj, *Ovcevod. leksyka,* 128); *car'kováty* „a înțărcui", a împrejmui", cu suf. verbal *-ová-ty* și *obcar'kováty,* de aspect perfectiv, cu pref. *ob-* (*ibid.*). E posibil însă ca *car'kováty* să provină din rom. *a țărcui,* vezi § 33.

cáryna 1° „barieră", „poarta de intrare într-un sat", „gard, îngrăditură împrejurul unui sat"; 2° „arătură", „cîmp însămînțat"; 3° „cîmp îngrădit", 4° „teren nesemănat"; 5° „pășune lîngă sat", „fînaț lîngă casă"; 6° (figurat) „domeniu", „sferă de activitate" — în graiurile transcarpatice, bucovinene, huțule, nistriene, podoliene, de stepă precum, și în ucr. literară (*Hrinčenko,* 423, *Vincenz,* 715, *Ukr.-russk. slovar',* 370, *Slovnyk movy Ševčenka,* II, 393). Cunoscut și în graiurile ruse meridionale (*Dal',* IV, 570). Etimol.: < rom. *țărină* (Miklosich, *Wanderungen,* 10, *EWSl.,* 27, *Kałużniacki,* 13, Șăineanu, *Istoria,* 74, *Candrea,* 403, *Scheludko,* 146, *Šarovol's'kyj,* 55, Petrovici, *Note sl.-rom. II,* 345, Vasmer, *REW,* III, 282, *Hrabec,* 33, *Žylko,* 97 și 111, *Rosetti,* V, 121), v. sl. *carina* „bir" (Candrea, *Dicț. lb. rom.,* 1353). Termenul e bine cunoscut mai ales în Galiția și Podolia. În documentele ucrainene apare din sec. XIV—XV (*Xudaš,* 154). Derivate proprii cu diverse sufixe: *cárýnka* „id." (2° — 5°), *carýnočka* „id."; *cárynnyj,* adj., de ex.: *~did* „paznic de cîmp", *cárynni písni* „cîntece de Rusalii, pentru recoltă"; *carýnnyk* „paznic de cîmp" ș.a. (*Hrinčenko,* ibid., *Ukr.-russk. slovar',* ibid.). Vezi și § 5, pct. c.

cynhakóra „chimir" — în graiurile de sud-vest (*Hrinčenko,* 430), Etimol.: < rom. *cingătoáre* < a (*în*)*cinge* + suf. *-ătoáre* (*Stocki,* 351, *Scheludko,* 146, *Šarovol's'kyj,* 55, *Crânjală,* 438). În argumentarea acestei etimologii, care ai prima vedere nu e suficient de clară, trebuie să se pornească de la stadiul ucr. *+čyngator'a.* Consoana *č-* este atestată de var. *čyndokóra.* Velara *k* e rezultatul asimilării consonantice *g...t* > *g...k,* favorizată, poate, și de o

etimologie populară: *-kóra* „coajă" (din care se făcea adesea cingători!). Cît privește *g* > *h*, fenomenul e frecvent în împrumuturile făcute de ucraineni din română (cf. § 19). În fine, rom. *oá* > ucr. *ó* (§ 17). Altă variantă: *šyndokóra*.

Č

čeretóvyna „loc cu multe tufișuri" — în graiurile transcarpatice (Hrycak, *Rumuns'ki zapozyčen'n'a*, 15). Etimol.: derivat propriu, cu suf. *-ov-yn-a* < rom. *cerét* „tufiș", „pădure de ceri tineri" < *cer* „varietate de stejar" < lat. *cerrus*, cu suf. *-ét*. Într-adevăr, termenul *cer* e cunoscut și în nordul extrem al teritoriului limbii române, pînă la zona de contact cu graiurile ucrainene transcarpatice (*ALR*, s.n., III, h. 624, p.c. 334, 346, 362— în Maramureș).

čítura, vezi *čútora*

čukurlij (accent?) „ciocîrlie" — în graiurile din Bucovina, Galiția sau Ucraina Transcarpatică (*Hrinčenko*, 477). Etimol.: < rom. *ciocîrlíe*, de origine necunoscută (*Crânjală*, 438, *Rosetti*, IV, 120).

čúl'a, vezi *džúlyj*

čútora „ciutură" — în graiurile carpatice, în Galiția (Miklosich, *EWSl.*, 419. Etimol.: < rom. *ciútură* (*Berneker*, 164, *Scheludko*, 119, *Šarovol's'kyj*, 55, *Crânjală*, 444, *Rosetti*, V, 121). Originea termenului în rom.: gr. κοτύλη > lat. *cotula* > +*kotyla*, care, sub influența lui κύτος, a dat +*cytola*, de unde rom. *ciútură* (*Mihăescu*, 62—63). Prin păstori, scrie M. Mihăescu, *ciutură* s-a răspîndit apoi pe o arie foarte întinsă: în bulgară, sîrbocroată, slovenă, maghiară, *ucraineană* (subl. noastră — *E.V.*), albaneză și osmană, de unde a trecut în neogreacă și bulgară (*ibid.*). Var: *čítura* „vas de tinichea" — în Galiția (*Hrinčenko*, 466).

čyndokora, vezi *cynhakóra*

čyr „un fel de terci din mălai" — în graiurile de vest, cunoscut, ca regionalism, și în ucr. literară (*Hrinčenko*, 463, *Ukr.- russk. slovar'*, 434). Etimol.: < rom. *cir* „id.". Pe baza unei analize foarte documentate și a unei argumentări riguroase și multilaterale, E. Petrovici a demonstrat, încă în 1941, originea românească a acestui cuvînt ucrainean (Petrovici, *Note sl.-rom. I*, 26—38). Explicația sa a fost acceptată de I. Pătruț (*Pătruț*, 64). Totuși vechea greșeală, potrivit căreia în rom. termenul *cir* ar proveni din ucr. *čyr*, a continuat să se repete (*Semčyns'kyj*, 78, *DLRM*, 148). În 1965 acad. E. Petrovici a reluat problema, aducînd noi dovezi în sprijinul etimologiei propuse în 1941. (Petrovici, *Note etimol. II*, 358—359). În rom. *cir* e cunoscut nu numai în nord, ci și în sud-vest, pînă unde nu ajung isoglosele ucrainismelor (*ALR*, s.n., IV, h. 1114, p.c. 346, 353, 362, 365, 386, 414, 520, 537, 551 ș.a. — *în nord*; 2, 27, 812, 833, 836 — *în sud* și *sud-vest*). În ce privește ucr. *čyr* î.l.d. *čir*, se poate presupune că împrumutul s-a făcut de la românii maramureșeni, care rostesc *č*, (vezi, de ex., *ALRM II*, h. 66, p.c. 353, 362 etc., h. 131, p.c. 362 etc.).

D

darmój „ciur" — în graiurile de vest (*Hrinčenko*, 358). Etimol.: < rom. *dîrmói* (*Scheludko*, 131). prin dial. *darmói* < *dărmói* „id." < gr. δαρμόνι.

dat 1° „cantitatea de produse lactate pe care le dă proprietarul unei pășuni stăpînilor vitelor care pasc pe ea"; 2° „plată pentru pășune" — la huțuli (*Hrinčenko*, 359, Dzedzelivs'kyj, *Ovcevod. leksyka*, 120—121). Etimol.: < rom. (învechit) *dat* „plată" < lat. *datum*; cf. și termenul *datul oilor*, pe vremuri, în Transilvania: dare pe vite numită *quinquagesima* (*ovium*) (*DA*, ms.)

demnáty „a invita la masă" — într-o povestire a lui Osip Fed'kovyč, scriitor din Galiția (*Hrinčenko*, 367. Etimol.: < v. rom. *a demná* „a îndemna" < lat. +*inde-minare* „ a mîna de acolo", cu suf. verbal *-á-ty* (vezi § 32). Sensul de „a convinge", „invita" apare, de ex., în *Mineiul din 1776:* „Prea alesul Serghie... îndemnează... către ospăț pre iubitorii de mucenici" (*DA*, II, 626, Candrea, *Dicț. lb. rom.*, 393). Originea cuvîntului în română nu este însă absolut clară (*Ciorănescu*, 427).

demykát, vezi *demykáty*.

demykáty „a rupe" — în Galiția și în graiurile transcarpatice (*Żelechowski*, 176). Etimol.: < rom. *a dumicá* (*Crânjală*, 444, *Rosetti*, V, 121) < lat. +*dēmīcāre* (*Meyer-Lübke*, p. 235, nr. 2551, *Ciorănescu*, 306), prin stadiul v. rom. *a demicá*, cu suf. verbal *-á-ty* (vezi § 32). Cu același radical: *demykát* „?" (*Żelechowski*, ibid .).

déžma, vezi *dížma*.

dížma „dijmă" — în graiurile de vest (*Hrinčenko*, 390). Etimol.: < rom. *dijmă* < sl. *dižma* < lat. *decima* (Dzendzelivs'kyj, *Vivčars'ka leksyka*, 111, *Ciorănescu*, 290). Var. *déžma* (cf. rom. dial. *déjmă*[1], magh. *dézsma*), despre care scrie însuși B. Hrinčenko: < mold. (*Hrinčenko*, 366); altă variantă ucr.: *dýžma*.

dóga „doagă" — în graiurile bucovinene și galițiene (cf. *Małecki—Nitsch*, h. 88 „doagă de butoi"; în p. c. 18: *doga*). Etimol.: < rom. *doágă* < lat. *doga* (*Stocki*, 352, *Scheludko*, 132, *Šarovol's'kyj*, 55, *Crânjală*, 247, *Rosetti* V,119).

dójka „doică" — în graiurile transcarpatice (*Hrinčenko*, 412). Etimol. < rom. *dóică* (*Scheludko*, 132), cf. bg. *dójka* „id.".

dójna „cîntec moldovenesc" — în graiurile huțule (*Żelechowski*, 194, *Żylko*, 96). Etimol.: < rom. *dóină*, de origine necunoscută (*Ciorănescu*, 295—296).

dol'čyc'a (accent?) „fructe preparate cu zahăr" — în graiurile de vest (*Żelechowski*, 195). Etimol.: < rom. *dulceáță* „id." < *dúlce* (*Candrea*, 403, *Candrea—Densusianu*, 83, nr. 520, *Ciorănescu*, 305,) unde *-ýc'a* se datorează analogiei cu numeroasele cuvinte neîmprumutate terminate în *-ýc'a* (vezi § 11).

drum „drum principal". Etimol.: < rom. *drum* < bg. *drum* < gr. δρόμος (*Xudaš*, 156). Termenul apare în documentele ucrainene din sec. XIV—XV (*ibid.*).

duléj „așternut sau culcuș ce se așează toamna, pe vreme umedă, în jurul turmei de oi, pentru cîini" — în graiurile de stepă de pe malul Mării Negre (*Hrinčenko*, 455). Etimol.: < rom. *dulău* „cîine ciobănesc" (*Scheludko*, 132) Originea în română nu e clară. Derivarea sa din pol. *dołow* (*Ciorănescu*,

[1] Materiale și cercetări dialectale, I. București, 1960, p. 66.

305) este nedovedită. Mai degrabă ar fi de luat în considerație arom. *dulăi* „tîrcoale" < tc. *dolaiy* „contur", „cerc" (*Papahagi*, 418), ținînd seamă că dulăii, fiind cîini de pază, se învîrtesc în jurul casei, stînii etc. În *ALR*, s.n., III, h. 662, *cîine ciobănesc*, termenul *dulău* apare în p.c. 551. E de presupus însă că variantele cu *þ-* î.l.d. *d-*, obținute în p.c. 316 și 334, sînt mai noi, și că, mai de mult, în locul lor se folosea tot termenul *dulău*.

dyžma, vezi *dížma*.

dz'áma 1° „supă de carne de vacă" — în graiurile transcarpatice (*Hrinčenko*, 381); 2° „supă de pește proaspăt" — în graiurile de stepă (*Žylko*, 171, *Zavorotna*, 25). Etimol.: < rom. *zeámă* „id." < gr. ζέμα (Miklosich, *EWSl.*, 53, *Candrea*, 403, Vasmer, *Kritisches*, I, 283, *Scheludko*, 132, *Šarovol's'kyj*, 59, *Crânjală*, 441, *Rosetti*, V, 121). Var.: *dzéma*. Despre originea în rom. H. Mihăescu scrie: „elenism bine încetățenit în latina balcanică, pe care vorbitorii simpli de la noi îl simțeau, ca și pe alte cuvinte de aceeași origine, element integrant al limbii latine" (*Mihăescu*, 184).

dzéma, vezi *dz'áma*.

dzer „zer" — în graiurile huțule, nistriene, transcarpatice (*Hrinčenko*, 378, *Dejna*, 123, *Nandriș*, 143, Dzendzelivs'kyj, *Atlas Transkarp.*, h. 170, p.c. 1—3, 16, 20, 22—24, 44, 45: *dzera*; p.c. 12—15, 25—43, 45—51, 53, 62—64, 66—68, 70—98, 98—121, 134—141, 143—148, 151, 166—178, 199—212: *dzer* sau *džer*). Etimol.: < rom. dial. *dzăr* „zer" (Miklosich, *Wanderungen*, 10 și *EWSl.*, 53, *Kalužniacki*, 14, Șăineanu, *Istoria*, 274, *Candrea*, 401, *Scheludko*, 132, *Šarovol's'kyj*, 61, Dzendzelivs'kyj, *Vivčars'ka leksyka*, 110, *Izoglosy*, 17, *Nazvy moločn. prod.*, 84—85 etc.). Var.: *dzéra*, *džer*. Derivat: *dzerívnyj* (*Hrinčenko*, ibid.), cu suf. adjectival *-ivn-yj*. Pentru explicarea lui *-a* din *dzéra* nu este nevoie să se presupună analogia cu *kvasnyná* „zer" (Dzendzelivs'kyj, *Zasady*, 32—33), cf. § 26.

džaráp(a), vezi *žen'ápyn*.

džeg „praf", „murdărie" — în graiurile huțule transcarpatice (Dzendzelivs'kyj, *Atlas Transkarp.*, h. 226, p.c. 201, 208, 209, 211 ș.a.). Etimol.: < rom. *jeg* „murdărie pe corp" (Dzendzelivs'kyj, *op. cit.*, ibid., la *Comentarii*). Derivat: *džegovátyj* „murdar" (despre lînă), cu suf. adjectival *-ovát-yj*, vezi § 31; cf. rom. *jeg* „un fel de materie gălbuie și ceroasă aflată în lîna oilor" (Dzendzelivs'kyj, *Vivčars'ka leksyka*, 110, *DA*, II, 13).

džer, vezi *dzer*.

džérga 1° „pătură aspră de lînă"; 2° „un fel de pernă" — în graiurile de vest (*Hrinčenko*, 375). Etimol.: < rom. *cérgă* „id.", cu sensul 1° (*Scheludko*, 131, Oros, *Kontakty*, 55), cf. rom. *cérgă* „id.", bg. *čérga*, gr. τσέργα < tc. *çerge* „cort" (vezi *Papahagi*, 352). În română *cergă* „pătură de lînă" e bine cunoscut în graiurile din Maramureș și din alte provincii (*ALRM II*, h. 402, p.c. 95, 105, 219, 334, 346, 353, 362, 531, 551, 605, 791, 858, 872, 876, 886). Despre *č* > *dž* vezi § 22.

džermála, vezi *džermáry*.

džermáry (pl. tantum) „viermar", „clește cu care ciobanii curăță oile de viermi" — în graiurile de stepă de pe malul Mării Negre (*Hrinčenko*, 375).

194—197. Aceste două variante se întind pe o arie învecinată nemijlocit cu Etimol.: < rom. dial. *ȋermár'* < *viermár*, derivat cu suf. *-ár* de la *viérme* < lat. *vermis* (*Scheludko*, 131, *Crânjală*, 254 și 438, *Rosetti*, V, 120). Var.: *džermála* (pl. tantum), *džermélo* (sg.). Derivate: *džermelýty* „a curăța rana unei vite cu viermarul", *džermelýtys'a*, *džermeluváty* (*Hrinčenko*, ibid.).

džermélo, vezi *džermáry*.

džigeráj „arsuri în gură, pe esofag sau la stomac" — în graiurile huțule (*Żelechowski*, 180). Etimol.: < rom. *jigăráie*) „id." (*Kałużniacki*, 14, *Crânjală*, 235 și 248, *Rosetti*, V, 120), formație românească cu suf. *-ăr-áie* (vezi *Pascu*, 201), de la *jig*. Despre rom. *jig*(*ăraie*) vezi *ALRM II*, h. 182, *arsuri*.

džindžura, vezi *génzura*,

džok, vezi *žok*.

džúlyj „fără urechi", „cu urechile mici", vorbind despre oi: *džúli vívci* „oi ciule" — în graiurile carpatice (*Hrinčenko*, 376). Etimol.: < rom. *ciul* „id.", arom. *ciul* „ciuntit" (*Papahagi*, 366—367), cu desinența adjectivală *-yj*. În română *ciul* este termen pastoral, de origine necunoscută, provenind, poate, din gr. κυλλός (*Drăganu*, 58—59). Despre *dž* < *č*, vezi § 22. Trebuie să existe și o var. ucr. +*čúlyj*, cf. *čúl'a* nume de oaie — în graiurile transcarpatice (Dzendzelivs'kyj, *Vivčars'ka leksyka*, 108), cu derivatele *čúlka* și *čulán'a*. Despre răspîndirea verbului rom. *a ciuli* (*urechile*), cunoscut în toate provinciile, vezi *ALRM II*, h. 26.

džúma „ciumă" (Miklosich, *Fremdwörter*, 11). Etimol.: < rom. *ciúmă*, cf. arom. *ciúmă* „umflătură" < lat. *cyma* (Capidan, *Raporturile*, 142—144, *Papahagi*, 368). Despre *č* > *dž*, vezi § 22.

džyndžora, vezi *génzura*.

F

facárnyj 1° „jalnic"; 2° „încăpățînat", „rău"; „hoțoman" — în graiurile de vest (*Hrinčenko*, 376). Etimol.: < rom. *fățárnic* (*Kałużniacki*, 14, Șăineanu, *Istoria*, 274, *Candrea*, 407, *Stocki*, 352, *Šarovol's'kyj* 55, *Crânjală*, 438), și anume, de la tema *fațár-* a rom. dial. *fațárnic*, cu suf. adjectival *-n-yj* (vezi § 31 b). De la aceeași temă, cu suf. verbal *-y-ty* (vezi § 32), provine și ucr. *facáryty* „a face rău" (*Żelechowski*, s.v.). Derivat: *facárnist'* „hoț(omăn)ie" — în graiurile din Galiția (*ibid.*), cu suf. *-ist'*.

fál'ča „falce" (unitate agrară de suprafață) — în graiurile bucovinene și huțule (*Żelechowski*, 1025, *Pătruț*, 64, *Stolbunova*, 74). Etimol.: < rom. *fálce* „id." < lat. *falce*(*m*) (*Kałużniacki*, 20, *Candrea*, 404, *Candrea—Densusianu*, 89—90, nr. 546, *Scheludko*, 144, *Rosetti*, V, 121). Derivat: *fal'čár'* „muncitor pe o falce" (*Żelechowski*, ibid.), cu suf. *-ár'*, ca în *kosá* „coasă" — *kosár'* „cosaș".

fijín, fijý^{i}n, vezi *filýn*.

filýn „fin" (la botez) — în graiurile transcarpatice. Etimol.: < v. rom. +*filiîn* „id." < lat. *filianus*. „Textele cele mai vechi românești de care dispunem nu prezintă decît forma actuală, *fin*. Forma intermediară +*fil'ĭin* ne-a fost însă păstrată de către ruteni, care au împrumutat-o într-o vreme cînd grupul *lĭ* nu se muiase încă în *ĭ*" (*Candrea*, 408). Var.: *fijý^{i}n, fijín, fin*. Răspîn dire: *filýn* — în p.c. 164—168, 197—212; *fijý^{i}n* — în p.c. 158, 176—183, 185—190

România. La nord de această fîșie se întinde aria variantei *fin*: p.c. 127—131, 154, 155, 159—163, 184, 191—193 (Dzendzelivs'kyj, *Atlas Transcarp.*, h. 51, *termeni pentru fin*). Var. *fijin* și *fin* sînt cunoscute și în graiurile huțule și nistriene din Galiția, iar *fin*, ca regionalism, și în ucr. literară (*Hrinčenko*, 377, *Vincenz*, 716, *Dejna*, 123, *Ukr.-russk. slovar'*, 285). Originea românească este unanim recunoscută (*Kałużniacki*, 15, Miklosich, *Fremdwörter*, 15, *EWSl.*, 58, Șăineanu, *Istoria*, 274, *Candrea—Densusianu*, 98, nr. 601, *Scheludko*, 144, *Crânjală*, 261—262 și 438, Petrovici, *Note sl. -rom. II*, 364, Dzendzelivs'kyj, *Izoglosy*, 17, *Leksyka*, 31—32, nr. 28).

fin, vezi *filýn* și *fína*.

fína „fină" (la botez) — în graiurile huțule, nistriene ș.a., iar ca regionalism, și în ucr. literară (*Hrinčenko*, 377, *Dejna*, 123, *Ukr.-russk. slovar'*, 285). Etimol.: < rom. *fină* < lat. *filiana*. Pentru detalii, vezi *filýn*.

flekév 1° „tînăr prost crescut"; 2° „flăcău" — în graiurile din Galiția (*Hrinčenko*, 378). Etimol.: < rom. *flăcău* < sl. *хлакъ* „holtei" (*Kałużniacki*, 15, *Stocki*, 353, *Scheludko*, 144, *Šarovol's'kyj*, 59, *Crânjală*, 263 și 432, *Rosetti*, IV, 119), cu suf. rom. *-ău*, ca în *ținc* „băiețel" — *țincău* etc. (*Pascu*, 415—416).

flojára „fluier păstoresc"—în graiurile carpatice, cunoscut, ca regionalism, și în ucr. literară (*Hrinčenko*, 378 și 381, *Ukr.-russk. slovar'*, 288 și 302). Etimol.: < v. rom. *+fluiără* „id.", cf. arom. *fluiără*, poate fin lat. *+flabiolare*, cum credea Ov. Densusianu (*Papahagi*, 465). Originea rom. în ucr. o acceptă toți cercetătorii (Miklosich, *Wanderungen*, 10, *Fremdwörter*, 16, *EWSl.*, 58, *Kałużniacki*, 15, Șăineanu, *Istoria*, 273, *Candrea*, 403, *DA*, II, 143—144, *Schel dko*, 144, *Crânjală*, 444, *Rosetti*, II, 113[1]). Despre rom. *u* > ucr. *o*, vezi § 15. Var.: *fujára*. Derivate: *flojárka* „fluieraș", cu suf. diminut. *-k-a*; *flojáročka* „id.", cu suf. diminut. *-očk-a*.

flutúr „om de nimic", „netrebnic" — în graiurilce carpatice (*Żelechowski*, s.v.). Etimol.: < rom. *flútur* „fluture", cu sens figurat < lat. *+flūtulus* (*Scheludko*, 144, *Crânjală*, 438, *Rosetti*, V, 120). Accentul pe *-úr* se datorește analogiei cu cuvintele proprii formate cu sufixul *-úr*, ca, de ex., *cap* „țap" dar, cu o anumită nuanță afectivă, și *capúr* „id." — în graiurile transcarpatice

folosýty „a avea efect", „a lucra" — în graiurile bucovinene și huțule, în Galiția (*Żelechowski*, 1029). Etimol.: < rom. *a folosi* < *folós* < gr. φελός· (*Kałużniacki*, 15, Șăineanu, *Istoria*, 275, *Stocki*, 352, *Scheludko*, 145, *Šarovol'-s'kyj*, 59, *Crânjală*, 432, *Rosetti*, V, 119), desigur prin rom. dial. *a folosî*, cu suf. verbal *-ý-ty* (vezi § 32). Derivat: *folosýtys'a* „a folosi", „a prinde bine", „a ajuta la ceva" (*Hrinčenko*, 378).

fortúna „furtună" — în graiurile huțule (*Hrinčenko*), 378, *Vincenz*, 716[1] < rom. *furtúnă* < lat. *fortuna* (*Candrea — Densusianu*, 109, nr. 702). Despre ucr. *o* î.l.d. *u* vezi § 16).

fóta „fotă" — în graiurile bucovinene, huțule, nistriene (*Hrinčenko*, 379, *Dejna*, 123). Etimol.: < rom. *fótă* < bg. *fútă* < tc. *futa* „șorț" (*Kałużniacki*, 15, Miklosich, *EWSl.*, 50, Șăineanu, *Influența*, II, 174, *Scheludko*, 145, *DA*, II, 162—163, *Ciorănescu*, 339).

[1] În *Rosetti*, V, 121 ucr. *fujara* <rom. *fuior* este o evidentă inadvertență tehnică.

frembíja „șnurul șorțului" — în graiurile carpatice (*Hrinčenko*, 379). Etimol.: < v. rom. *frîmbíe* „frînghie" < lat. *fimbria* (*Kałužniacki*, 15, *Șăineanu*, 275, *Candrea*, 404, Vasmer, *Kritisches*, *II*, 175, *Candrea—Densusianu*, 140, nr. 650, *Scheludko*, 145, *Crânjală*, 442, *Rosetti*, V, 121), prin v. rom. dial. *frămbíe*. În rom. *frîmbie*, cu *bi* netrecut la *ği*, e atestat în graiurile bănățene [1].

fruntáš „gospodar", „proprietar" — în graiurile carpatice (*Żelechowski*, 1031). (Etimol.: < rom. *fruntáș* < *frunte*, cu suf. *-áș* < lat. *frontem* (*Candrea*, 403, *Candrea—Densusianu*, 104, nr. 657, *Scheludko*, 145, *Crânjală*, 268 și 438, *Rosetti*, V, 120).

frýka „violență", „constrîngere" — în Galiția (*Hrinčenko*, 379). Etimol.: <rom. *frícă* < gr.φρίκη (*Candrea*, 408, *Scheludko*, 145, *Crânjală*, 438, *Rosetti*, V, 120, *Mihăescu*, 185). Despre rom. *ri* > ucr. *ry*, vezi § 11.

fudúlija 1° „înfumurare"; 2° „persoană înfumurată" — în graiurile de vest și în ucr. literară (*Hrinčenko*, 379, *Ukr.-russk. slovar'*, 298). Etimol. < rom. *fudulíe* „id.", din *fudúl* (< tc. *fodul* „id.") + suf. *-íe*. Accentul pe silaba *-du-* se datorează analogiei cu *fudúl'nyj*, *fudúl'no*.

fudúl'nyj „îngîmfat", „înfumurat", „mîndru" — în graiurile bucovinene și huțule, precum și în ucr. literară (*Hrinčenko*, 379, *Ukr. -russk. slovar'*, 299). Etimol.: < rom. *fudúl* „id." < tc. *fudul* „id." (*Kałužniacki*, 15, *Candrea*, 408, *Scheludko*, 145, *Šarovol's'kyj*, 61, *Crânjală*, 432), cu suf. adjectivul *-n-yj* (vezi § 31). Derivat: *fudúl'no*, cu suf. adverbial *-o*. Vezi și *fudúlija*, *fudúlytys'a*.

fudúlytys'a „a fi înfumurat", „a se îngîmfa" — în graiurile de vest și, ca regionalism, și în ucr. literară (*Hrinčenko*, 379, *Ukr.-russk. slovar'*, 298). Etimol.: < rom. *a se fudulí* „id." < *fudúl* „înfumurat", „îngîmfat" — cu suf. verbal *-y-ty(s'a)*, vezi § 32. Accentul pe silaba *-du-* se datorează analogiei cu *fudúl'nyj*, *fudúl'no*.

fujára, vezi *flojára*.

fúma „înfumurare" — în graiurile de vest (*Żelechowski*, s.v.) Etimol.: <rom. *fum* „id." <lat. *fumus* (*Candrea—Densusianu*, 106, nr. 674, *Scheludko*, 145), folosit astăzi cu acest sens numai la plural: *fumuri*. Împrumut afectiv. Despre *-a*, vezi § 26.

fúrka „furcă de tors" — în graiurile lemkoviene (*Hrinčenko*, 380). Etimol.: < rom. *fúrcă* „id." < lat. *furca* (*Scheludko*, 145).

G

gájda 1° „(un fel de) fluier ciobănesc"; 2° „cimpoi" — în Galiția *Hrinčenko*, 345—346). Etimol.: < rom. *gáidă* „id.", cf. arom. *gáĭdă* „cimpoi", bg. *gájda*, tc. *gayda* „id." (*Scheludko*, 130; cf. și *Bălg. etimol. rečnik*, 225: „probabil că prin rom. *gájdă* a pătruns în ucraineană, polonă, slovacă, cehă"). În tătară, de unde ar fi putut pătrunde în ucraineană în mod nemijlocit, nu există, se pare, acest cuvînt (*Radolff*, II, 1544, *Tatarsko-russk. slovar'*,109).

[1] Iuliu Zanne, *Proverbele românilor*, București, 1899, vol. III, p. 152.

gálben'i „aur" — în argoul cîntăreților ucraineni ambulanți. Etimol.: < rom. *gálbeni* „bani de aur" < *gálben* < lat. *galbĭnus* (Horbatsch, *Argo*,29).

gályc'a „orătănii" — în graiurile huțule (*Želechowski*, s.v., *Pătruț*, 74). Etimol.: < rom. *gáliță* „id.", cf. bg. *gálica* „stancă" (*Scheludko*, 130). Termenul rom. *gáliță* a fost notat cu sensul de *„orătănii"* în p.c. 53, 141, 157 172, 235, 260, 272, 279, 310, 316, 346, 349, 365 (*ALRM*, s.n., I, h. 243).

gard 1° „îngrăditură în apă pentru prins pește" ; 2° „zăgaz", „stăvilar" ; 3° „cherhana" — în graiurile de stepă (*Hrinčenko*, 346). Etimol.: < rom. *gard* „id." (sensul 1°), cf. alb. *garth*, *gardhi* „gard", „zăplaz" (*Candrea*, 402, *Stocki*, 352, *Scheludko*, 129, *Šarovol's'kyj*, 56, *Crânjală*, 438, *Rosetti*, II, 113 și V, 120, *DA*, II. 227—228). Vezi și *gardadžij*.

gardadžij „specialist în facerea îngrăditurilor pentru prins pește" — în graiurile de stepă (*Hrinčenko*, 273). Etimol.: < rom. *gardagíu* „id." < *gard* + suf. *-agíu* (*DA*, II, 228). Vezi și *gard*.

gáta „gata" — în graiurile transcarpatice meridionale. Etimol.: < rom. *gata* (Oros, *Kontakty*, 54), cf. alb. *gati* „id." (*Leotti*, 245).

gávra 1° „bîrlog", „vizuină" ; 2° „peșteră" — în graiurile carpatice (*Hrinčenko*, 263, *Vincenz*, 716, sensul 1°, *Ukr.-russk. slovar'*, 309, sensul 1°, cu menț. „regionalism", Hrycak, *Rumuns'ki zapozyčen'n'a*, 14). Etimol.: < rom. *gáură* < lat. *+cavula* (*Candrea*, 404, *Candrea — Densusianu*, 313, nr. 720, *Stocki*, 352, *Scheludko*, 129, *Šarovol's'kyj*, 55, *Vincenz*, ibid. *Crânjală*, 444, *Rosetti*, V, 121, Oros, *Kontakty*, 54, *Ciorănescu*, 356), prin rostirea rom. populară *gáură*. Cf. și arom. *gávra* „id." (*Papahagi*, 487). Var.: *hávra*.

gázda „gospodar" — în graiurile huțule și nistriene (*Hrinčenko*, 345). Etimol.: <rom. dial. *gázdă* „id." <magh. *gazda* (*Žylko*, 97, Horbatsch, *Romaniv* 39).

geléta 1° „vas de lemn, putină mică, de obicei pentru brînză și lapte" — în graiurile carpatice și nistriene ; 2° „unitate de capacitate de aproximativ 10 litri, pentru lapte" — în graiurile transcarpatice" ; 3° „șiștar" — în regiunea Poltava (*Hrinčenko*, 279 și 348, *Malecki—Nitsch*, h.173, „vas de muls oile" *ǵelél(k)a*, cu diverse variante fonetice, în p.c. 2, 3, 5, 7, 8, 10—17, 21, 25, 26, 36—39, Stieber, *Atlas lemk.*, III, h. 111, p.c.1—3, 13, 55, 63, 66, 70, 73, 80, Dzedzelivs'kyj, *Metrologija*, 103, *Atlas Transkarp.*, h. 66, p.c. 123, 166—168, Horbatsch, *Romaniv*, 41). Etimol.: < rom. *găleátă* „id." < lat. *ga(l)let(t)a*, cu corespondente în celelalte limbi romanice (*Candrea*, 401, *Meyer-Lübke*, 313, nr. 3656, Petrovici, *Note sl.-rom. II*, 346, *Mihăescu*, 18). Termenul e cunoscut nu numai în dacoromână (cf. *ALR*, II, vol. I, p. 45, întreb. 3922, *găleată*, *ALRM*, s.n., I, h. 273, p.c. 29, 105, 886, 928 — cu sensul de „putină în care se încheagă laptele"), ci și în meglenoromână (*ibid.*, p.c. 012). Părerea că în ucraineană ar proveni din germ. *gellete* (*Crânjală*, 276 și alții) este infirmată de datele geografiei lingvistice. Var.: *heléta*, *gelet'á*. Derivate: *gelétka*, *helétka*, *g'ilétka*, cu suf. diminut. *-k-a*. Cf. și *ǵelátka* „vas în care se frămîntă aluatul" (*Malecki—Nitsch*, h. 85, p.c 12 (satul Podwilk, jud. Nowy-Targ).

gélka „umflătură" (*Hrinčenko*, 348). Etimol.: < rom. *gîlcă* „id." (*Scheludko*, 130), cunoscut în Bucovina, Moldova, Dobrogea, Muntenia, Oltenia, Transilvania, (*ALRM*, *II*, h, 88, *gîlci* „amigdale", „amigdalită"), prin rom. dial. *gălcă*, de origine obscură (*DLRM*, 338).

génzura „fierea-pământului" — în graiurile bucovinene și huțule (*Hrinčenko*, 348). Etimol.: < rom. *ghințură* „id." < lat. *gentiana* (*Kałużniacki*, 15, *Candrea*, 406, *Crânjală*, 432[1]). Var.: *džyndžor(a)*, *džindžura* (*Hrinčenko*, 318, 376). Ucr. *dž-* se explică prin rom. *ginţură* (Candrea, *Dicț. lb. rom.*, 543), rostit în Maramureș *ğínțură*, unde *ğ* = *dž*.

gerdán „împletitură de lînă în formă de panglică, pe care o poartă pe cap fetele din Galiția; dacă e purtată la gît, atunci este bătută cu mărgele colorate; cu asemenea panglici se împodobesc și pălăriile băieților" — în graiurile bucovinene, huțule, nistriene (*Żelechowski*, 168, *Hrinčenko*, 348, Horbatsch, *Romaniv*, 41). Etimol.: < rom. *gherdán* „id." < bg. *gerdán* „id." < tc. *gerdan* „id." (*Kałużniacki*, 15, Șăineanu, *Influența*, II, 179—180, *Scheludko*, 130). D. Crânjală crede că termenul a ajuns în Carpații Nordici prin comerț și că, prin urmare, la ucraineni n-ar fi vorba de un împrumut din română (*Crânjală*, 278). Această observație nu e întemeiată, căci, de regulă, gherdanele se confecționează local, „în casă", atît de românii din Bucovina, cît și de ucrainenii de mai la nord. În afară de aceasta, ucrainenii au împrumutat de la români și alți termeni care denumesc îmbrăcămintea și podoabele (vezi § 36, *F*, sub pct. c).

gergelýc'a „insecta *Calandra granaria*" (*Hrinčenko*, 348[2]). Etimol.: < rom. *gărgăriță* „id.", cu disimilarea consonantică *r ... r* > *r ... l*, sau direct din rom. dial. *gărgălița* (*DA*, II, 229), de origine latină, sud-slavă sau expresivă (*Suchardt*, „Zeitschrift f. rom. Phil.", XXVI, 586—587, *DLRM*, 330, *Ciorănescu*, 354—355). Var.: *gurgulýc'a* „Gräuberwurm" (*Żelechowski*, 170).

gl'ag(a), vezi *kl'ah*.

gleg, vezi *kl'ah*.

glóba „cal bătrîn și slab" — în graiurile de stepă (Zavorotna, *Osoblyvosti*, 40). Etimol.: < rom. *gloabă* „id.", cf. v. bg. *glóba* „amendă". (Miklosich, *EWSl.*, 66). În vechime, cînd amenda, numită *gloabă* se putea plăti și în cai, persoana amendată plătea cu calul cel mai prăpădit (Candrea, *Dicț. lb. rom.*, 548).

góga „viperă neagră" — în graiurile carpatice (*Hrinčenko*, 350). Etimol.: < rom. *gógă* „sperietoare" (*Kałużniaclki*, 16), vezi *ALRM II*, h. 199, *caua*; s-a răspuns *gogă* în p.c. 172, 769, 784, 886, 899; cf. alb. *gogë* „arătare", „vedenie".

gogomán „prostănac" — în graiurile carpatice (*Żelechowski*, 169). Etimol.: < rom. *gogomán* „id." (*Stocki*, 352, *Scheludko*, 131, *Šarovol's'kyj*, 56, *Crânjală*, 348, *Rosetti*, V, 120). În rom. — de origine obscură (*Ciorănescu*, 374).

gól'fa, vezi *bol'fa*.

gorgán 1° „creștet de munte"; 2° „stîncă (îngrămădire de stînci, mormînt de urieși)" — în graiurile huțule și în alte graiuri de vest, unde apare des și ca toponim. Etimol.: < rom. *gorgán* „id." (*Stocki*, 352, *Scheludko*, 131, *Šarovol's'kyj*, 58, *Vincenz*, 716, *Hrabec*, 37 și 126, Hrycak, *Rumuns'ki*

[1] La *Rosetti* V, 119: ucr. *ĝeuzura* < *gaura* — evidente greșeli de tipar.

[2] Dintr-o eroare, în dicționarul lui B. Hrinčenko insecta *Calandra granaria* este considerată o plantă.

zapozýčen'n'a). În română termenul e de origine obscură. Comparația cu rus. *kurgán* (*Brüske*, 25, *DA*, II, 187, *DLRM*, 342) spune prea puțin despre proveniența cuvîntului românesc.

grápa 1° „grapă"; 2° „unitate agrară: suprafața care poate fi grăpată într-o zi" — în graiurile transcaratice (1° Dzendzelivs'kyj, *Atlas Transkarp.*, h. 81, p.c. 198—212, *Izoglosy*, *Nazvy*, 48; 3° Dzendzelivs'kyj, *Metrologija*, 110). Etimol.: < rom. *grápă* (sensul 1°), folosit în cea mai mare parte a graiurilor românești, inclusiv în Maramureș, de unde l-au împrumutat ucrainenii (*ALRM*, s.n., I, h. 28). În română termenul pare a fi străvechi (*Rosetti*, II, 80 și 114). Derivat: *grápáty* „a grăpa" < *grápa*, sau din rom. *a grăpá*, cu suf. *-áty* (*Atlas Transkarp.*, h. 82, p.c. 96, 97, 127—131, 159, 168, 198—210. În p.c. 131 *boronýty* „a grăpa", termen ucrainean comun, e considerat *mai nou* ca sinonimul său *grápaty*, iar în p.c. 159 *smýkaty* „a grăpa" — mai *nou* ca *grápaty*. Aceste precizări ale informatorilor ucraineni anchetați sînt semnificative. Ele arată că în bazinul superior al Tisei termenul *grápa* nu este un împrumut recent din română, datorat bilingvilor din aceste părți, ci un cuvînt vechi.

grápáty, vezi *grápa*.

grópa „vale", „văgăună în munți" — în graiurile carpatice (*Żelechowski*, 170, *Hrabec*, 37). Etimol.: < rom. *groápă* (*Stocki*, 352, *Scheludko*, 131, *Šarovol's'kyj*, 58), de origine necunoscută (*Ciorănescu*, 381). Din ucr. termenul a trecut și în polonă (Wędkiewicz, *Emprunts*, 118).

gros „turmă de oi care urmează să fete"—în graiurile de stepă (*Żelechowski*, 170, *Hrinčenko*, 351). Etimol.: cf. în rom. *groasă* „însărcinată" < lat. *grossa* (*Candrea—Densusianu*, 118, nr. 768, *Stocki*, 353, *Scheludko*, 131, *Šarovol's'kyj*, 55, *Crânjală*, 438, *Rosetti*, V, 120). Sensul din ucr. nu este atestat în română (*DA*, II, 317, s.v. *gros*).

grun' „coamă a unui munte", „deal" — în graiurile carpatice (*Hrinčenko*, 333, *Małecki—Nitsch*, h. 321, *groń* „pagórek", cu diverse variante fonetice, în p.c. 2, 3, 7, 8, 10—12, 16, 17, 20, 21, 25, 26, 28, 32, 33, 35—37, 39, *Hrabec*, 127, Stieber, *Toponomastyka*, II, 26). Etimol.: < v. rom. *+gruń „grui" < lat. *+grunium* (Miklosich, *EWSl.*, 423, *Kałużniacki*, 16, *Rozwadowski*, 313, *Żylko*, 96, *DLRM*, 349, *Ciorănescu*, 383), vezi § 3, pct. a. În ucr. termenul e cunoscut încă din sec. XIV—XV (*Xudaš*, 147). Zd. Stieber, manifestă rezerve față de părerea lui D. Crânjală că în ucr. acest cuvînt ar proveni din polonă (Steiber, *op. cit.*, ibid., *Crânjală*, 445). De altfel, St. Wędkiewicz admisese că pol. *gruń* < ucr. < rom. (Wędkiewicz, *Dyalekt*, 451). Termenul e frecvent și ca toponim, la toți slavii din Carpații Nordici. Dimin.: *grúnyk* (*Vincenz*, 716) derivat propriu, cu suf. *-ýk*, *hrúnok* (*Małeki—Nitsch*, ibid.). cu suf. *-ok*

grýnda „poliță în perete" (*Żelechowski*, 170). Etimol.: < rom. *grîndă* „id." < v. sl. de sud *+gręda* (Miklosich, *EWSl.*, 77, *Candrea*, 402, *Scheludko*, 131, *Drozdovs'kyj*, 153, *Mihăilă*, 40). Despre rom. *ri* > ucr. *ry*, vezi § 11.

gurgúl'a „cucui" — în graiurile lemkoviene (*Hrinčenko*, 352). Etimol.: < v. rom. *+gurgúl'* „id." < lat. *gurgulio* (*Stocki* 353, *Scheludko*, 131, *Šarovol's'kyj*, 55, Wędkiewicz, *Emprunts*, 131, *Meyer-Lübke*, 334, nr. 3922). Aromâna păstrează *l'*: *gurgul'iu* (*Papahagi*, 508). În ucr. împrumutul datează din

sec. XVI, sau chiar de mai înainte (*Šarovol's'kyj*, 61). Cf. și toponimul ***Gurgulát*** din Carpații Nordici < v. rom. *+gurgul'át* „gurguiat" < *+gurgúl'* + suf.*-át*. Sensul de „deal mai înalt" există și în română (*DA*, II, 329—330). Despre *-a*, vezi § 26.

gurgulýc'a, vezi *gergelýc'a*.

guš, vezi *gúša*.

gúša „umflătură pe corp", „cucui"—la huțuli și în alte graiuri carpatice (*Hrinčenko*, 352). Etimol.: < rom. *gúșă*, cf. arom. *gúșe* „gît" (*Papahagi*, 509), alb. *gushë* (Miklosich, *Fremdwörter*, 19, *EWSl.*, 81, *Scheludko*, 131, *Petrovici*, „Dacoromania", X, 144), probabil < lat. *geusiae* „gîtlej", „beregată" (*Meyer-Lübke*, 320, nr. 3750, *Bălg. etimol. rečnik*, 297). Al. Rosetti scrie: „Termenul e cunoscut în bulgară, sîrbocroată, neogreacă și ungară" (*Rosetti*, II, 114). Ar trebui, deci, adăogat: „și în ucraineană". Var.: *guš*. Despre rom. *-ă* > ucr. *-ø*, vezi § 29. În dacorom., *gușă* e cunoscut în toate provinciile (*ALRM II*, h. 89).

gúščir' „guturai" — în graiurile transcarpatice (Dzendzelivs'kyj, *Atlas Transkarp.*, h. 148, p.c. 166—168 și 200—212). Etimol.: < rom. *gúșter* „inflamație a mucoasei gîtului" < bg. *gúšter* „gușter". Despre evoluția sensului „gușter" > „guturai", vezi *DA*, II, 332—333. Var.: *gúštyr*.

gúštyr, vezi *gúščir'*

gutéja „gutuie" (*Želechowski*, 170). Etimol.: < rom. *gutúi* (*Scheludko*, 133) < rom. dial. *gutăie* (cf. *ALR*, s.n., I, h. 207, p.c. 414) < *gutîi* < lat. **cottaneus* (*Ciorănescu*, 386). Prin ucr. împrumutul a pătruns și în rusă: *gutéj*. Etimologia lui M. Vasmer, care explică termenul rusesc și ucrainean prin germană (*Vasmer—Trubačev*, 479), nu este convingătoare, căci niciunul dintre cuvintele germane citate de el ca punct de plecare pentru împrumutul în slava de est nu începe cu *gut-*, ca termenul din română.

guturáj „guturai" — în graiurile transcarpatice (Dzendzelivs'kyj, *Atlas Transkarp.*, h. 148, p.c. 198 și 209, *Izoglosy* 18). Etimol.: < rom. *guturái* < lat. *gutturalium* < *guttura* „gît", „plisc" (Candrea, *Dicț. lb. rom.*, 566).

gyrlýga, vezi *kyrlýh*.

H

hádzymka, vezi *ádzymka*.

hadžúga „pin tînăr, pînă la 3 metri înălțime"; 2° „copac", tulpină", — în graiurile huțule (*Želechowski*, 134, *Hrinčenko*, 265, *Vincenz*, 716, *Ukr.-russk. slovar'*, 310, cu menț. „regionalism"). Etimol.: < rom. *hăciúgă* „id.", de origine necunoscută (*Kałużniacki*, 16, *Scheludko*, 129, *Crânjală*, 295, *Hrabec*, 38, *Rosetti*, V, 119). Părerea că, din contră, în română cuvîntul ar proveni din ucraineană (*Semčyns'kyj*, 86), nu ține seamă că rom. *hăciúgă* e cunoscut nu numai în Bucovina și Transilvania, ci și în Oltenia (Candrea, *Dicț. lb. rom.*, 567), pînă unde nu ajung isoglosele ucrainismelor din limba română. În afară de aceasta, trebuie să se țină seamă și de faptul, foarte important în cazul de față, că ucrainenii nu au transmis românilor cuvinte cu momentana *g*. Despre *dž* < *č*, vezi § 22.

harmasár' „armăsar" — în graiurile bucovinene și huțule (*Hrinčenko*, 274). Etimol.: < rom. *armăsár* < lat. *admissarius* (*Kalužniacki*, 16, Șăineanu, *Istoria*, 275, *Candrea*, 404—405, *Scheludko*, 129, *Crânjală*, 432, *Rosetti*, V, 119). Fără să aibă vreun fel de argumente, I. Šarovol's'kyj nu admite această etimologie (*Šarovol's'kyj*, 54). După I. -A. Candrea, *h-* ar fi un indiciu că împrumutul s-a făcut din graiurile moldovenești. Acest lucru este foarte probabil, însă trebuie avut în vedere că proteza unui *h-* în cazul împrumuturilor cu *a* la inițială poate fi și de origine ucraineană: cf., în graiurile transcarpatice, *háršuv* < magh. *ásó* „cazma" (Dzendzelivs'kyj, *Atlas Transkarp.*, h. 138). Vezi și § 23.

hávra, vezi *gávra.*

helét(k)a, vezi *geléta.*

hergév „ceaun", „oală de făcut mămăligă" — în graiurile bucovinene și huțule (*Hrinčenko*, 280). Etimol.: < rom. dial. *hărgău* „id.", cunoscut în Moldova, Bucovina și Transilvania (Candrea, *Dicț. lb. rom.*, 582) < *hîrdău* < magh. *hordó* „butoi" (*Kalužniacki*, 16, *Scheludko*, 130, *Crânjală*, 297 și 432, *Rosetti*, V, 119). Var.: *hyrdév* < rom. *hîrdău.*

herlýha, vezi *hyrlýga.*

hírlo, vezi *hýrlo.*

hlužány, pl. tantum „coceni de porumb, după ce s-au cules știuleții" — în graiurile de stepă (*Žylko*, 171). Etimol.: < rom. dial. *hlujáni*, pl. — în Moldova și Bucovina (Candrea, *Dicț. lb. rom.*, 583) < *hluj* „tulpină" + suf. *-án* (*DLRM*, 365).

hornúta, vezi *kornúta.*

hrun, vezi *grun'.*

hurdá, vezi *úrda.*

hyrdév, vezi *hergév.*

hýrlo „gură a unui rîu" — în graiurile de stepă (*Hrinčenko*, 286, *Ukr.-russk. slovar'*, 328, *Slovnyk movy Ševčenka*, 132, cu referire la Nipru). Etimol.: < rom. *gîrlă* < v.sl. de sud *grъlo* (*Stocki*, 352, *Scheludko*, 130, *Šarovol's'kyj*, 58, Vasmer, *REW*, I, 408, *Mihăilă*, 97, nota 2). În ucr. termenul există din sec. XVI sau de și mai înainte (*Šarovol's'kyj*, 61). Cunoscut și în unele graiuri ruse (Vasmer, *op. cit.*, ibid.) . Var.: *hírlo.* Derivat: *hyrlovýj*, cu suf. adjectival *-ov-yj*, vezi § 31.

hyrlýha, vezi *kyrlýh.*

J

jáfyna, jáfyn, jáfyry, vezi *áfyna.*

jarýč „arici" [1] — în graiurile transcarpatice, precum și în Galiția, regiunile Drohobyč și Stanislav (*Želechowski*, 1114, *Hrinčenko*, 541—542). Etimol:

[1] Text prescurtat al comunicării *Contribuții la studierea influenței românești vechi asupra limbii ucrainene*, susținută în noiembrie 1966, la București, în cadrul unei ședințe publice desfășurate sub auspiciile Asociației Slaviștilor din România.

< rom. *arici* < lat. *ericius* (Miklosich, *EWSl.*, 100, *Scheluăko*, 146, Dzendzelivs'kyj, *Rumunizmy*, 57, *Izoglosy*, 18, iar despre origine în română, *Meyer-Lübke*, 257, nr. 2897). Răspîndire în graiurile transcarpatice : p.c. 57, 58, 60, 90—97, 118, 120—133, 140, 144—165, 169—198 — variantele: *jarýč*, *jarýč'* *jarы'č*, *jarы'č'* și p.c. 199— *arýč* (în total, 80 de localități).

Slavii au avut însă, din cele mai vechi timpuri, un termen propriu, neîmprumutat, pentru denumirea ariciului : sl. c. **ežь*, cu corespondente în alte limbi indo-europene : letonă *eža*, armeană *ozni*, cu sensul primar de „cel care înțeapă" ; cf. rus. *jož*, ucr. *jižák*, pol. *jeż*, cehă *ježek* etc. (*Berneker*, 266, Vasmer, *REW*, I, 192). Care să fi fost atunci motivele care i-au determinat pe slavii din bazinul superior al Tisei să-și abandoneze termenul propriu, de origine slavă, pentru noțiunea de *arici*, și să adopte unul străin? Fenomenul se poate explica în două moduri *diferite*, care însă *nu se exclud*. *Primul* : Deși nu este termen păstoresc, în sensul strict al cuvîntului, *arici* putea fi auzit frecvent de slavi de la populația românească din Carpații Nordici care se ocupa cu păstoritul, din următoarele trei motive : 1. În limba română *ariciul* denumește un fel de boală de picioare la cai și la vite (*DA*, I, 251—252). 2. Pielea de arici se pune pe botul vițeilor, ca să nu sugă (Hașdeu, *Etym. Magn. Rom.*, II, col. 1562). 3. La păstorii români, în Hațeg, dar, desigur, și prin alte părți, există credința că dacă se tund ghimpii de pe arici și se dau oilor în sare, acestea nu mai căpiază (*Hașdeu*, ibid.). Nu s-a cercetat încă și, de aceea, încă nu se știe dacă cele menționate la punctele 1 și 3 de mai înainte există actualmente, ori dacă au existat în trecut, și la ucrainenii din Carpații Nordici care zic ariciului *jarýč*. Cît privește însă folosirea pieii de arici ca botniță pentru viței, acest lucru se practică, cu siguranță, și în prezent, atît de români, cît și de ucraineni. *Al doilea* : S-ar putea însă ca slavii din Carpații Nordici să fi împrumutat în evul mediu, de la românii de acolo, termenul *arici*, pentru ca în felul acesta să evite rostirea termenului lor propriu, devenit, dintr-o superstiție oarecare, *talu*. Se știe doar că ariciul este, iar în trecut va fi fost și mai mult, considerat — în credințele populare ale românilor, slavilor și ale altor popoare — *un animal deosebit*, cu forțe și însușiri supranaturale. Astfel, românii nu omoară ariciul nu numai pentru că stîrpește unele insecte și prinde șoareci, dar mai cu seamă fiindcă „joacă un mare rol în cosmogonia populară : românul atribuie ariciului, cel puțin în parte, facerea lumii" (amănunte la Hașdeu, *op. cit.*, col. 1649 ș.u.). Credința că ariciul ar fi înzestrat cu o inteligență excepțională e foarte veche la popoarele din Europa. În afară versului grecesc citat de B.P. Hașdeu după Gubernatis) (*πολλ' οἶδ ἀλώπηξ, ἀλλ' ἐχῖνον ἓν μέγα* „Le renard a plusieurs tours dans son sac, le hérisson n'en a qu'un, mais un bon"), acesta din urmă mai adaogă că la grecii antici ariciul era socotit *întruchiparea prudenței*[1]. Aceeași credință despre inteligența ariciului este cunoscută *și de ucraineni*, ceea ce rezultă, bunăoară, din basmul ucrainean în care ariciul cîștigă o întrecere la fugă cu iepurele, sau din cel în care el o pedepsește pe vulpe pentru necinste [2]. Felurite supersitiții în le-

[1] De Gubernatis, *Mithologie zoologique ou les légendes animales*, Paris, II, 1874, p. 11.

[2] Mudryj opovidač, *Українські народні казки, байки, притчи та анекдоти*, Kiev, 1962, p. 133—136.

gătură cu ariciul circulă și printre ucrainenii din Carpații Nordici și din regiunile învecinate, ca, de pildă, cea potrivit căreia *untura de arici*, dacă se obține printr-un anumit procedeu magic, vindecă hernia și tuberculoza [1], sau credința că ariciul ar cunoaște *iarba-fiarelor*, plantă cu multiple însușiri miraculoase, nu numai la ucraineni și români, ci și la alte popoare din Europa [2]. Pe de altă parte, și românii și slavii de răsărit au credința că ariciul ar fi *piază-rea*. Astfel, românii cred pe alocuri că dacă cineva se înțeapă cu ghimpii ariciului, carnea cea rănită *coace de nouă ori* pînă se vindecă (Hașdeu, *op. cit.*, col. 1648). Biserica ortodoxă numără pe arici printre vietățile spurcate: „Cine va mînca lup sau vulpe, sau cîine sau pisică, *sau arici*, sau nevăstuică sau veveriță, și ș-altele alte cîte sînt necurate, să se pocăiască" (din *Pravila de la Govora*, f. 49, citat după Hașdeu, *op. cit.*, col. 1652). O atitudine specială a oamenilor din trecut față de arici rezultă și din *Cuvîntul lui Daniil Exilatul* (sec. XII): **Не звѣрь въ звѣряхъ ежь, не рыба въ рыбахъ ракъ** „Nici ariciul nu e animal printre animale, și nici racul pește printre pești" (*Sreznevskij*, I, 820). Vor mai fi existînd și, în deosebi, vor mai fi existat și alte legende, credințe și superstiții cu privire la arici, care să fi putut constitui, cu secole în urmă, motivul unei *interdicții de vocabular*. Într-un studiu consacrat în mod special acestui fenomen, A. Meillet citează numeroase cazuri de animale ale căror vechi denumiri au fost abandonate din motive de tabu și înlocuite cu altele, noi: ursul, șarpele, șoarecele, broasca rîioasă, cerbul[3]. Părăsirea vechilor denumiri, spune A. Meillet, nu se datorează în asemenea cazuri unor cauze de ordin lingvistic (uzarea corpului fonetic al cuvintelor etc.), și nici unora de ordin exterior, căci toate aceste animale n-au dispărut, ci se întîlnesc pretutindeni, mai ales în regiunile populate de *slavi*, baltici și germani, în ale căror idomuri se constată cele mai numeroase cazuri de dispariție a unor termeni vechi [4]. În locul termenului vechi, eliminat din limbă prin tabu, arată A. Meillet, se poate face uz de unul nou, *î m p r u m u t a t* de la alte popoare, așa cum se va fi petrecut și cu ucrainenii sau protoucrainenii din Carpații Nordici, care au găsit rezolvare pentru interdicția de vacobular *+ežь*, la care vor fi ajuns la un moment dat, prin împrumutul românesc *arici* [5].

Cît privește elementul protetic *j-* din ucr. *jarýč*, el este de origine slavă (ucraineană sau protoucraineană). Tot așa cum sl.c. *+agoda* > *jagoda*, sl. c. *+agnen* > *jagnę* etc. (cf. *Bernstein*, 24), la fel și sl. carpatic *+arič* (< rom. *arici*) > *+jarič*, de unde apoi, prin durificarea lui *r*, s-a ajuns la ucr. dial. *jarýč*, *jarы'č*. Dezvoltarea acestui *j-*, dacă s-a petrecut din motive de eufonie,

[1] Ivan Verxrats'kyj, *Нози знадоби номенклятури термінології природописної, народної зібрані між людом*, Lwów, 1908, p. 9.

[2] I.-A. Candrea, *Iarba-Fiarelor. Studii de folclor*, București, 1928, p. 27—28 și 34.

[3] A. Meillet, *Quelques hypothèses sur les interdictions du vocabulaire dans les langues indo-européennes*, în *Linguistique historique et linguistique générale*, I, Paris, 1921, p. 281 ș.u.; cf. și I.-A. Candrea, *„Tabu" în limbă*, în *Omagiu lui I. Bianu*, București, 1927, p. 71 ș.u.

[4] Prin evitarea numelor adevărate ale animalelor oamenii credeau că-și pot cîștiga bunăvoința lor și că se pot oarecum asigura împotriva eventualelor nenorociri care ar putea să le vină de la acest animale, scrie Iorgu Iordan în articolul *Nevăstuică*, publicat în „Arhiva", anul XXXIII, 1926, nr. 2, p. 142.

[5] Albanezii au împrumutat de la slavi termenul lor *esh* „arici" (*Leotti*, p. 375). S-ar putea cerceta, pe de o parte, care au fost *cauzele* împrumutului, iar pe de alta, în ce măsură el a înlocuit termenul anterior *iriq*.

trebuie să fi avut loc *înainte* de apariția la protoucrainenii din Carpații Nordici a silabelor închise „noi", adică în secolul al XII-lea, sau cîndva anterior (cf. *Bernstein*, 226), la acest tratament fiind supuse atunci toate împrumuturile cu *a* la inițială [1]. Cf. și alte cazuri din limba rusă vche : ahd. *ask* > v. rus. *jasky*, scandinav. *ankari* > v. rus. *jakorь* (Vasmer, *REW*, III, s.v.).

J. Dzendzelivs'kyj, care a binevoit să ne comunice părerea domniei sale în legătură cu natura lui *j-* din ucr. dial. *jarýč*, crede că „nu există argumente convingătoare pentru a considera această proteză drept o inovație tîrzie", dar, în același timp, nu crede că ar exista temeiuri pentru a o socoti un arhaism foarte îndepărtat. Trei fapte îndreptățesc, totuși, ipoteza că *j-* din *jarýč* este foarte vechi, adică din perioada dinaintea amuțirii la slavii de răsărit a ierurilor finale „slabe". **1.** Spre deosebire de consoanele protetice mecanice, care adesea sînt *facultative*, în graiurile transcarpatice menționate la început *j-* din *jarýč* etc. s-a notat cu o remarcabilă consecvență : în 79 din cele 80 de p.c. în care s-a răspuns cu acest termen împrumutat [2]. **2.** Dacă *j-* ar fi de dată mai recentă, l-am constata și în împrumuturile cu *a* la inițială făcute de ucrainenii transcarpatici din limba maghiară, Or, magh. *ásó* „cazma", care a pătruns în graiurile ucrainene transcarpatice relativ tîrziu, nu a dezvoltat *j-* în niciuna din localitățile în care se zice *jarýč* etc., și nici în altă parte, ci prezintă doar următoarele variante : *áršiv, aršu(v), aršÿ(v), aršiv, aršú(v), aršôv, álšu(v), aršyn, haršín, haršú(v), harsÿ(v), haršyn*, iar nu *jaršiv, jaršu(v)* etc. (Dzendzelivs'kyj, *Atlas Transkarp.*, h. 138). **3.** În graiurile transcarpatice lemkoviene care au termenul *jarýč* etc. nu numai că nu există proteze secundare, în cazul împrumuturilor cu vocală la inițială, cum s-ar putea crede că este *j-* din *jarýč* etc., ci, *dimpotrivă*, se constată frecvent *cazuri de dispariție a vechiului j- protetic*, ca, de pildă, *ápko* „măr" (< *jápko*), *ájce* „ou" (< *jájce*) etc. [3]. Prin urmare, în aceste graiuri ucrainene *j-* din *jarýč* nu poate fi în nici un caz interpretat ca o proteză („mecanică", „analogică" etc.) *tîrzie*, căci *tendința* este acolo nu preiotarea, ci înlăturarea vechiului *j-*. E vorba, prin urmare, *nu de o inovație* fonetică, *ci de un arhaism*. J. Dzendzelivs'kyj admite că împrumutul s-a făcut înainte de sec. XVI—XVII, pe baza faptului că huțulii din raionul Raxiv, care s-au stabilit aici venind din alte părți, nu-l au (*Rumunizmy*, ibid. și *Izoglosy*, 18). Am văzut însă mai sus că epoca împrumutării de către ucraineni a acestui cuvînt românesc poate fi împinsă mai în urmă cu cîteva secole.

K

kác'a „bățul lung, cu cîrlig la capăt, cu care ciobanul prinde oile de picior" — în graiurile din Kuban (*Hrinčenko*, 227). Etimol. : < rom. *cîță* „id." (*Candrea*, 403, *Scheludko*, 134, *Šarovol's'kyj*, 55), probabil formație postverbală de la *a acăță* (*DLRM*, 122). Cu acest sens termenul e cunoscut în Moldova,

[1] *Ist. gram.*, p. 61 și 82.

[2] Numai în p.c. 199 s-a înregistrat *aryč*, fără *j-*, dar aceasta se explică prin faptul că aici, la *Apșa*, locuiesc de multe secole și români. R. Udler, bazîndu-se pe documente, a arătat recent că la Apșa-de-Mijloc sînt 1150 de gospodării și că populația este formată din români, menționați în izvoarele scrise încă din anul 1387; cf. R. Udler, *Молдавские говоры Черновицкой области в сравнении с говорами Молдавской ССР, Закарпатской области УРСР и других смежных областей дакороманского массива. Консонантизм*. Chișinău, 1964 p.172, rubrica 6.

[3] Jan Zilyński, *Opis fonetyczny języka ukraińskiego*, Cracovia, 1932, p. 109.

Muntenia, sudul Transilvaniei (*ALRM*, s.n. I, h. 265, p.c. 414, 531, 537, 551, 723, 784, 833).

kačuléja „căciulie de mac" — în Galiția (*Hrinčenko*, 228). Etimol.: < *căciúlă* + suf. *-íe*. Var.: *kačúlka*, formație proprie cu suf. diminut. *-k-a*, de la *+kačúla* < rom. dial. *caciúlă*, lit. *căciúlă* < lat. *+catteulla* (Capidan, *Raporturile*, 203).

kačúlka, vezi *kačuléja*.

kačúra „nume de oaie de o anumită culoare" — în graiurile transcarpatice (Dzendzelivs'kyj, *Vivčars'ka leksyka*, 108). Etimol.: < rom. dial. *caciúră* „cácioră", adică, vorbind despre oi, „albă în frunte, cu botul și picioarele albe, cu lînă roșietcă și cu pete în jurul ochilor" — cuvînt de origine necunoscută (*DA*, I, p. II, 12, Candrea, *Dicț. lb. rom.*, 194, *Ciorănescu*, 122). Derivat: *kačurán'a* „id.", din *kačúra*, cu suf. *-án'a*; cf. *murgán'a*.

kakarádz'anka „un fel de lînă cu impurități" — în graiurile transcarpatice (Dzendzelivs'kyj, *Vivčars'ka leksyka*, 110). Etimol.: Derivat propriu, cu suf. *-'anka*, de la rom. *căcăreáză* „excrementele oilor, caprelor etc.", probabil cuvînt autohton, cf. alb. *kakarēdhi* „balegă de capră" (*Leotti*, 393). Cu același sufix e format și ucr. *kapušánka*, termen care denumește tot un fel de lînă (vezi *kápuš*).

kalavérci, pl. „un fel de cizme" — în Pocuția (*Hrinčenko*, 209). Etimol.: Formație proprie, cu suf. diminut. *-ec'*, din rom. pl. *calévri* „pantofi groși țărănești" < bg. *kalévra* „gheată" < tc. (*DA*, I, 49, Candrea, *Dicț. lb. rom.*, 203, *Scheludko*, 133, *Mladenov*, 228). Nesatisfăcătoare este etimologia lui Fr. Miklosich, care, neținînd seamă de criteriul geografic, explică termenul ucr. ca provenind direct din bulgară (Miklosich, *EWSl.*, 109).

kalicun (accent?) „ciorap" — în graiurile de vest. Etimol.: < rom. *călțún* „id." < bg. *kalcún* (*Scheludko*, 133).

káluš 1° „bucată de lemn ce se pune între spițe pentru-a frîna căruța"; 2° „împletitură de ramuri"; 3° „căluș de lemn cu care se fixează plutele"; 4° „șnur", „funie" — în graiurile de vest (*Żelechowski*, 331, *Candrea — Densusianu*, 32—33, nr. 209). Etimol.: < rom. *călúș*, cf. și arom. *călúșu* „id." (*DA*, I, 58—59, *Scheludko*, 133, *Crânjală*, 348, *Rosetti*, V, 120, *Šylo*, 84). Despre accent, vezi § 35.

kamanák „un fel de acoperămînt pentru cap" — în graiurile bucovinene și hutule. Etimol.: < rom. *comănác* „id." (*Kałużniacki*, 16, *Scheludko*, 134, *Crânjală*, 432, *Rosetti*, V, 119), prin mold. *comanác*. În română originea cuvîntului, pe care îl au și istro-românii, este necunoscută (*DA*, I, 671, *Ciorănescu*, 223). În prima silabă ucr. *a* î.l.d. rom. *o* nu este clar.

kapéstra „căpăstru" — în graiurile bucovinene, hutule, nistriene (*Hrinčenko*, 217). Etimol.: < rom. *căpăstru* < lat. *capĭstrum* (Miklosich, *Fremdwörter*, 24, *EWSl.*, 111, *Kałużniacki*, 16, Șăineanu, *Istoria*, 285, *Candrea*, 404, *Candrea — Densusianu*, 38, nr. 243, *Berneker*, 485, *Scheludko*, 134, *Šarovol's'kyj*, 55, *Crânjală*, 432, *Rosetti*, V, 119). Ucrainenii vor fi interpretat rom. *căpăstru* ca pe o formă de acuzativ feminin, de la care și-au refăcut un nominativ în *-a*, conform sistemului morfologic propriu. Cf. § 26.

kápuš „căpușă" (insecta *Melophagus ovinus*) — în graiurile de vest (*Hrinčenko*, 219). Etimol.: < rom. *căpúșă* (*Stocki*, 354, *Scheludko*, 134, *Šarovol's'kyj*, 61, *Crânjală*, 438), cf. arom. *căpúșe* și *căpúșu* (*Papahagi*, 271),

alb. *këpushë* „zecca", „moscone" (*Leotti*, 443), probabil cuvînt autohton (*DA*, I, 116, Capidan, *Raporturile*, 204, *Drăganu*, 75, *Rosetti*, II, 102 și 110). Despre accent, vezi § 35, pct. c. Derivat: *kapušánka* „un fel de lînă cu impurități" — în graiurile transcarpatice" (Dzendzelivs'kyj, *Vivčars'ka leksyska*, 110), din *kapuš* + suf. — *ánka*, la fel ca în *kakaradz'ánka*, vezi.

karaúša „camion" — în graiurile de vest (*Żelechowski*, 335). Etimol.: Formație proprie < rom. dial. *caraúș*, lit. *cărăúș* < *a cără* + suf. *-ăúș* (*Candrea — Densusianu*, 39, nr. 255, *Scheludko*, 134, *Šarovol's'kyj*, 55, *Crânjală*, 438, *Rosetti*, V, 120). Despre *-a*, vezi § 26.

karúca 1° „caretă"; 2° „căruță adîncă, cu două roți, în care hușulii încarcă gunoiul pentru a-l transporta la cîmp" — în graiurile bucovinene și hușule (*Hrinčenko*, 224, *Stolbunova*, 74, *Ukr.-russk. slovar'*, 315, cu mențiunea „regionalism"). Etimol.: < rom. *cărúță* (*Kalužniacki*, 16, Șăineanu, *Istoria*, 275, *Candrea*, 404, *Candrea — Densusianu*, 39, nr. 253, *Scheludko*, 134, *Šarovol's'kyj*, 55, *Crânjală*, 432, *Rosetti*, V, 119, *Graur*, 70), prin dial. *carúță*. În unele graiuri ucrainene de tip bucovinean acest termen nu are nici un sinonim (*Stolbunova*, ibid.).

kastráma „pastramă (de oaie)" — în graiurile de stepă (Zavorotna, *Osoblyvosti*, 12—13). Etimol.: < rom. *pastrámă* < ngr. παστραμᾶς < tc. *pastirma* (*DLRM*, 589), cu disimilarea consonantică *p... m* > *k ...m*.

katún „cătun" — în graiurile transcarpatice și în altele, cunoscut pe un teritoriu foarte întins (*Korčinskij*, 43). Etimol.: < rom. dial. *catún*, de origine balcanică, cf. arom. *cătún* (*Papahagi*, 283), alb. *katunt* „sat" (*Leotti*, 425), fără etimologie sigură (*Rosetti*, II, 111, *Ciorănescu*, 151).

kémpa „ostrov în mijlocul unui rîu", „ostrov în gura unui fluviu" (*Żelechowski*, 341). Etimol.: < rom. *cîmp* < lat. *campus* (*Candrea*, 403, *Scheludko*, 134). Vocala *-a* se explică prin faptul că în ucraineana populară nu există cuvinte terminate în *-mp*. Pe de altă parte, e posibil ca împrumutul să se fi făcut de la rom. dial. *cîmp*", interpretat de ucraineni ca un acuzativ feminin, de unde s-a refăcut un nominativ în *-a*, după modelul numeroaselor substantive în *-a* cu acuzativul în *-u* din sistemul morfologic propriu (cf. *kapéstra*). De aceeași origine și *kýmpa* „munte cu podiș" — în Carpații Nordici (Hrycak, *Rumuns'ki zapozyčen'n'a*, 14).

keptár' „un fel de scurteică fără mîneci" — în graiurile bucovinene, hușule, nistriene, precum și în ucr. literară (*Hrinčenko*, 235, *Ukr.-russk. slovar'*, 325, *Dejna*, 224). Etimol.: < rom. dial. *k'eptár*[i] „pieptar" < *piept* + *-ár* (Miklosich, *EWSl.*, 115, *Kalužniacki*, 17, Șăineanu, *Istoria*, 275, *Candrea*, 402, *Crânjală*, 432, *Rosetti*, V, 119). Termenul este larg răspîndit în graiurile românești (*ALR*, s.n., V, h. 1184, *pieptar*). Var.: *kiptár'*. Derivat: *keptáryk*, din *keptár*, cu suf. diminut. *-yk*.

kiptár', vezi *keptár'*.

kl'ah „cheag" — în graiurile carpatice. Etimol.: < v. rom. **kl'ag* „id." < lat. *coagulum* (Miklosich, *Wanderungen*, 10, *Kalužniacki*, 21, *Sobolevskij*, s.v., Șăineanu, *Istoria*, 273, *Candrea*, 401, *Candrea — Densusianu*, 51, nr. 332 și 333, *Scheludko*, 130—131, *Šarovol's'kyj*, 55, *Nandriș*, 143, *Crânjală*, 444, Stieber, *Atlas lemk.*, III, h. 112, *klag*, Vasmer, *REW*, I, 278, *Rosetti*, V, 121,

ș.a.), vezi § 3, pct. a. Var.: *gl'ag*, *gl'ága* (Despre *-a* vezi § 26). Derivate: *gl'ágaty* „a închega lapte" (*Hrinčenko*, 349), cu suf. verbal *-a-ty*; *kl'aganýc'*, pl. tantum *kl'agancí* „piftie" — în graiurile transcarpatice (Dzendzelivs'kyj, *Atlas Transkarp.*, h. 163, p.c. 67, 71—89, 91, 93—126, 130, 134—163, 169—189, 190, 192, 194—196); *kl'agivnýc'a* „(un fel de) vas folosit de oieri la stînă" (Dzendzelivs'kyj, *Vivčars'ka leksyka*, 110); *zagl'ágaty* „a face brînză cu ajutorul cheagului" (*Hrinčenko*, 27), cu pref. *za-*, de la *gl'ágaty*.

kláka „clacă" — în graiurile bucovinene și de stepă. Etimol.: < rom. *clácă* < bg. *tláka* (*Kałużniacki*, 21, *Candrea*, 407, *Stocki*, 354, *Scheludko*, 135, *Šarovol's'kyj*, 59. *Crânjală*, 432, *Žylko*, 171, *Drozdovs'kyj*, 154, *Pătruț*, 69, *Mihăilă*, 142).

kóda „panglică la pălărie" — în graiurile carpatice (*Żelechowski*, 355). Etimol.: < rom. *coádă* < lat. *coda* (*Candrea—Densusianu*, 58, nr. 374, *Stocki*, 354, *Scheludko*, 135, *Šarovol's'kyj*, 55, *Crânjală*, 438, *Rosetti*, V, 120). Despre *o*, vezi § 17.

kodáš „cavaler de onoare", „acela care încheie cortegiul unei nunți" — în graiurile bucovinene (*Żelechowski*, 355). (Etimol.: < rom. dial. *codáș* „id." < *coádă* + suf. *-áș* (*Candrea*, 407, *Candrea—Densusianu*, 58, nr. 374, *Scheludko*, 135, *Šarovol's'kyj*, 55, *Crânjală*, 313 și 431, *Rosetti*, V, 119, *Ciorănescu*, 211).

kokóna „titlu de moșiereasă" — în graiurile bucovinene. Etimol.: < rom. *cocoánă* „id." < *cocón* (*Stocki*, 354, *Scheludko*, 135, *Šarovol's'kyj*, 59, *Crânjală*, 432, *Rosetti*, V, 119). Despre *ó*, vezi § 17.

kokorúd'd'a, vezi *kukurúdz*.

kol'ástra, vezi *kurástra*.

kolyba 1° „colibă de păstor" — în graiurile huțule, boikoviene, lemkoviene și alte graiuri de vest, iar ca regionalism — și în ucr. literară (*Hrinčenko*, 268, *Ukr.-russk. slovar'*, 354, Dzendzelivs'kyj, *Ovcevod. leksyka*, 129, *Izoglosy*, 17, *Małecki—Nitsch*, h. 165, *koléba*, p.c. 3—5, 7, 8, 10—13, 15—17, 21, 25, 26, 32, 33, 35—40; cf. și *Nandriș*, 43); 2° „locuință de iarnă a huțulilor tăietori de lemne". În zona Carpaților Nordici termenul e frecvent și ca toponim (*Petrov*, 46, 173, *Hrabec*, 150, Rudnyc'kyj, *Nazvy*, 110, Stieber, *Toponomastyka* II, 39). Etimol.: <rom. *colíbă*, cuvînt autohton, cu corespondent în greacă: καλύβη (*Poghirc*, 23). În română e larg răspîndit (vezi *ALRM*, s.n., I, h.260, *casa de la stînă*). Derivate: *kolýbka*, *kolýbočka*, *kolýbčyna*, cu suf. diminut. *-k-a*, *-očk-a*, *-čyn-a*; *kolýbyšče*, cu suf. augment. *-yšč-e*; *kolýnbyšče* „locul unde a fost o colibă"; *kolýbnyj*, cu suf. adjectival *-n-yj*; *prýkolybok* „paravan contra ploii, pentru focul făcut de păstori în fața colibei" (Dzendzelivs'kyj, *Ovcevod. lekyska*, 129), cu pref. *pry-* și suf. *-ok*.

komárnyk 1° „comarnic" — în graiurile transcarpatice (Dzendzelivs'kyj *Ovcevod. leksyka.*, 130—131); 2° „poliță, la stînă" (*Małecki—Nitsch*, h. 166, p.c. 5, 7, 15—17, 25, 36). Cunoscut în Carpații Nordici și ca toponim (*Petrov*, 11, 18, Rudnyc'kyj, *Nazvy*, 107). Etimol.: < rom. *comárnic* < sl. de sud (*Candrea*, 402, *Scheludko*, 135, *Crânjală*, 444 Dzendzelivs'kyj, *Vivčars'ka leksyka*, 108, *Izoglosy*, 17, *Rosetti*, V, 121). Var.: *komarnýk*, *komórnyk*. Despre *komárnyk* J. Dzendzelivs'kyj presupune că ar reprezenta rezultatul unei contaminări între *komárnyk* și *komóra* (Dzendzelivs'kyj, *Ovcevod. leksyka*,

131). Totuși, în rom. dial. există și o var. *comórnic* „celarul stînei" — în Transilvania (Candrea *Dicț. lb. rom.*, care a putut fi împrumutată nemijlocit cu *o*. Despre accentul din *komarnýk*, vezi § 35 b.

komórnyk, vezi *komárnyk*.

kondúry, pl. „un fel de cizme, la locuitorii din Pocuția galițiană" (*Hrinčenko*, 277). Etimol.: < rom. *condúr* „pantof fin, împodobit cu broderii sau fir de mătase, purtat odinioară de femeile de la țară" < tc. *kondura*. Cuvîntul se găsește și la greci, bulgari și sîrbi (Șăineanu, *Istoria*, II, 145, *DA*, I, 717, *Scheludko*, 135, *Crânjală*, 432, Candrea, *Dicț. lb. rom.*, 319).

kordar (accent?) „șnur de încins" — în graiurile de vest (*Żelechowski*, s.v.). Etimol.: < rom. *cordár* 1° „(la vioară și cobză) placă de lemn de care sînt legate corzile"; 2° „pană de lemn pentru întins pînza fierăstrăului" < *coárdă*, cu suf. *-ár* (*Scheludko*, 136). Sensul din ucr. nu este atestat în română (*DA*, I, 785, Candrea, *Dicț. lb. rom.*, 333, *DLRM*, 187), dar o asemenea evoluție semantică e posibilă.

korkobéc' „curcubeu" — în Galiția (*Hrinčenko*, 284). Etimol.: < rom. dial. *curcubíță* „id." (*DA*, I, p. II, 1016—1017). În multe studii se face trimitere numai la rom. *curcubéu* (Miklosich, *Wanderungen*, 11, Șăineanu, *Istoria*, 274. *Candrea*, 407, *Berneker*, 571, *Scheludko*, 136, *Šarovol's'kyj*, 62, *Crânjală*, 438, *Rosetti*, V, 120), deși var. rom. *curcubíță* este mai apropiată de termenul din ucraineană. Despre *o* < *u*, vezi § 16.

korn'ála „?" (termen păstoresc) — în graiurile transcarpatice. Etimol.: < rom. *porneálă* < a *porni* + suf. *-eálă* (Dzendzelivs'kyj, *Vivčars'ka leksyka*, 109). Var.: *skorn'ála*. Cf. *porn'ála*.

kornúta „oaie cornută" — în graiurile carpatice (Dzendzelivs'kyj, *Vivčars'ka leksyka*, 108, *Malecki—Nitsch*, h. 157 a, cu diverse variante fonetice, în p.c.: 2, 4, 5, 7, 8, 10, 11, 13, 15, 17, 25, 26, 37, 39). Etimol.: < rom. *cornútă* < *corn* < lat. *cornus*, cu suf. *-út* (Miklosich, *EWSl.*, 131, *Candrea*, 400, *Scheludko*, 136, *Crânjală*, 444, *Rosetti*, V, 121). Var.: *hornúta*, *kurnúta*.

kostúra „cuțit pentru înjunghiat animale" — în graiurile de vest (*Hrinčenko*, 292). Etimol.: < rom. *costúră* „id.", de origine necunoscută (*Ciorănescu*, 270), cf. arom. *custúră* „cuțit" (*Papahagi* 343). Unii lingviști consideră acest termen din limbile slave de sud un împrumut din română (*Berneker*, 625, P. Skok, în „Slavia", IV, 1925, p. 338, Candrea, *Dicț. lb. rom.*, 375—376).

košéra (la *Vincenz*, 717: *koszjera*) „coșar", „îngrăditură pentru oi" — în Galiția (*Malecki—Nitsch*, h. 163, „ogrodzenie na owce na hali", diverse variante, în p.c. 2—5, 7—13, 15—21, 23, 25, 26, 31, 36—40) < rom. dial. Transilv. *coșériu* „id." (Candrea, *Dicț. lb. rom.*, 342, *Vincenz*, ibid.), cf. bg. *košára*, scr. *kòšara* „id".

kotýha „căruță cu care ciobanii la oi își transportă ustensilele" (*Hrinčenko*, 292). Etimol.: < rom. *cotígă* (*Candrea*, 404, *Scheludko*, 136). Există și părerea că, din contră, în română termenul ar fi un împrumut din ucr. (*DLRM*, 193, *Ciorănescu*, 242). Ea nu este însă convingătoare, căci: a) *kotýha* nu e un cuvînt ucrainean comun (*Ukr. -russk. slovar'*, 385 nici nu-l menționează); b) termenul e legat de păstorit, domeniu în care ucrainenii

au făcut atîtea împrumuturi de la români ; c) de regulă, ucr. *h* nu trece în română la *g*, pe cînd rom. *g* dă în ucraineană *g* sau *h* ; d) rom. *cotigă* se întinde mai spre sud-vest decît isoglosele ucrainismelor sigure din limba română (vezi *ALRM, I*,s. n., h. 237, *cotigă*, p.c. 192, 605, 728, 784, 812, 987 și *cotiúgă*, p.c. 537).

kračún „colac pentru ajunul Crăciunului" — în graiurile lemkoviene și în alte graiuri carpatice (*Żelechowski*, 376). Etimol. : < rom. *crăciún* „nașterea Domnului" (*Scheludko*, 136, Petrovici, *Note sl. -rom.*, II, 346, *Rosetti*, V, 121), prin dial. *craciún*. Un studiu pe teren, în graiurile carpatice — românești și slave — ar putea să verifice, eventual, etimologia propusă de Gh. Giuglea, după care *crăciun* ar deriva din lat. *calationem*, cf. *calare* „a coborî turmele toamna", fiind sărbătoarea acestei perioadei sau avînd legătură cu ideea de declin, cf. în franceza dialectală *caler* (Giuglea, *Notes*, 33). Var. *kerčiun* < rom. *crăciún*.

krečún, vezi *kračún*.

kukúc 1° „mic cozonac" ; 2° „pîiniță ce se dă copiilor de Anul nou sau ca pomană pentru sufletele morților" — în graiurile de vest (*Żelechowski*, 388 *Hrinčenko*, 322 *Vincenz*, 717). Etimol. : < rom. *cocúț* „colăcel" (*DA*, I, p. II, 609). D. Schneludko deriva termenul ucrainean din rom. *cocúță* *Scheludko*, 136). Despre *u* < *o*, vezi § 14.

kukurúdz 1° „cucuruz de brad" — în graiurile lemkoviene și în alte graiuri carpatice ; 2° „știulete de porumb" — în graiurile hutule transcarpatice *Hrinčenko*, 322, Dzendzelivs'kyj, *Atlas Transkarp.*, h. 206, *Denumirea știuletelui de porumb*, p.c. 198—212, *Izoglosy*, 18). Etimol. : < rom. dial. *cucurúz* „id.", cu coresondente în dialectele altor limbi romanice : *kukoreko* „cucuruz de brad" — în graiurile din Rovergue (sudul Franței), *kukulette* „cucuruz de chiparos" — în dialectul abruzzian, *kokorin* „id." — în dialectul milanez al limbii italiene etc. Sensul 1° trebuie să fie în ucr., ca și în rom., anterior sensului 2°. Cu sensul 2°, termenul românesc a fost înregistrat pe o arie compată în nord-vestul țării, pînă la zona de contact cu aria ucraineană a cuvîntului *kukurúdz* (cf. *ALRM*, s.n., I, h. 76), Var. : *kokorúd'd'a*, cu sensul 1° — în graiurile transcarpatice (*Hrinčenko*, 267). Derivate : *kokorúdka*, 1°, cu suf. diminut. *-k-a ; kukurúdza* „porumb" — în ucr. comună și în limba literară ; de asemenea, în limba rusă (*Ukr. -russk. slovar'*, 412, Vasmer, *REW*, I, 586, Šanskij, *Etimol. slov. russk. jaz.*, 173).

kukurúdza, vezi *kukurúdz*.

kulájstra, kulástra, kul'ástra, vezi *kurástra*.

kuléš, vezi *kuléša*.

kuléša 1° „făină de porumb fiartă" (un fel de mîncare) — în graiurile de vest, cunoscut, ca regionalism, și în ucr. literară (*Hrinčenko*, 322, *Ukr.-russk. slovar'*, 413) ; 2° „cașă rară cu lapte" — în graiurile polesiene (*Lysenko*, 38). Etimol. : < rom. *culéșă* „id." (1°), de origine necunoscută (*DA*, I, p. II, 653, *Scheludko*, 136, Petrovici, *Note etimol. II*, 358—359, *Ciorănescu*, 220), cf. bg. *kul'áša*, scr. *kuliješ*). Var. : *kuléš* (2°).

kumnát „cumnat" — în graiurile de vest (*Żelechowski*, s.v.). Etimol. : < rom. *cumnát* < lat. *cognatus* (Miklosich, *EWSl.*, 147, *Candrea*, 407, *Candrea — Densusianu*, 69, nr. 438, *Scheludko*, 137).

kupán'a, vezi *kúpka*.

kúpka „unitate de capacitate pentru lapte" — în graiurile transcarpatice (Dzendzelivs'kyj, *Metrologija*, 103). Etimol.: < ucr. †*kúpa* < rom. *cúpă* „vas de lemn scobit, mai rar din tinichea, întrebuințat de ciobani la stînă" (*DA*, I, p. II, 195—196) < lat. *cúppa*; în ucr. format cu suf. diminut. *-k-a*. Termen larg răspîndit în română (*ALRM*, s.n., I, h. 271, *Termeni pentru cupă*, în p.c. 27, 53, 130, 172, 182, 192, 362, 365, 414, 514, 520, 531, 537, 605, 705, 723, 728, 987). Derivat propriu: *kupán'a* „ulcică pentru lapte" — în graiurile transcarpatice (Dzendzelivs'kyj, *Rumunizmy*, 58) < **kupa*, cu suf. *-án'a*. Cît privește termenul ucr. *kúpa* „unitate de capacitate pentru cereale" (în graiurile transcarpatice), nu este întru totul sigur că provine tot din română, cum consideră J. Dzendzelivs'kyj (în *Rumunizmy*, 58 și *Metrologija*, 97), căci rom. dial. *cupă* „id." (în Transilvania), pare a proveni din magh. *kupa* „măsură de două fele" < mediolat. *cuppa* (*DA*, I, p. II, 995—996, sensul 1°, III). Prin urmare, în graiurile transcarpatice el ar putea fi un împrumut direct din maghiară.

kurájstra, kurástva, vezi *kurástra*.

kurástra „coraslă" — în graiurile transcarpatice (Dzendzelivs'kyj, *Atlas Transkarp.*, h. 171, în *t o a t e* cele 212 puncte cartografice, și anume: *kurástra* — în p.c. 1—91, 93, 98—126, 134—151, 153, 169—181, 183; *kurájstra* sau *kurástva* — în p.c. 92, 94—97, 127—131, 152, 154—161; *kulástra* — în p.c. 163, 165—168, 182—187, 189—211; *kulájstra*, în p.c. 132, 154, 156, 160—162, 164—188; cf. și Dzendzelivs'kyj, *Izoglosy*, 17), lemkoviene (Stieber, *Atlas łemk.*, II, h. 114, *kurástra*), nistriene (*Dejna*, 124). Etimol.: < rom. *corástră, colástră* < lat. *colostrum* (Miklosich, *Wanderungen*, 11, *EWSl.*, 123, *Candrea*, 401, *Candrea—Densusianu*, 61, nr. 392, *Scheludko*, 137, *Šarovol's'kyj*, 56, *Crânjală*, 444, *Rosetti*, V, 121). În variantele *kurájstra, kulájstra j* se va fi datorînd contaminării cu *tájstra* „traistă". Alte variante: *kol'ástra, kul'ástra*.

kurkán „curcan" — în graiurile bucovinene. Etimol.: < rom. *curcán* < *cúrcă* + suf. *-án* (*Pascu*, 292). Termenul nu are sinonime în aceste graiuri (*Stolbunova*, 74).

kurnúta, vezi *kornúta*.

kurmák, vezi *kurméj*.

kurméj „curmei" — la huțuli, în Galiția (*Hrinčenko*, 330, *Žylko*, 97). Etimol.: < rom. *curméi*, cf. alb. *kurm* „bucată tăiată din ceva" (*Kalužniacki*, 17, *DA*, I, p. II, 1029, *Stocki*, 355, *Scheludko*, 137, *Šarovol's'kyj*, 55, *Crânjală*, 438, *Rosetti*, V, 120), vezi § 3, pct. b. Var.: *kurmák*, derivat propriu, cu suf. *-ák*, de la ucr. **kurm* „curmei" < v. rom. *curm*, atestat în Muntenia și Oltenia, cu sensul „crîmpei de funie cu care se leagă vitele cînd se duc la pășune" (*DA*, ibid.). În română acest cuvînt (*curm*) trebuie să fi existat în trecut și în alte părți, în Transilvania sau în Moldova, de unde a putut fi transmis huțulilor.

kurmíj, vezi *kurméj*.

kúžba, „cîrlig în care se agață ceaunul deasupra pirostriilor" — în graiurile huțule (*Hrinčenko*, 320). Etimol.: < rom. *cújbă* „unealtă de care se folosesc mai ales ciobanii, la fierberea bucatelor", „lemn îndoit sau furcit la un capăt, ce se înfige în pămînt și de care se acață ceanul deasupra focului" —

în special la stînă" (*DA*, I, p. II, 961, Candrea, *Dicț. lb. rom.*, 365) < scr *gužba* sau magh. *guzsba* (*Scheludko*, 136, *Šarovol's'kyj*, 60).

kyčéra „munte acoperit cu pădure, dar nu pînă la vîrf", „culme împădurită" — la huțuli și în alte graiuri carpatice, iar ca regionalism — și în limba literară (*Żelechowski*, 344, *Hrinčenko*, 241, *Ukr.-russk. slovar'*, 331). Apare frecvent și ca toponim (*Rozwadowski*, 313, *Hrabec*, 129). Etimol.: < rom. *chiceră* „id." (*Scheludko*, 134, *Crânjală*, 432, *Hrabec*, 39), de origine necunoscută (*Ciorănescu*, 169). După unii, ar fi un termen românesc străvechi, anteroman (*DA*, I, 347, cu trimitere la N. Drăganu. „Dacoromania", I, 117—129). Var.: *kýčira*, *kyčíra*. Derivate: *kýčirka*, *kyčírka*, cu suf. diminut. *-k-a*.

kýmpa, vezi *kémpa*.

kyrd „turmă de oi" — în graiurile carpatice și de stepă (*Hrinčenko*, 239, Zavorotna, *Osoblivosti*, 14—15). Etimol.: < rom. *cîrd* „id." < sl. de sud, cf. scr. *krd* „id." (*Berneker*, 666, *Scheludko*, 134, Pușcariu, *Lb. rom.*, 308, *Mihăilă*, 81). Derivat propriu: *kýrdyk* 1° „mică parte dintr-o turmă de oi"; 2° „turmă de oi care urmează să fete" (*Hrinčenko*, ibid.) < *kyrd* + suf. diminut. *-yk*.

kyrlýh „bățul lung cu cîrlig al ciobanului de la oi" — în graiurile carpatice și de stepă, precum și în velicorusa meridională (*Hrinčenko*, 349, *Programma*, întreb. 252, *Dal'*, 349). Etimol.: < rom. *cîrlíg* (*Candrea*, 403, *Scheludko*, 130, Vasmer, *REW*, II, 266, *Crânjală*, 441, *Rosetti*, V, 121), cunoscut cu acest sens în Moldova, Transilvania, Banat, Oltenia ,Muntenia și Dobrogea (*ALRM*, s.n., I, h. 265, *cață*). Este o creație românească, sau un împrumut din bulgară (Capidan, *Raporturile*, 204—205, *Ciorănescu*, 194, *DLRM*, 153). Var.: *gyrlýga*. Despre *g-*, vezi § 22, iar despre *-a*, § 26.

kyrž, vezi *kyrža*.

kýrža „bîtă ciobănească" (*Żelechowski*, 343). Etimol.: < rom. *cîrjă* „id." < v. sl. de sud (*Candrea*, 403, *Scheludko*, 134, *Crânjală*, 438, *Rosetti*, V, 120, *Ciorănescu*, 193). Din *ALRM*, II, h. 174, *cîrjă*, rezultă că termenul e cunoscut în toate provinciile românești, afară de Maramureș. Cu sensul de „cață", *cîrjă* a fost notat în p.c. 29 și 605 (*ALRM*, s.n., I, h. 265). Var.: *kyrž* (cf. § 26).

L

laístyj „negru" (despre oi) — în Galiția și în graiurile transcarpatice (*Hrinčenko*, 341, Hrycak, *Evfemizmy*, 21). Etimol.: < rom. *lai* „id." < lat. *labes* „pată" neagră", cu suf. adjectival *-íst-yj* (*Candrea*, 408, Wędkiewicz, *Emprunts*, 121, *Scheludko*, 137, *DA*, II, p. II, 85, *Crânjală*, 444, *Rosetti*, V, 121, *Ciorănescu*, 462). Părerea că în română *laie* ar proveni din rusă sau polonă (*Brüske*, 29) este neîntemeiată.

lápta „lapte" — în argoul cîntăreților ambulanți ucraineni (Horbatsch, *Argo*, 39). (Etimol.: < rom. *lápte* < lat. *lactem*. Rom. *e* va fi fost interpretat de ucraineni ca o variantă a lui /*y*/, care apare la genit. sg. fem.; de aici a fost refăcut un nom. sg. în *-a*.

latúra „terci pregătit de ciobani pentru cîini" — în graiurile de stepă — Herson (*Hrinčenko*, 348). Etimol.: < rom. *lătúri* < lat. *lavaturae* (*Scheludko*, 137, Candrea, *Dicț. lb. rom.*, 698), prin rom. dial. *lătúri*. În română termenul

e larg răspîndit (*ALR*, s.n., IV, h. 1116, p. c. 47, 95, 105, 130 172, 250, 279, 316 325, 334, 784, 836 ș.a.).

lavúty, pl. tantum „lăută", „vioară" — în Galiția (*Żelechowski*, 395) Etimol.: < rom. *lăută*, cf. tc. *lavta*, neogr. *λαούτα*, alb *lahútë*, bg. *laúta* (*Scheludko*, 137, *DLRM*, 450), prin rom. dial. *lau̯úți*. Desre *u̯ú* > *vu*, vezi § 18.

lej, genit. sg. *léja* „unitate bănească în România" — în limba literară (*Ukr. -russk. slovar'*, 437). Etimol.: < rom. pl. *lei* „id.", de la care s-a refăcut un nominativ sg. *lej*.

lelíka „leliță" — în graiurile de vest (*Żelechowski*, s.v.). Etimol.: < rom. dial. *lelícă* „id." (Transilvania) < *léle* „mătușă", cu suf. diminut. *-ícă* (Miklosich, *EWSl.*, 167, *Scheludko*, 137, Candrea, *Dicț. lb. rom.*, 705, *Mihăilă*, 126).

lévúrda „planta *Poligonum Bistorta L*" (*Żelochowski*, 399, *Hrinčenko*, 350), cunoscut în ucr. literară (*Ukr.-russk. slovar'*, 434, cu sensul de *Alium ursinum L*). Etiml.: < rom. *leurdă* „id.", cf. alb. *hudhër*, *hundhër*, *hurdhë*, (*Scheludko*, 137, *Rosetti*, II, 115, *Giuglea — Ghergariu*, 29—30), prin rom. dial. *léu̯úrdă*, unde *u̯u* > *vu* (vezi § 18).

lok „teren", „loc" — în graiurile bucovinene. Etimol.: < rom. *loc* < lat. *locus* (*Kałużniacki*, 17, Șăineanu, *Istoria*, 275, *Candrea—Densusianu*, 151, nr. 1004, *Scheludko*, 134, *Crânjală*, 432, *Rosetti*, V, 119).

l'úntra „barcă lungă și îngustă" — în regiunea Ekaterinoslav sau Harkov (*Hrinčenko*, 389). Etimol.: < rom. *lúntre* < lat. vulg. *lunter* < clas. *linter* (*Scheludko*, 137, Candrea, *Dicț. lb. rom.*, 730), Termenul e cunoscut pe tot cuprinsul României (*ALR*, s.n., III, h. 849, *luntre*).

lužer (accent?) „lujer" — în graiurile de stepă (*Zavorotna*, 25). Etimol.: < rom. *lújer*, de origine necunoscută (Candrea, *Dicț. lb. rom.*, 727).

l'ýnta „linte" — în graiurile bucovinene. Etimol.: < rom. *línte* < lat. *lentem*. Termenul nu are sinonime în aceste graiuri (*Stolbunova*, 74).

lýntra, vezi *l'úntra*.

M

mačúg, vezi *mačúga*.

mačúga „măciucă" (*Żelechowski*, 431). Etimol.: < rom. dial. *maciúcă* < *măciúcă* < lat. †*matteuca* (Miklosich, *Fremdwörter*, 35, *EWSl.*, 179, *Candrea-Densusianu*, nr. 1036, *Scheludko*, 138, *Rosetti*, V, 121). Var.: *mačúg*, despre care vezi § 29. Împrumutul a pătruns și în polonă: *maczuga* (Wędkiewicz, *Dyalekt*, 450).

mahalá „mahala" — în graiurile bucovinene (*Stolbunova*, 74). Etimol.: < rom. *mahalá* < tc. *mahalle* „id.", intrat în română în sec. XVII (Candrea, *Dicț. lb. rom.*, 738, *Rosetti—Cazacu*, 334), Termenul nu are sinonime în aceste graiuri.

máhura „munte înalt" (*Hrinčenko*, 396). Termen bine cunoscut în Carpații Nordici și ca toponim (*Rozwadowski*, 313, Wędkiewicz, *Emprunts*, 124—127, Stieber, *Toponomastyka*, Dzendzelivs'kyj, *Vivčars'ka leksyka*, 212, nota 1 ș.a.). Etimol.: < rom. *măgură* „colină", cf. alb. *magulë* (*Kałużniacki*, 21, *Candrea*, 404, *Sobolevskij*, s.v., *Scheludko*, 138, *Šarovol's'kyj*, 55, *Hrabec*, 42, *Rosetti*, II, 115 și V, 121). În documentele ucrainene termenul este atestat din sec. XIV—XV (*Xudaš*, 145).

maj 1° morfem al gradului comparativ al adjectivelor și adverbelor — în graiurile de vest; de ex.: *kulák maj mn'ekýj jak podúška, bo kladút ho pravo pid vúška* „Pumnul este mai moale ca perna, căci él se pune întîi sub cap" (ad literam „sub ureche") — în graiurile transcarpatice meridionale, huțule, bucovinene (Dzendzelivs'kyj, *Atlas Transkarp.*, h. 157, p.c. 204, *Žylko*, 95, *Oros*, 49); 2° „aproape să" — cunoscut, ca regionalism, și în ucr. literară (*Ukr.-russk. slovar'*, 473); 3° în enumerarea unor calități: *ryba maj velyka, maj mala* „pește și mai mare, și mai mic"; 4° în diverse expresii calchiate după română: *š'č'o maj d'ijete?* „Ce mai faceți?" *š'č'o maj porobl'ájete?* „id.", *š'č'o maj č'uváty na s'ili?* „Ce mai se aude prin sat? (Oros, *Kontakty*, 55). Etimol.: < rom. *mai* „id." < lat. *majus* (Miklosich, *Fremdwörter*, 35, *EWSl.*, 180, *Kałużniacki*, 16, *Scheludko*, 138, *Crânjală*, 342 și 438, Petrovici, *Note sl. -rom. II*, 346 ș.a.). Cazuri de tipul 4° se întîlnesc și în slavona românească (vezi, de ex., *Uricariul sau Colecțiuni de diferite acte care pot servi la istoria românilor*, vol. XVII, editat de Theodor Codrescu, Iași, 1891, documentul nr. 48, p. 236: *i ežšte mai dal emu sluga naš Dumitru Urikar edno sto i dva děset taleri srebrenix* „Și sluga noastră, Dumitru Uricar i-a mai dat lui o sută și douăzeci de taleri de argint". Editorul citează și alte construcții cu *mai: mai mnog* î.l.d. *množii, mai sъ cěnu* „mai cu preț", *mai pridal* „a mai adăogat", *mai vratiti* „a mai întoarce" (*op. cit.*, 241). Particula românească *mai* a fost împrumutată și de alți slavi (ruși, poloni), care au venit în atingere cu românii (Vrabie, *Observații*, 121—123). Cf. și *májže*.

májže „aproape" (fr. „presque") — în limba literară (*Ukr.-russk. slovar'*, 473—474). Etimol.: < rom. *mai*, cu particula ucr. *že* (Miklosich, *EWSl.*, 180, *Candrea*, 408). Vezi și *maj*.

makrýš „?" — plantă (*Żelechowski*, 424), Etimol.: < rom. *măcríș* „Rumex acetosa" < *ácru*, cu suf. *-íș*, (*Candrea*, 406, *Scheludko*, 138, *Maria Iliescu*, „Limba română", nr. 1 din 1965, p. 108), prin rom. dial. *macríș*.

maláj 1° „pîine de porumb, mazăre sau orz"; 2° „pîine prost coaptă"; 3° „mei" (*Panicum miliaceum*); 4° „porumb" — în graiurile de vest și, sub forma *meláj*, cu sensul 1° și 4°, în ucr. literară (*Hrinčenko*, 400, *Ukr.-russk. slovar'*, 500, Dzendzelivs'kyj, *Izoglosy*, 17). Etimol.: < rom. dial. *malái* < *mălái* < lat. *milium* (*DLR*, VI, fasc. 3, 232—234. *Meyer-Lübke*, 456—457, Miklosich, *Wanderungen*, 10, *Fremdwörter*, 36, *EWSl.*, 181, *Kałużniacki*, 17, Ș neanu, *Istoria*, 274, *Candrea*, 403, *Scheludko*, 138, *Šarovol's'kyj*, 56, *Crânjală*, 432, Petrovici, *Note sl. rom. I*, 26 ș.u., *Note etimol. II*, 358, *Rosetti*, V, 119). Apare și în producțiuni folclorice: *maláju, maláju, | ja tebe za xlib ne máju* (*Hrinčenko*, ibid.). Var.: *meláj* < rom. *mălái*, răspîndită, de ex., în întreaga zonă de contact a graiurilor transcarpatice meridionale cu limba română (Dzendzelivs'kyj, *Atlas Transkarp.*, h. 72, *Termeni pentru porumb*, p.c. 50, 60, 93—97, 127—133, 147, 148, 151—154, 158—212, în care s-a răspuns *me'láj*), și anume, cu graiurile românești de nord-vest, unde porumbului i se spune *mălai* (*ALRM*, I, s.n., h. 67). Termenul e cunoscut și în graiurile ruse meridionale, în care a pătruns, desigur, prin intermediul ucrainenei (Vasmer, *REW*, I, 90—91).

mamalýga „mămăligă" — în dialecte, în ucr. literară și în graiurile ruse meridionale (*Hrinčenko*, 403, *Slovnyk movy Ševčenka*, 393, *Ukr.-russk. slovar*,

481). Etimol.: < rom. dial. *mamalígă* < *mămăligă*, de origine necunoscută (Miklosich, *Fremdwörter*, 36, *EWSl.*, 182, *Kałużniacki*, 17, Șăineanu, *Istoria*, 275, *Candrea*, 403, *Scheludko*, 138, *Šarovol's'kyj*, 62, *Crânjală*, 442, Petrovici, *Note sl.-rom. I*, 26, ș.u., *Note etimol. II*, 358, Vasmer, *REW*, I, 93, *Rosetti*, V, 121).

mán(n)a termen păstoresc: „lapte" — în graiurile huțule (*Hrinčenko*, 404). Etimol.: < rom. *mână* „esența, tot ce e mai bun în lapte, în rodul bucatelor etc., despre care poporul crede că se poate răpi prin farmece și vrăji sau de către strigoaice" (Candrea, *Dicț. lb. rom.*, 742, sensul 6°), „belșug de lapte la vite, frupt" (*DLR*, VI, fasc. 1, 76, sensul 5°) < v. sl. мана și gr. *μάννα*. Aceeași credință, despre luarea manei, este semnalată de Volodymir Suxevyč și la huțuli: *Jak by vivci na sukrovyšči popasly, zaraz by jim un'alo mannu, vony utratyly by moloko* „Dacă oile ar paște pe locul unde s-a făcut un omor, îndată li s-ar lua mana, ar pierde laptele"[1].

márfa 1° „marfa negustorului de mărunțișuri"; 2° „lemnul care urmează să coboare cu pluta pe rîu" — în graiurile huțule (*Żelechowski*, 428, *Hrinčenko*, 407). Etimol.: < rom. *márfă* < magh. *marha* (*Kałużniacki*, 407, *Candrea*, 408, *Scheludko*, 138, *Šarovol's'kyj*, 60).

matúša „mătușă" — în graiurile de vest (*Żelechowski*, 430). Etimol.: < rom. dial. *matușă* < *mătúșă* < lat. *amita* (*Candrea*, 408, *Candrea—Densusianu*, 162, nr. 1075, *DLR*, VI, fasc. 5, p. 331).

meláj, vezi *maláj*.

menzér'a „oaie mulgătoare" — în graiurile carpatice și de stepă, în fostele județe Herson și Odesa (*Hrinčenko*, 416, *Drozdovs'kyj*, 154, Zavorotna, *Osoblyvosti*, 14). Etimol.: < rom. *mînzáre* „id." (*Scheludko*, 138, *Crânjală*, 438, *Rosetti*, II, 116 și V, 120), cf. alb. *mëzare* „viță". Ucrainenii vor fi împrumutat rom. dial. pl. *mănzăr*[i], de la care apoi au refăcut un nominativ sg. propriu — *menzér'a*. Se pare că în română termenul e autohton, dacic (*Giuglea — Ivănescu*, 105 ș.u.).

menzyr' (accent?) „un fel de brînză de oi" (*Hrinčenko*, 416). Etimol.: < rom. dial. *mănzări* (pl.), lit. *mînzări* „oi mulgătoare". Var.: *menzyr*. Cf. și *menzér'a*.

merénd'a 1° „hrană gătită"; 2° „mîncarea păstorului" — în graiurile carpatice (*Hrinčenko*, 418). Etimol.: < v. rom. +*merenda* „merinde" < lat. *merenda* (Miklosich, *EWSl.*, 191, *Kałużniacki*, 17, Șăineanu, *Istoria*, 273, *Scheludko*, 139, *Crânjală*, 444, *Rosetti*, V. 121), vezi § 3, pct. a. Var.: *merýnd'a* (*Sobolevskij*, s.v.) < rom. *merínde*. Răspîndire largă, în graiurile lemkoviene din Cehoslovacia și Polonia, precum și în Galiția (Stieber, *Atlas łemk.*, VII, h. 402, p.c. 3—8, 13—16, 18, 20, 24 ș.a.; *Małecki—Nitsch*, h. 161, p.c. 3, 5, 7, 11, 16, 17, 25, 26, 38, 40). Derivate: *merendár'ka* „un anumit vas folosit de oieri la stînă"; *merendarščyna* „?" — termen social-economic din domeniul păstoritului — în graiurile transcarpatice (Dzendzelivs'kyj, *Vivčars'ka leksyka*, 110—111).

---

[1] Vezi Наукове товариство ім. Шевченка у Львові, *Матеріяли до українсько-руської етнології*, IV (1901), *Гуцульщина*, de V. Šuxevyč, partea a II-a, p. 210.

meréndaty „a rumega" — în graiurile carpatice (*Hrinčenko*, 418, Dzendzelivs'kyj, *Atlas Transkarp.*, h. 91, p.c. 1—108, 111—125, 127, 128). Etimol.: < v. rom. *+a merendá* „a merinda" < v. rom. *+merénda* < lat. *+merenda* (Miklosich, *EWSl.*, 191, *Kałużniacki*, 17, *Candrea—Densusianu*, 163, nr. 1082). În ucr. trebuei să fi fost inițial *merendáty*, devenit apoi *meréndaty* sub influența lui *merénd'a*. Var.: *meréndzaty*, cf. și *Malecki—Nitsch*, h. 161 a, „owca przeżuwa", cu diverse variante fonetice având *-n-*, p.c. 10,16,39) — rezultată din contaminarea dintre *meréndaty* și *merizáty*. O asemenea contaminare s-a produs și în meglenoromână: *merindz* (Cf. *Candrea—Densusianu*, nr. 1109).

merendzáty, vezi *merendáty*.

merizáty „a rumega" — în graiurile lemkoviene (Stieber, *Atlas łemk.*, VIII, h. 187: *merizat, meriz'at*). Etimol.: < rom. dial. *a meridzá* (Oaș) „id.", cf. *meríză* „loc umbrit unde se odihnesc oile în orele călduroase de la amiază" < lat. *meridies*. Var.: *merinzat, merynzat* (*Stieber*, ibid.), *me'ré'ndzaty, me'ré'ndz'aty, me'ryndžáty, me'ryndzaty, me'rýndžaty* — în graiurile transcarpatice (Dzendzelivs'kyj, *Atlas Transkarp.*, h. 128, p.c. 1—108, 111—125, 127, 128), unde *-n-* se explică prin contaminare cu *merendáty*.

merlúška „pielicică de miel tăbăcită" — în graiurile ucrainene și ruse. Etimol.: < rom. dial. *mărláci* „berbec mîrlitor", „mîrlaci" < bg. *mărl'a* (*se*) „a (se) mîrli", prin înlocuirea suf. *-áč*, care formează substantive nomina agentis, cu suf. diminut. *-úška*. Soluția lui M. Vasmer (< rom. *mielúșă*) este inacceptabilă fonetic (*REW*, II, 122), iar cea a lui D. Scheludko (< rom. *mîrlaci* < bg.) — incompletă.

merýnd'a, vezi *merénd'a*.

mešýny, pl. tantum „pantaloni de cojoc cu blana pe dinăuntru, la păstori și herghelegii" — în graiurile de stepă, în fostul județ Herson (*Hrinčenko*, 421). Etimol.: < rom. dial. *meșîni*, lit. *meș'ni* „id." < tc. *meșin* „piele de oaie tăbăcită" (Candrea, *Dicț. lb. rom.*, 766, *Radloff*, IV, 2114, *Scheludko*, 139).

móša 1° „moașă"; 2° „bunică" — în graiurile bucovinene, huțule, nistriene (*Żelechowski*, 455, *Dejna*, 124). Etimol.: < rom *moașă* (1°), cf. alb. *motshe* „bătrîn", *moshë* „vîrstă" (Miklosich, *EWSl.*, 203, Șăineanu, *Istoria*, 274, *Candrea*, 408, *Scheludko*, 139, *Šarovol's'kyj*, 60, *Crânjală*, 432, *Rosetti*, II, 116 și V, 119, *Brîncuș*, 19). Cu sensul 1° cuvîntul e răspîndit în toate provinciile românești (*ALRM*, II, h. 198), iar cu sensul 2° este atestat în limba veche (Capidan, *Rom.-alb.*, 538—540, cu trimitere la *Moa*, 397/28). Despre *-a*, vezi § 30.

mošíja „avere", în graiurile bucovinene, huțule, transcarpatice. Etimol.: <rom. *moșie* „întinsă proprietate agrară"<*moș* + suf. *-ie* (Miklosich, *EWSl.*, 203, Șăineanu, *Istoria*, 274, *Candrea*, 404, *Scheludko*, 119, *Pascu*, 183, *Crânjală*, 432, *Rosetti*, V, 119). Var.: *mušíja* (*Hrinčenko*, 457). Despre *o* > *u*, vezi § 14.

móšul „bunic" — în graiurile bucovinene. Etimol.: < rom. *mósul*, vezi § 30 (*Żelechowski*, 456, Miklosich, *EWSl.*, 203, Șăineanu, *Istoria*, 274, *Candrea*, 408, *Scheludko*, 139, *Crânjală*, 431, *Rosetti*, V, 119). Vezi și *móša*.

muratúra „mărături" — în graiurile bucovinene (*Stolbunova*, 74). Etimol.: < rom. dial. *muratúră* „mărătură" < lat. *+muriare* < *muria*, cu suf. *-ătúră* (*Pascu*, 62, *Candrea*, *Dicț. lb. rom.*, 809). Termenul nu are dublet de origine ucr. în aceste graiuri.

múrga 1° „vită neagră" — în graiurile de vest (*Żelechowski*, 458 scrie: „bou negru" !) ;) ; 2° „nume de oaie de o anumită culoare" — în graiurile trascarpatice. Etimol.: < rom. *múrga* „id." (fem.) < *murg* (Dzendzelivs'kyj, *Vivčars'ka leksyka*, 108). Derivat propriu, cu suf. *-án'a*: *murgán'a* „nume de oaie de o anumită culoare", cf. *kačurán'a*, formație similară. Vezi și *murgátyj*.

murgátyj „murg", „castaniu închis" (*Żelechowski*, 458). Etimol.: < rom. *murg* „id." (Miklosich, *EWSl.*, 204), cu suf. adjectival *-át-yj*. În rom. cuvîntul pare a fi autohton (Capidan, *Alb.-rom.*, 478—479 și 540—541, *Poghirc*, 24). Referindu-se la rus. *murúgij* și la ucr. *muruhýj* „id.", M. Vasmer atrage atenția că ele „trebuie separate de bg. *murg*, *murán*, scr. *mürgast*, *mürgovast*, rom. *murg.*, alb. *murk*, *murgu*, care sînt străine de slavă" (*REW*, II, 177). Var. cu alte suf. adjćctivale: *murgástyj*, *murgávyj*, *murgátyj*, sau fără suf.: *múrgyj*, *murhíj*, vezi § 31 (*Żelechowski*, ibid.). Vezi și *múrga*.

murhíj, murhýj, vezi *murgátyj*.

mušíja, vezi *mošíja*.

mutatór'a termen păstoresc „?" — în graiurile transcarpatice (Dzendzelivs'kyj, *Vivčars'ka leksyka*, 109). Etimol.: < rom. *mutătoáre* „stînă provizorie, alăturea de stîna cea mare, care poate fi mutată dintr-un loc în altul" — în Muntenia de nord și Transilvania (*ALRM II*, vol. I, h. 104) < part. *mutát*, de la *a mutá* < lat. *mutare*, cu suf. *-oáre* (*Pascu*, 50—51). Vezi și *mutáty*. Despre *ó*, vezi § 17.

mutáty, termen păstoresc „?" — în graiurile transcarpatice. Etimol.: J. Dzendzelivs'kyj compară cu rom. *a muta* (*Vivčars'ka leksyka*, 109). Într-adevăr, în rom. *a mutá* < lat. *mutare* înseamnă și „a duce oile dintr-o pășune teminată în alta proaspătă" (*DA*, ms., s.v. *a mutá*, sensul 2°). Vezi și *mutatór'a*.

mýc'ka „lînă de pe mieii tineri" — în graiurile huțule și transcarpatice (*Hrinčenko*, 429). Etimol.: formație proprie, cu suf. *-k-a*, de la rom. *míță* < lat. *agnīcius* „de miel" (*Candrea —Densusianu*, nr. 1142, *Scheludko*, 139). Derivate: *myc'kovýj*, cu suf. adjectival *-ov-ýj*; *myc' kovýna* „postav din lînă de miel", de la tema adjectivală *myc'kóv-*, cu suf. *-ýna*.

mýgla „stivă de lemne" — în graiurile transcarpatice și huțule (*Hrinčenko*, 422). Etimol.: < rom. *mîglă* „id." < magh. *maglya* (*Scheludko*, 139, *Hrabec*, 43). Derivat propriu: *myglováty* „a sorta lemnele tăiate, așezîndu-le în mîgle" (*Hrinčenko*, ibid.), cu suf. verbal *-ová-ty*. Vezi și *mygláš*.

mygláš „muncitor care sortează lemnele tăiate, așezîndu-le în mîgle" — la huțuli (*Hrinčenko*, 422). Etimol.: < rom. *mîgláș* < *mîglă*, cu suf. *-áș*, cf. *aréndă — arendáș*, *plútă — plutáș* etc.

N

nanáška 1° „nănașă" (la botez) — în graiurile transcarpatice (Dzendzelivs'kyj, *Atlas Transkarp.*, h. 50, p.c. 1—26, 28, 31—61, 69, 76—87, 90, 92—97, 103, 105—107, 111, 112, 127—133, 154, 159, 160, 163—168, 184, 191—193, 196—203). Derivat cu suf. *-úl'a*: *nanaškúl'a* (*ibid.*, p.c. 68, 73—75, 98—101), cunoscut, ca regionalism, și în ucr. literară (*Ukr.-russk. slovar'*, 624, cu un citat din opera lui P.S. Kozlan'úk). 2° „nănașă" (la nuntă) — în graiurile nistriene, podoliene, de stepă, în bazinul inferior al Nistrului (*Dejna*, 124, *Žylko*, 110, Dzendzelivs'kyj, *Leksyka*, 29 — 31, pct. 27). Etimol.: < rom.

dial. *nanášă* „id.", cu suf. *-k-a*. J. Dzendzelivs'kyj respinge, cu argumente convingătoare, părerea că în graiurile ucr. acest termen n-ar proveni din rom. (*Leksyka*, ibid.). Împrumutul se va fi făcut de la forma articulată, vezi § 30. Corelativ masc.: *nanáško* 1° „nănaș" (la botez) — în graiurile transcarpatice (Dzendzelivs'kyj, *Atlas Transkarp.*, h. 49, p.c. 1—27, 31—62, 66—88, 90, 92—101, 103—112, 127—133, 154, 159, 160, 163—168, 184, 191, 193, 196—206, *Izoglosy*, 17) și în alte graiuri sud-vestice (*Malecki — Nitsch*, h. 29, p.c. 39, 40); 2° „nănaș" (la nuntă) — în graiurile nistriene, podoliene, de stepă (*Dejna*, ibid., *Żylko*, ibid., Dzendzlivs'kyj, *Leksyka*, ibid.). Ca regionalism, termenul e cunoscut și în ucr. literară (*Ukr.-russk. slovar'*, 624. cu un citat din I. Franko). Etimol.: < *nanáška*, cu suf. moțional *-o*. Derivat: *nanáščyty* „a năși", cu suf. *-y-ty*.

nanášul „nănaș" (la nuntă) — în graiurile de stepă din bazinul inferior al Nistrului (Dzendzelivs'kyj, *Leksyka*, 29—30). Etimol.: < rom. dial. *nanáșul* „id.", formă articulată de la *nanáș* „id.", vezi § 30. Derivate: *nanšuluváty* „a năși" (la nuntă), cu suf. verbal *-ova-ty*, vezi § 33; *nanašuluvan'n'a* „nășit" (la nuntă). Vezi și *nanáška*.

négura „negură" — în graiurile huțule (*Hrinčenko*, 542—543). Etimol.: < rom. *negură* < lat. *nebula* (*Scheludko*, 139, *Żylko*, 97, Candrea, *Dicț. lb. rom.* 832). Termenul *negură* e larg răspîndit în română, inclusiv în Maramureș, de unde a putut trece ușor la ucraineni (vezi *ALR*, s.n., III, h. 795, *ceață*).

néhyn „neghină" (*Żelechowski*, 505). Etimol.: < rom. *neghină* (Miklosich, *EWSl.*, 212, *Candrea*, 406). În rom.—de origine necunoscută sau, poate, din lat. *+nĭglina* (*Scriban*, 862, *DLRM*, 535). Despre accent, vezi § 35, pct. c, iar despre rom. *-ă* > ucr. *-Ø*, § 29.

nepít 1° „fiul surorii sau fratelui"; 2° „fiul fiului sau fiicei"; 3° „rudă mai îndepărtată" — în graiurile nistriene și în alte graiuri de sud-vest (*Żelechowski*, 518, *Dejna*, 124). Etimol.: < rom. *nepót* „id." < lat. *nepotem* (*Scheludko*, 139); despre *i*, vezi § 15. Var.: *nepót*. Punerea la îndoială a acestei etimologii (Dzendzelivs'kyj, *Leksyka*, 21), cît și, mai ales, încercarea de a explica termenul ucr. printr-un cuvînt sl. com., deci neatestat, provenit din i. -e. *+nepot* (*Bur'ačok*, 55 și 75—76), sînt neîntemeiate. În afara factorului geografic (răspîndire în graiurile învecinate cu româna), trebuie să se țină seamă și de cel semantic. Astfel, în ucr. comună se face o distincție netă între 1° și 2°, pentru fiecare existînd termeni speciali, de origine slavă: *vnuk* sau *vnučá* — cu sensul 1°, și *séstryč*, *sestrínec* sau *bratányč* — cu sensul 2° (cf. *Deutsch-ukr.Wört.*, 152, 373). Or, în română *nepót* înseamnă, ca și ucr. dial. *nepít* sau *nepót*, atît „Enkel", cît și „Neffe".

nepót vezi *nepít*.

nótelyna, vezi *nótenyna*

nótenyna „un fel de lînă de oi" — în graiurile transcarpatice (Dzendzelivs'kyj, *Vivčars'ka leksyka*, 110). Etimol.: < ucr. *+nóten* < rom. *noáten*, cf. rom. *noátenă* „lîna, mai ales neagră, de pe noateni sau de pe cîrlani" < lat. *annotĭnus* „de anul trecut", cu suf. *-yna*. Var.: *nótelyna*. Despre *ó*, vezi § 17, iar despre *l*, § 22, pct. f. În rom. adj. *noáten(ă)* e larg cunoscut (*ALRM*, s.n., I, h. 255).

O

odája „ocol pentru vitele cornute mari, în afara satului" — în fostul jud. Lytyn. (*Hrinčenko*, 38). Etimol.: < rom. *odáie* „loc la cîmp sau la pădure unde se adăpostesc vitele sau oile și unde îngrijitorii au toate cele trebuincioase pentru menajul lor" < tc. *oda* „cameră" (*Scheludko*, 139, Candrea, *Dicț. lb. rom.*, 860).

okíl „ocol la stînă, unde stau oile înainte de muls" — în graiurile transcarpatice" (Dzendzelivs'kyj *Vivčars'ka leksyka*, 109). Etimol.: < rom. *ocól* „id." < sl. de sud *okolъ* (*Mihăilă*, 38), bine cunoscut în graiurile românești (*ALRM*, s.n., h. 259, p.c. 157, 235, 250, 386). De altfel, tot din rom. au împrumutat ucrainenii din Carpații Nordici și termenul *cárok* (vezi), cu sens foarte apropiat. J. Dzendzelivs'kyj crede că e vorba de o creație ucraineană proprie: *o-kol-ъ*, deși cu sensul acesta, prin excelență păstoresc, ucr. *okil* e cunoscut doar în graiurile de sud-vest, învecinate româna. Despre *i*, vezi § 15. Var.: *okól* cu „okol" — în graiurile de stepă (*Zavorotna*, 24, id., *Osoblyvosti*, 15, *Drozdovs'kyj*, 154).

okól, vezi *okíl.*

olačýna „nume de oaie de o anumită culoare" — în graiurile transcarpatice. Etimol.: cf. rom. dial. *aláci* „pestriț", „bălțat" (Bucovina) < tc. *alaca* „id.", cu suf. *-ýna* (Dzendzelivs'kyj, *Vivč. leksyka*, 108, Candrea, *Dicț. lb. rom.*, 29, *Tursko-bălg. rečnik*, 20). Ucr. *o-* î.l.d. rom. *a-* este neclar.

P

pácýty „a păți" (*Żelechowski*, 606). Etimol.: < rom. dial. *a paț̂i* „a păți" < lat. *patīre* (*Scheludko*, 140). Împrumut afectiv, întîlnit și la alte neamuri care au venit în contact cu românii: lipovenii (de ex., cei de la Socolinți, com. Mitocul-Dragomirnei, jud. Suceava), polonii (de ex., cei de la Cacica, jud.. Suceava[1]), sașii din Transilvania (*Grigorowitza*, 254). Cf. și *skapáty.*

paftáli, pl. tantum „un fel de îmbrăcăminte femeiască" (*Żelechowski*, 605, cu menț.: din română). Etimol.: < rom. dial. pl. *paftáli* „paftale", sg. *paftá* < tc. *pafta* „id." (*Scheludko*, 140, Candrea, *Dicț. lb. rom.*, 885, *Tursko-bălg. rečnik*, 438).

papšója, vezi *papušója.*

papúša „legătură de foi de tutun" — în Podolia (*Hrinčenko*, 95). Ca termen special, e cunoscut, cu același sens, și în ucr. literară (*Ukr.-russk. slovar'*, 217). Etimol.: < rom. dial. *papúșă*, lit. *păpúșă* „id.", de origine necunoscută (*Candrea*, 406, *Scheludko*, 139, Vasmer, *REW*, II, II, 307—308). Termenul a pătruns și în graiurile rusești (*Dal*, 17). Derivat propriu: *papušýna* „porumb" (*Żelechowski*, 601) < *papúša*, cu suf. *-ýna.* Cf. în rom. *păpușă de porumb* (*până nu are mătase*), notat în Moldova (*ALR*, s.n., I, 105, p.c. 228, 365, 414, 520, 531, 537 ș.a.).

papušója „porumb" — în graiurile de stepă (*Hrinčenko*, 95, *Žylko*, 171, *Zavorotna*, 24). Etimol.: < rom. dial. *papușói* (*Candrea*, 406, *Scheludko*, 139, Vasmer, *REW*, II, 307—308), cu schimbarea genului, vezi § 26. Var.: *papšója* — în graiurile pocuto-bucovinene (*Žylko*, 105), cf. rom. dial. *papșói* (Bucovina).

[1] Vezi *Rsl.*, *XIV*, p. 63, articolul lui St. Gogolewski.

papušýna, vezi *papúša*.

part' „soartă", „parte" — în graiurile bucovinene și huțule (*Hrinčenko*, 98). Etimol.: < rom. *párte* „id." < lat. *partem* (Miklosich, *Wanderungen*, 11, Șăineanu, *Istoria*, 274, *Candrea*, 408, *Scheludko*, 140, *Šarovol's'kyj*, 55, *Crânjală*, 432, *Rosetti*, V, 119). Cînd ruteanul cumpără o vită, vînzătorul, predîndu-i vita, îi zice: *Naj boh dast partĭ vam z marženj, a meni z hroszej* „Să-ți dea Dumnezeu parte, dumitale de vită, iar mie de bani" (*Candrea*, ibid., citat după *Kaindl*, I, 83).

partál, partál' „rămășițele dintr-o caie mîncată de lupi" (*Hrinčenko*, 97). Etimol.: < rom. *partál* „sfert", „petec", „ciosvîrtă" (*Scheludko*, 139, Candrea, *Dicț. lb. rom.*, 905, *DLRM*, 587). Pentru origine în rom., cf. bg. *partál* (*Mladenov*, 413).

paratár' „un fel de covor lung ce se atîrnă pe perete" — în graiurile podoliene, de ex., în fostul jud. Balta. Etimol.: < rom. dial. *păretár* „id." (Moldova, Bucovina), rostit și *paratár'*, derivat cu suf. *-ár* de la *părére* < lat. *parietem*, lat. vulg. *paretem* (*Scheludko*, 139, Candrea, *Dicț. lb. rom.*, 903).

píz'ma „mînie" — în graiurile bucovinene, huțule, transcarpatice (*Hrinčenko*, 186). Etimol.: < rom. *pízmă* < gr. πεῖσμα, prin sl. de sud (Miklosich, *EWSl.*, 248, *Kałużniacki*, 18, *Scheludko*, 140, *Crânjală*, 432, *Žylko*, 97, *Ciorănescu*, 632, *Mihăescu*, 148 și 187). Judecînd după *Sreznevskij*, II, 938—939, în rusa veche literară termenul nu era cunoscut.

plačýnda „un fel de plăcintă de foi" — în graiurile de stepă și în rusa meridională (*Hrinčenko*, 193, *Dal'*, 123). Etimol.: < rom. dial. *placíntă* „plăcintă" < lat. *placenta* (*Scheludko*, 140, Vasmer, *REW*, II 367). Despre *d*, vezi § 22. În graiurile ucr. transcarpatice e cunoscut și termenul *palačýnta* „id.", ungurism de origine românească: < magh. *palacsinta* < rom. *plăcintă* (Miklosich, *EWSl.*, 230, *Candrea*, 403).

plaj „cărare de munte", „potecă" (*Hrinčenko*, 191). Cunoscut, ca regionalism, și în ucr. literară (*Ukr.-russk. slovar'*, 441, cu citate din beletristică). Etimol.: < rom. *plai* „id." < lat. **plagius* (Miklosich, *Wanderungen*, 11, *EWSl.*, 248, *Kałużniacki*, 18, *Sobolevskij*, s.v., *Candrea*, 404, *Candrea—Densusianu*, 212, nr. 1400, *Scheludko*, 140, *Šarovol's'kyj*, 58, Wędkiewicz, *Emprunts*, 118, *Hrabec*, 44, *Crânjală*, 442, *Rosetti*, V, 121, *Ciorănescu*, 633). Cu sensul de „cărare de la stînă la izvor sau în sat" a fost notat în Banat, Oltenia și Bucovina (*ALRM*, s.n., I, h. 266, p.c. 27, 365, 836). Derivate: *plajičók*, cu suf. diminut. *-ičok*; *poplájščyna* „plată pentru pășunat" (Dzendzelivs'kyj, *Vivčars'ka leksyka*, 111), cu pref. *po-* și suf. *-ščyna*.

plekáty 1° „a îngriji", „a dezmierda"; 2° „a alăpta" — în Galiția și Ucraina Transcarpatică (*Hrinčenko*, 191), *Vincenz*, 717); 3° „a nutri (speranță, ură)" — în ucr. literară (*Ukr.-russk. slovar'*, 447, cu mențiunea „în stilul solemn"). Etimol.: < rom. *a aplecá* „a alăpta" < lat. *applĭcare* (*Candrea — Densusianu*, 212—213, nr. 1403, cu suf. *-ty*. Cu sensul 3°, cuvîntul este un calc după expresia corespunzătoare din rusă și din alte limbi, cu punctul de plecare în lat. *pascere spem* etc. Derivate proprii, cu diverse suf.: *plékanec'* 1° „urmaș"; 2° „alintat", „răsfățat"; *plékanyj* „îngrijit", „dezmierdat", „crescut cu grijă" — înucr. literară (*Ukr.-russk. slovar'*, 446—447); *plekár'ka* „îngrăditură pentru mieii de lapte"; *plekáčka* „doică" — în graiurile transcarpatice (Dzedzelivs'kyj, *Ovcevod.*

leksyka, 126, *Hrinčenko*, 193) ; *plekún* „miel fără mamă, alăptat de o capră" — în graiurile de stepă, în fosta gubernie Herson (*Hrinčenko*, ibid.). Vezi și § 5, pct. c.

plóva „ploaie mare, cu furtună" — în graiurile huțule, ca, de ex., în zicătoarea : *Ne bojit's'a mokryj plovy* „Udul nu se teme de ploaie" (*Hrinčenko*, 197). Cunoscut, ca regionalism, și în ucr. literară (*Ukr.-russk.slovar'*, 453, cu un citat din Koc'ubyns'kyj). Etimol. : < rom. *plóuă*, pers. 3 sg., interpretat ca substantiv. Din motive de ordin fonetic, nu poate fi acceptată părerea că termenul provine, cum s-a crezut (*Scheludko*, 140), din rom. *ploáie*.

poména 1° „pomană" ; 2° „un fel de cozonac pentru dat de pomană" — în graiurile bucovinene și huțule (*Hrinčenko*, 293). Etimol. : < rom. *pománă* (1°) < slavon. *pomĭna*, cu depalatalizarea *m' > m* înainte de *ĕ* (*Kałužniacki*, 118, *Berneker*, II, 49, Capidan, *Raporturile*, 193, *Scheludko*, 140, *Crânjală*, 342, *Rosetti*, V, 119, *Mihăilă*, 146, *Ciorănescu*, 647). Termen cunoscut în română pretutindeni (cf. *ALRM*, II, h. 225, *dau de pomană*). A fost împrumutat din rom. și de sașii din Transilvania : *pomanö machen* „a face pomană" (*Grigorowitza*, 347).

ponorystyj (accent?) — vorbind despre un drum : „ponoros" — în graiurile huțule (*Hrinčenko*, 312, *Hrabec*, 45). Etimol. : < rom. *ponór* (cf. bg. *ponór*, scr. *pònor*, vezi *Mihăilă*, 102), cu suf. adjectival *-yst-yj*.

porn'ála „iarba de pe pășunea rezervată oilor mulgătoare" — în graiurile huțule (*Hrinčenko*, 345). Var. : *purn'álo* „păscutul de noapte al oilor în timpul verii" — pe malul Mării Negre (*Hrinčenko*, 500). Etimol. : < rom. *porneálă* < *a porní*, cu suf. *-eálă* (Miklosich, *EWSl.*, 259, *Candrea*, 400, *Scheludko*, 140, Wędkiewicz, *Rum. Lehnwörter in Westsl.*, 270, *Crânjală*, 438, *Rosetti*, V, 120, *Ciorănescu*, 651). „După mulsoarea de după masă oile sînt duse din nou la pășune, pînă cînd se înserează. Aceasta se numește *porneala oilor*" [1]. Derivat propriu : *purn'áty* „a paște turma de oi noaptea" — pe malul Mării Negre (*Hrinčenko*, ibid.). Despre *a*, vezi § 34, iar despre *u*, § 14.

pórta „poartă" — în graiurile transcarpatice (Dzendzelivs'kyj, *Izoglosy*, 18). Etimol. : < rom. *poártă* < lat. *porta* (Dzendzelivs'kyj, *Rumunizmy*, 59). Termenul a fost notat în sud-estul Ucrainei Transcarpatice, în graiuri din bazinul Tisei superioare și al Teresvei (Dzendzelivs'kyj, *Atlas Transkarp.*, h. 165, p.c. 165, 189—196, 198—201, 203—211). În p.c. 203 informatorul a menționat că *pórta* e termen învechit *(zastarile slovo)* față de sinonimul său *voróta* (de origine slavă, din fondul lexical neîmprumutat). Este un indiciu că *pórta* reprezintă în acest grai un termen vechi, iar nu un împrumut de dată recentă de la bilingvii actuali. Despre *o*, vezi § 17.

pózna „stricăciune", „poznă" — în Galiția (*Hrinčenko*, 266). Etimol. : < rom. *póznă*, de origine necunoscută (*Scheludko*, 140, *Ciorănescu*, 657).

prašuváty „a prăși" — în graiurile polesiene, în fostul județ Kiev (*Hrinčenko*, 403). Etimol. : < rom. *a prăși* < bg. *praša* „id." (*Kałužniacki*, 18, *Scheludko*, 141, Petrovici, *Note etimol. II*, 358, *Mihăilă*, 194), cu suf. verbal *-uva-ty*, vezi § 33. De altfel, din română au împrumutat ucrainenii și un sinonim al acestui cuvînt : *sapáty*, vezi.

---

[1] Emil Precup, *Păstoritul în Munții Rodnei*, Cluj, 1926, p. 18—19.

pražyna (accent?) „măsură agrară de suprafață" — în graiurile bucovinene (*Stolbunova*, 74). Nu are sinonim de altă origine. Etimol.: < rom. dial. *prajînă* < *prăjînă* „a opta parte dintr-un pogon" (*Candrea*, 404, *Crânjală*, 438, *Rosetti*, V, 120, *Ciorănescu*, 658).

prún'a „prun" (*Prunus domestica L*) — în graiurile bucovinene și huțule (*Hrunčenko*, 493). Etimol.: < rom. *prúnă* < lat., prin forma dialectală de pl. *prúni* (Moldova, Bucovina), de la care ucrainenii au refăcut un singular propriu, cu *n'*. În graiurile bucovinene nu are dublet de altă origine (*Stolbunova*, 74). Derivat propriu: *prún'ka* „prună" — din *prún'a*, cu suf. *-k-a*. Var.: *brún'ka* (*Horbatsch*, III, 3). Despre *pr* > *br*, vezi § 22.

purn'álo, vezi *porn'ála*.

puténa, vezi *putýna*.

pútera, putéra, vezi *putýna*.

putér'a 1° „putere"; 2° „rachiul, ca izvor de energie" — în graiurile bucovinene și huțule (*Żelechowski*, 790). Etimol.: < rom. *putére* (1°) < lat. *+potĕre* (*Kałużniacki*, 18, Miklosich, *Fremdwörter*, 49, *EWSl.*, 268, Șăineanu, *Istoria*, 275, *Candrea*, 409, *Scheludko*, 141, *Šarovol's'kyj*, 55, *Crânjală*, 432, *Żylko*, 97, *Rosetti*, V, 119). Împrumut expresiv, întîlnit și la alte neamuri care au intrat în contact cu românii: la sașii din Transilvania (*Grigorowitza*, 348), la lipoveni, la bulgari (Vrabie, *Stadiul*, 65). Var.: *putéra, putíra*. Derivate: *putérnyj* „puternic" < *putéra*, cu suf. adjectival *-n-yj*; *puteruvátys'a* 1° „a se simți în puteri"; 2° „a se îmbărbăta" < *putéra*, cu suf. verbal *-uvá-ty(s'a)* (*Żelechowski*, ibid.).

putér'je, vezi *putýna*.

putíra, vezi *putér'a*.

pútn'a, vezi *putýna*.

putýna „putină", cu diverse variante — în graiurile carpatice (*Hrinčenko*, 502). Etimol.: < rom. *pútină* < lat. pop. *putīna* (*Kałużniacki*, 18, Șăineanu, *Istoria*, 273, *Candrea*, 401, *Scheludko*, 141, *Meyer-Lübke*, 570, *Rosetti*, V, 121, *Mihăescu*, 18), cu mutarea accentului, datorită apropierii de numeroasele cuvinte proprii cu sufixul *-ýna*, vezi § 35. Vechiul accent se păstrează în varianta *pútera* < v. rom. dial. *pútiră*. Ucrainenii din zona Carpaților Nordici au împrumutat de la români și alți termeni care denumesc vase păstorești: *gelêta, kúpka* (vezi). În română *pútină* este larg răspîndit. Cu sensul de „putină în care se încheagă laptele" a fost notat în p.c. 334, 346, 353 din Maramureș, precum și în p.c. 130, 192, 414, 514 (*ALRM*, s.n., I, h. 273), iar cu sensul de „cadă" — în p.c. 182, 682, 705, 723, 769, 784, 791, 812, 833, 836, 848, 858, 872, 876, 886, 899, 928, 958, 987 (*ALRM II*, h. 397, *cadă*). Var.: *pútena* 1° „vas pentru lapte"; 2° „vas pentru prepararea brînzei de oi" — la huțuli, în Galiția (*Hrinčenko*, 502); *pútera* „vas de lemn pentru preparat brînza de oi" (*Hrinčenko*, ibid., cf. și *Małecki—Nitsch*, h. 174, „vas pentru jintiță", unde *putera* apare, sub diverse variante, în p.c. 2, 5, 7, 10, 11, 13, 14—17, 21, 25, 36—38), cunoscut, ca regionalism, și în ucr. literară (*Ukr-russk. slovar'*, 560); *putér'je* „vas de 0, 61487 hectolitri" (*Żelechowski*, 790); *putýno* „vas pentru prepararea brînzei" (*Żelechowski*, ibid.); *pútn'a* 1° „putină"; 2° „vas pentru adăpat caii" (*Hrinčenko*, ibid.). Ipoteza că în ucraineană și în alte limbi slave din regiunea Carpaților Nordici acest termen ar proveni și din ahd. *putīna* (Miklosich, *EWSl.*, 268), sau numai din germ. *Butter* (*Crânjală*, 445),

nu este convingătoare, între altele, pentru motivul că separă produsele păstorești și, în primul rînd, *brînza*, (la slavi de origine incontestabil românească), de vasul cel mai important în care acestea se prepară și se păstrează — *pútina*. Această legătură strînsă dintre *brînză* și *putină* rezultă, de altfel, din înseși dicționarele ucrainene, care, în majoritatea cazurilor, specifică destinația vasului: „pentru lapte", „pentru prepararea brînzei de oi".

putýno, vezi *putýna*.

R

raváš, vezi *reváš*.

redykáty „a muta" (?) — în graiurile lemkoviene. Gr. Nandriș a notat la 7 iulie 1928, la o stînă situată la sud de Zakopane: *redikámy na dolu* „coborîm la vale", „ridicăm stîna și coborîm la vale" (*Nandriș*, 143), Etimol.: < rom. dial. *a rădicá* „a ridica" < lat. *eradicare*. Termenul e cunoscut și prin alte părți la slavii din Carpații Nordici (Wędkiewicz, *Emprunts*, 128, *Programma*, întreb. 402).

remygáty, vezi *rumegáty*.

répeda „pantă foarte abruptă" — în graiurile transcarpatice meridionale. Etimol.: < rom. *répede* (Hrycak, *Rumuns'ki zapozyčen'n'a*, 15), probabil prin dial. *răpedea*, formă articulată de feminin < lat. *rapĭdus*.

reváš 1° „socoteala laptelui muls" (la păstorii huțuli); 2° „socoteala lemnelor tăiate, a zilelelor lucrate etc." — la tăietorii de lemne huțuli (*Hrinčenko*, 9). Etimol.: < rom. *răváș* „crescătură", „dungă" — inclusiv pe bățul de măsurat laptele în putină, la stînă (Transilvania, Maramureș), cf. magh. *rovás* și scr. *ròvāš* (*Scheludko*, 141, Candrea, *Dicț. lb. rom.*, 1051). Var.: *raváš* < rom. dial. *raváș*.

rezéš „răzeș" < rom. dial. *răzăș*, termen specific pentru Moldova (*Crânjală*, 431, *Rosetti*, V, 119, *Rosetti—Cazacu*, 212).

róša „nume de capră roșcată" — în graiurile carpatice. Etimol.: < rom. dial. *róșa* „roșia", forma articulată de genul feminin de la *róșie*, masc. *róșu* < lat. *rōseus* (*Candrea*, 400, *Crânjală*, 438, *Rosetti*, IV, 120). Vezi și 30.

rumegáty 1° „a rumega" (despre vite); 2° (vulg.) „a mînca" (despre oameni) — în graiurile carpatice. Etimol.: < rom. *a rumegá* (1°) < lat. *rumigare* (*Meyer-Lübke*, 614, nr. 7740, Miklosich, *Wanderungen*, 11, *EWSl.*, 275, *Candrea*, 401, *Scheludko*, 141, *Šarovol's'kyj*, 55, *Crânjală* 372, Dzendzelivs'kyj, *Rumunizmy*, 59, *Rosetti*, V, 121). Răspîndire: în graiurile transcarpatice (Dzendzelivs'kyj, *Atlas Transkarp.*, h. 91, p.c. 109, 110, 126, 129—212, adică în 84 de localități; cf. și zicătoarea *šo korova naharmydže, toto y rumydže* „Vaca ce mănîncă, aceea și rumegă" — în p.c. 209); în graiurile lemkoviene (Stieber, *Atlas, łemk.*, VIII, h. 387, p.c. 4—9, 11, 13—18, 20—24, 26—30, 32—34, 37, 42, 43, 47, 49, 52, 55, 56, 58, 63, 67, 69—71, 73, 75—77, adică în 44 de localități); în graiurile din Galiția (*Małecki—Nitsch*, h. 25, diverse variante fonetice, în p.c. 5, 7, 40; h. 161, p.c. 5, 7, 21, 25, 40. Var.: *remygáty*, cunoscut și în ucr. literară (*Ukr.-russk-slovar* 36, *Slovynk movy Ševčenka*, II, 192), cu derivatele: *remygán'n'a* „rumegare", „rumegat" (ibid.), *rozremygátys'a* 1° (despre vite) „a rumega îndelung"; 2° (despre oameni) „a mînca îndelung" (*Hrinčenko*, 54).

rumenuváty „a rumega" (*Żelechowski*, 843). Etimol.: < v. rom. **a rumená* „id." < lat. *ruminare* (*Candrea*, 401), cu suf. verbal *-uvá-ty*, vezi § 33. Vechi cuvînt de origine latină, dispărt din limba română, dar păstrat în graiurile slave din Carpații Nordici.

ruptúra „rîpă abruptă" — atestat în documentele ucrainene din sec. XIV—XV (*Xudaš*, 147). Etimol.: < rom. *ruptúră* < *rupt* + suf. *-úră* < *a rúpe* < lat. *rumpere*.

ryndza 1° „stomac de vițel"; 2° „un soi de brînză preparată în stomac de miel sau de vițel tînăr" — în graiurile carpatice (*Hrinčenko*, 17, Stieber, *Atlas lemk.*, h. 113). Etimol.: < rom. dial. *rîndză* „stomac" (*ALR II*, vol. I, p. 32, h. 64. întreb. 1215), probabil de origine autohtonă, cf. alb. *rendes* (Miklosich, *EWSl.*, 286, *Kałużniacki*, 18, *Candrea*, 409, Capidan, *Rom.-alb.*, 516—517, *Scheludko*, 142, Wędkiewicz, *Rum. Lechnwörter im Westsl.*, 290, *Rosetti*, II, 118). Var.: *ryndzák*, cu suf. *-ák* (*Hrinčenko*, 17).

ryngáč „bou rău castrat" — pe țărmul Mării Negre (*Hrinčenko*, 17). Etimol.: < rom. *rîncáci* „id.". probabil din lat. *ramicosus*, în care s-a produs apoi o schimbare de sufix (*Candrea*, 409, *Scheludko*, 142, *Rosetti*, II, 180). Despre *g*, vezi § 22.

rýpa „rîpă", „hîrtop", „mal înalt, abrupt", „surpătură de teren" — în graiurile transcarpatice (Hrycak, *Rumuns'ki zapozyčen'n'a*, 15), huțule (*Hrabec*, 47), nistriene (*Dejna*, 124), podoliene (*Žylko*, 110), de stepă (*Hrinčenko*, 17, *Marusenko*, 62—77), cunoscut, ca regionalism, și în ucr. literară (*Ukr.-russk.slovar'*, 51). Etimol.: < rom. *rîpă* < lat. *ripa* (*Kałużniacki*, 19, Șăineanu, *Istoria*, 275, *Candrea*, 404, *Scheludko*, 142). T. Marusenko, analizînd pe larg acest termen ucrainean, cunoscut și ca toponim, a respins, cu argumente clare, părerea lui D. Crânjală că n-ar fi vorba de un împrumut din limba română (*Marusenko*, ibid., cf. *Crânjală*, 374—375).

S

saká „saca" — în limba literară, considerat regionalism (*Ukr.-russk. slovar'*, 245). Etimol.: < rom. *sacá*, cf. bg. *saká*, scr. *sȁka* „id." < tc. În turca osmanlîie și la tătarii din Crimeea *saka* înseamnă „sacagiu", iar nu „saca" (*Radloff*, IV, 241, *Tursko-bălg. rečnik*, 479).

saláš 1° „sălaș"; 2° „stînă" (?) — în graiurile carpatice (*Hrinčenko*, 97). Etimol.: < rom. *săláș* < magh. *szállás*. În Ucraina Transcarpatică termenul e cunoscut încă din sec. XIV—XV (Dzendzelivs'kyj, *Vivčars'ka leksyka*, 124). Var.: *sálaš*, care a putut pătrunde direct din maghiară, deși J. Dzendzelivs'kyj presupune „mai degrabă" intermediul românesc, deoarece cuvîntul se referă la terminologia păstorească" (*op. cit.*, ibid.).

sálba „partea îmbrăcămințiii femeilor" (*Żelechowski*, 848). Etimol.: < rom. *sálbă* „id.", de origine necunoscută, poate din lat. *subalba* (*Candrea*, 402, *Dicț. lb. rom.*, 1096, *Ciorănescu*, 716—717).

samaráty „a semăna cu cineva, cu ceva" — în Galiția și în Ucraina Transcarpatică: *kis samaráje na drózda* „Mierla seamănă cu sturzul" (*Hrinčenko*, 98). Etimol.: < rom. dial. *a samará*, cu rotacism, din *a samaná* < *a semănă* <

< lat. *sĭmĭlāre* (Șăineanu, *Istoria*, 175, *Candrea*, 409, *Scheludko*, 142, *Crânjală*, 432, *Rosetti*, V, 119).

sápa „sapă" — în graiurile transcarpatice de sud (Dzendzelivs'kyj, *Atlas Transkarp.*, h. 83, p.c. 166—168 și 202). Etimol.: < rom. *sápă* < lat. vulg. *sappa* (Miklosich, *Wanderungen*, 11, Șăineanu, *Istoria*, 274, *Candrea*, 404, *Šarovol's'kyj*, 55, Dzendzelivs'kyj, *Nazvy*, 51, *Ciorănescu*, 791). Ulterior Fr. Miklosich va trimite numai la nhd. *zappin*, la tc. *čapa*, ital. *zappa* și neogr. τσαπί, fără măcar să menționeze rom. *sápă* (Miklosich, *EWSl.*, 27), ceea ce reprezintă o evidentă greșeală, cu atît mai mult cu cît tot din română provine în ucraineană și termenul care indică operația ce se execută cu sapa — *prašuváty*. Vezi și *sapáty*.

sapáty „a prăși" — în graiurile transcarpatice meridionale (Dzendzelivs'kyj, *Atlas Transkarp.*, h. 97, p.c. 166—168, 202 și 203; cf. și *Hrinčenko*, 102). Etimol.: < rom. *a săpá* „id.", vezi *sápa*. În nordul și nord-vestul României „a prăși" se zice *a săpá* (*ALRM*, I, h. 69, *a părăși porumbul*). Numeroase derivate proprii, cu sufixe și prefixe: *sapuváty* „a săpa", cunoscut și în limba literară (*Ukr.-russk.slovar'*, 261). *obsapáty*, *obsapuváty* „a prăși, mușuroind planta" (*Hrinčenko*, 26, *Ukr.-russk.slovar'*, 63), *sapál'nyk*, *sapuvál'nyk* „prășitor", *sapál'nyc'a*, *sapuvál'nyc'a* „prășitoare", *sapán'n'a*, *sapuván'n'a* „prășit" (*Hrinčenko*, 102, *Ukr.-russk.slovar'*, 261).

saráka „bietul", „biata" — în Galiția și Ucraina Transcarpatică (*Hrinčenko*, 102). Etimol.: < rom. dial. *saráca*, formă articulată de genul feminin de la *sarác* „sărac", interpretată de ucraineni ca substantiv de ambele genuri, grație lui *-a*. Originea românească o admit toți cercetătorii (*Kalužniacki*, 19, Miklosich, *Fremdwörter*, 52, *Scheludko*, 142, *Šarovol's'kyj*, 59, *Crânjală*, 432, *Rosetti*, V, 119). În rom., din bg. *sirák* „orfan" (*Mihăilă*, 187). Cf. și *sarákyj*.

sarákyj „sărac" — în graiurile transcarpatice (Oros, *Kontakty*, 55). Etimol.: < rom. dial. *sarác* „id.", cu desinența adjectivală *-yj*; vezi § 31. Împrumutat și de sașii din Transilvania: *sseraku* „om sărac" (*Grigorowitza*, 348). Cf. și *saráka*.

sehél'ba „teren defrișat pentru agricultură" — în graiurile huțule și, ca regionalism, și în ucr. literară (*Hrinčenko*, 212, *Ukr.-russk.slovar'*, 283). Etimol.: < rom. *sehélb*, *sehélbe* „loc cu copaci și tufișuri, unde s-a tăiat o pădure", „curătură", de origine necunoscută, poate din *sélbă* < lat. *silva* (*Kalužniacki*, 19, *Candrea*, 404, *DA*, ms., *DLRM*, 758).

sembrel'a „recompensa în natură (în produse lactate) pe care huțulul proprietar de turmă o dă ciobanilor săi" — în graiurile transcarpatice, huțule (*Hrinčenko*, 113), *Vincenz*, 718). Etimol.: <rom. *simbríe* (*Scheludko*, 142, *Crânjală*, 432, *Rosetti*, IV, 119), probabil din v. rom. dial +*sămbril'e*, derivat de la *sîmbră* „tovărășie", „asociație", termen astăzi învechit, cf. magh. *cimbora* (Candrea, *Dicț. lb. rom.*, 1157), cu suf. *-il'e* (cf. *Pascu*, 39—42). Var.: *cymbrýl'a* — în graiurile transcarpatice (Dzendzelivs'kyj, *Izoglosy*, 17). În română termenul e larg cunoscut (*ALR*, s.n., h. 1022, p.c. 2, 27, 102, 105, 228, 235, 284, 346, 353, 784, 928 ș.a.).

serbadz'ánka 1° „lapte aproape acrit"; 2° un derivat lactat, la stînă: „?" — în graiurile transcarpatice (Dzendzelivs'kyj, *Nazvy moločn. prod.*, 87, *Vivčars'ka leksyka*, 110). Etimol.: derivat propriu, cu suf. *-'án-k-a*, de la un

împrumut din română neatestat; cf. rom. *a se serbezi* (vorbind despre lapte) „a se acri", „a se corăsli" (Oltenia, Banat, Transilvania), *sárbed* „acrișor" (vorbind despre lapte), de origine autohtonă, cf. alb. *tharpĕd, tharbĕd* (Candrea, *Dicț. lb. rom.*, 1103, *Rosetti*, II, 119).

sfóra, vezi *švára*.

skapáty „a scăpa cu bine" (*Żelechowski*, 870). Etimol.: < rom. *a scăpá* „id." < lat. +*excappare* (*Candrea*, 409, *Scheludko*, 142). Împrumut afectiv, întîlnit și la alte neamuri care au venit în contact cu românii: poloni, lipoveni (*Gogolewski*[1], Vrabie, *Influența*, 941). Termenul nu trebuie confundat cu urc. *skápaty* „a curge cîte o picătură" (*Hrinčenko*, 131), de cu totul altă origine.

skorn'ála, vezi *korn'ála*.

sokotýty „a păzi" — în graiurile de vest, cunoscut, ca regionalism, și în ucr. literară (*Hrinčenko*, 165, *Ukr.-russk.slovar'*, 404). Etimol.: < v. rom. *a socoti* „a păzi vitele", „a îngriji de vite", din sl. *skotъ* „vite", „bani". În *Pravila* lui Vasile Lupu ciobanul e numit *socotitorul turmei* (*Kalužniacki*, 19, Șăineanu, *Istoria*, 265, *Candrea*, 400). Derivate: *sokotáč* „paznic", cu suf. *-áč*; *sokotno* „în mod prevăzător", cu suf. adverbial *-n-o* (*Hrinčenko*, ibid.).

spindz, vezi *spyndz*.

spúdza „cenușă" „spuză" — în graiurile transcarpatice, nistriene și în alte graiuri de vest, iar ca regionalism, și în ucr. literară (*Hrinčenko*, 191, Dzendzelivs'kyj, *Izoglosy*, 17, *Rumunizmy*, 59, *Dejna*, 124, *Ukr.-russk.slovar'*, 475). Etimol.: < rom. dial. *spúdză* (Miklosich, *EWSl.*, 318, *Kalužniacki*, 19, *Candrea*, 409, *Scheludko*, 142, *Šarovol's'kyj*, 59, *Crânjală*, 382—383 și 438, *Rosetti*, V, 120), cf. alb. *shpuzë* „bragia ardente" (*Leotti*, 1406), probabil din lat. *spodium* (Capidan, *Alb.-rom.* 549). În graiurile transcarpatice s-au notat cîteva variante, și anume: *spúza*, în p.c. 40—43, 47, 52—54, 82, 83, 85—89, 91, 97, 122, 125, 127—133, 159, 160, 163—168, 184, 190—212; *spúdza* sau *špudza*, în p.c. 1—4, 9, 12—14, 16—24, 28, 32—39, 45, 46, 53, 57—60, 67, 83, 92—97, 130, 156 ș.a. (Dzendzelivs'kyj, *Atlas Transkarp.*, h. 138, *termeni pentru cenușă*). La comentarii se precizează că în p.c. 41, 86, 87, 160, 190 *(spúza)* și în p.c. 46, 83 *(spúdza)* acest termen înseamnă nu orice fel de cenușă, ci doar „cenușa de la un foc făcut undeva pe cîmp, în pădure", ceea ce constituie un indiciu că împrumutul s-a făcut de la păstori. Răspîndirea termenului *spuză* în graiurile românești este aproape generală, el a fost notat în toate provinciile românești (*ALR II*, vol. I, p. 122, *spuză*, întrebarea 3881— „ziceți *spuză?*"; *ALRM II*, h. 334, *sunetul z în cuvîntul spuză*). Despre *sp- > šp-*, cf. *Bărbulescu*, 101—104. Var.: *spuz* (*Hrinčenko*, 191. Derivate, cu diverse sufixe: *spuzár'* 1° „unul dintre ciobani pe plaiurile hutule, în sarcina căruia intră adusul apei, al lemnelor și încălzitul; această din urmă obligație face ca el să fie întotdeauna plin de cenușă, de unde și numele" (*Hrinčenko*, 190, citat după *V. Šuxevyč*); 2° „un fel de vătrai" (Dzendzelivs'kyj, *Rumunizmy*, 58); *spuzár* „id." (1°) e cunoscut, ca regionalism, și în ucr. literară *Ukr.-russk.slovar'*, 475); *spudzivnýk* „vătrai"; *spudz'ányj*, adj., de ex. *~ xlib* „pîine coaptă pe cenușă"; *spudz'ányk* „persoană căreia îi place să stea pe lîngă soba caldă"; *spudz'anýk* „lipie, turtă coaptă în cenușă"; *spudz'ánka* „nume de oaie de culoare cenușie" (Dzendzelivs'kyj, *Rumunizmy*, 59).

[1] Vezi și St. Gogolewski, *Rsl*, XIV, p. 63.

spudz'ánka, vezi *spúdza.*

spúz(a), vezi *spúdza.*

spyndz „spînz" — planta *Helleborus* (*Żelechowski*, 900). Etimol.: < rom. *spînz, spînț*, probabil de origine autohtonă, cf. alb. *shpendĕr* „id." (*Candrea*, 406, *Scheludko*, 142, *Rosetti*, II, 119). Este termen păstoresc și va fi fost transmis ucrainenilor împreună cu ceilalți termeni legați de păstorit. Spînzul „e întrebuințat în chirurgie veterinară populară, vîrîndu-se un fir de rădăcină sub pielea animalului bolnav" (Candrea, *Dicț. lb. rom.*, 1187). Var.: *spynz spindz, spinz.*

stemperátys'a „a se potoli" — în graiurile bucovinene. Etimol.: < rom. dial. *a se astămpărá* < *a se astîmpărá* < lat. *+extemperare* (Șăineanu, *Istoria*, 275, *Scheludko*, 143, *Crânjală*, 432, *Rosetti*, I, 177 și V, 119).

strúna, vezi *strúnga.*

strúnga 1° „strungă la stînă"; 2° „spărtură în gard"; 3° „strungă între dinți". Etimol.: < rom. *strúngă* „id." (*Kałużniacki*, 19, Miklosich, *EWSl.*, 326, *Candrea*, 401—402, *Scheludko*, 143, *Rosetti*, V, 121, Zavorotna, *Osoblyvosti*, 12), probabil de origine authtonă (*Rosetti*, II, 119, *Poghirc*, 24). Răspîndire: în graiurile bucovinene, pocuțiene, hutule, boikoviene (Dzendzelivs'kyj, *Ovcevod. leksyka*, 126—127, *Mulecki—Nitsch*, h. 167, „ogrodzenie dla owiec przy dojeniu", cu diverse variante fonetice, în p.c. 2—5, 7, 8, 10, 11, 13, 25, 36—40), lemkoviene (Stieber, *Atlas lemk.*, III, h. 106, *strąga:* „Jest to bramka, którą się wypuszcza owce do dojenija w koszarze", cu variantele principale: *strunga*, pct. 2, 3, 11, 13, 14, 22, 24, 34, 43, 53, 73, 79, 80; *strunka*, unde *g* a fost interpretat drept suf. diminutival *-k-*, în p.c. 29, 44, 52, 57, 58, 67, 76; *struna* — prin falsă dediminutivizare, pct. 6; cf. și *Nandriș*, 143). Cunoscut în Carpații Nordici și ca toponim (*Petrov*, 21), Larg cunoscut în dacoromână (*ALRM*, s.n., I, h. 261, *strungă*, notat în p.c. 64, 172, 219, 260, 274, 279, 284, 310, 316, 334, 346, 349, 353, 362, 386, 414 ș.a.), în istor- română, în meglenoromână (*ibid.*, p.c. 02 și respectiv , O12). Derivat propriu: *strundžýna* „gardul cu strungi, la stînă" (Dzendzelivs'kyj, *op. cit.*, 127). Cf. și *strungár'* (2°).

strungár' 1° „cel care mînă oile prin strungă, la muls" — în graiurile transcarpatice din raioanele T'ačev și Xust (Dzendzelivs'kyj, *Ovcevod. leksyka*, 127); 2 „scîndură, lemn bifurcat, care servește la amenajarea unei strungi" — în graiurile transcarpatice (Dzendzelivs'kyj, *op. cit.*, ibid.). Etimol.: < rom. dial. *strungár'* „strungar", bine cunoscut, cu sensul 1°, în graiurile românești, (*ALRM.*, s.n., I, h. 262) < *strúngă*, cu suf. *-ár* (sinonim: *strungáš*, vezi). Cu sensul 2°, *strungár'* este un derivat ucrainean de la *strúnga* (vezi), format cu suf. *-ár'*.

strungáš „cel care mînă oile prin strungă, la muls" — în graiurile transcarpatice (Dzendzelivs'kyj, *Ovcevod. leksyka*, 27). Etimol. < rom. dial. *strugáș* „strungar" (*ALRM*, s.n. I, h. 262) < *strúngă*, cu suf. *-áș*. Sinonim: *strungár'*.

strúnka, vezi *strúnga.*

strýmba „masiv muntos îngust și încovoiat" — în raionul Raxiv din Ucraina Transcarpatică. Etimol.: < rom. *strîmb* < lat. *strabus, strambus* (Hrycak, *Rumuns'ki zapozyčen'n'a*, 15).

surdúk „coastă abruptă și stîncoasă" — în graiurile transcarpatice meridionale (Hrycak, *Rumuns'ki zapozyčen'n'a*, 15). Etimol.: < rom. dial. *surdúc* „id." (Moldova și Bucovina) < tc. *surduk* (Candrea, *Dicț. lb. rom.*, 1237).

svóra, vezi *švara.*

Š

škam „lînă de calitatea cea mai bună" — în graiurile bucovinene, huțule, tran carpatice (*Żelechowski*, 1091, Dzendzelivs'kyj, *Vivčars'ka lekyska*, 110). Etimol.: < rom. *scámă* < lat. *squama* (*Kałużniacki*, 19, *Scheludko*, 119, *Crânjală*, 432, *Rosetti*, V, 119). Despre rom. *-a* > ucr. *-Ø*, vezi § 29. Sinonim: *škamút'a*. Deriate: *škamatók* „floc"; *škamát't'a* „bucățele", „ferfeniță" (*Ukr.-russk.slovar'*, 497, cu menț. „regionalism"; *škamétka* „bucată de postav nebătut încă la piuă, zmulsă de valul acesteia; *škamétnik* 1° „hoț de postav nedat încă la piuă"; 2° „hoț" (*Hrinčenko*, 498).

škrum „funingine" — în graiurile transcarpatice și nistriene (Dzendzelivs'kyj, *Atlas Transkarp.*, h. 139, pct. 4, 33, 46, 54—56, 74, 78, 112 ș.a., *Dejna*, 124). Etimol.: <rom. *scrum* (*Scheludko*, 146), probabil de origine autohtonă, cf. alb. *shkrump* „carbonizzazione" (Capidan, *Alb.-rom.*, 451, *Leotti*, 1380, *Rosetti*, II, 119).

špúdza, vezi *spúdza*.

štym 1° „lîna scurtă și măruntă care rămîne după dărăcit"; 2° (figurat, despre părul oamenilor) „chică": *vz'aly joho za štym ta j vyvely het'* „L-au apucat de chică și l-au scos afară" — în graiurile de vest (*Żelechowski*, 1099). Etimol.: < rom. *știm* „id.", cf. scr. *štim*. Rom. *știm* „canură" a fost notat în cele mai diverse părți (*ALRM*, s.n., I, h. 285, p.c. 182, 284, 346, 682. 784, 812, 928). Sinonim: *štymán'a*, cu suf. *-án'a*, în graiurile transcarpatice (Dzendzelivs'kyj, *Vivčars'ka leksyka*, 110).

štymán'a, vezi *štym*.

šutýj „fără coarne, sau cu cornele mici", „fără urechi, sau cu urechile mici", „fără coadă, sau cu coada scurtă" etc. — în graiurile lemkoviene (Stieber, *Atlas lemk.* II, h. 95, p.c. 3,4, 6—8, 14, 15, 17, 18, 20—24, 26, 28, 29, 33—37, 42—44, 47, 50, 52, 55, 56, 58, 63, 67—70, 72, 73, 75, 76, 79), galițiene (*Małecki—Nitsch*, h. 157 b, cu diverse variante fonetice, în p.c.: 2—5, 8, 10, 11, 13—15, 17, 19, 20, 23, 25, 26, 30, 31, 35—40), transcarpatice (Dzendzelivs'kyj, *Izoglosy*, 17) ș.a., precum și în ucr. literară (*Hrinčenko*, 520, *Ukr.-russk.slovar'*, 539). Cunoscut și în bielorusă (Vrabie, *Termeni*, 995). Etimol.: < rom. *șut* „fără coarne sau cu cornele mici", cf. alb. *shut* (Capidan, *Rom.-alb.*, 550, *Scheludko*, 119, *Crânjală*, 444, *Rosetti*, II, 112 și V, 121), cu desinența adjectivală *-yj*, vezi § 31. Derivat: *šútka* 1° „miel"; 2° „mîțișor de salcie"; 3° „vargă cu mîțișori de salcie" (*Hrinčenko*, 520) < *šúta*, cu suf. diminut. *-k-a*.

švára 1° „șnur împletit"; 2° „sfoară de undiță, din păr alb de cal"; 3° „o plantă înaltă și cu vîrful ascuțit, pe plaiurile muntoa e"; 4° „funie" — în graiurile bucovinene și pocuțiene, iar ca regionalism, și în ucr. literară, cu sensul 4° (*Hrinčenko*, 448, *Ukr.-russk.slovar'*, 497). Etimol.: < rom. *sfoáră* < gr. σφόρα (*Kałużniacki*, 21, *Crânjală*, 432, *Rosetti*, IV, 119), prin rom. dial. *șfoáră*. Despre *ça* > *á*, vezi § 17, pct. b. Cf. și *Małecki—Nitsch*, h. 112 połączenie kapic (w cepach)": *sfora*, p.c.: 6, 15, 18, 20, 22, 24, 27, 32—35; *svóra*, p.c. 26; *sf'ora*, p.c. 19, 29; *sforka* (cu suf. *-k-*), p.c. 9, 14, 23; h. 120 „Rozwora (we wozie)": *sfora*, p.c.: 9, 14, 17, 20,27, 33; *swóra*, p.c. 39, 40; *svora*, p.c. 36.

šyndokóra, vezi *cynhakóra*.

šýpit, vezi *šýpot*.

šýpot „torent de munte"—în graiurile huțule (*Vincenz*, 718, *Hrabec*, 50), *Nakonetschna—Radnuc'kyj*, 98). Etimol.: < rom. dial. *șîpot* „șipot", cf. bg. *šépot* „murmur". Var.: *šýpit*. Despre *i*, vezi § 15.

T

tájstra „traistă" — în graiurile de vest (*Hrinčenko*, 243, *Vincenz*, 718), iar ca regionalism, și în ucr. literară (*Ukr.-russk-slovar'*, 5). Etimol.: < rom. dial. *táistră* „id." (Miklosich, *Wanderungen*, 10, Șăineanu, *Istoria*, 273, *Candrea*, 403). Împrumut direct din greaca bizantină în graiul populației romanizate din nordul și sudul Dunării, în sec. X—XIII (*Mihăescu*, 127). Tematic e strîns legat de termenii păstorești, fiind obiectul în care păstorii păstrează și poartă cu sine hrana zilnică, *merénd'a*. E o dovadă în plus că la ucraineni termenul provine din română. Cuvîntul este cunoscut și în rusă și bielorusă (Vrabie, *Termeni*. 994—995). Derivate, cu diverse suf.: *trájsterka*, *tájstrečka*, *tájstroňka*, *tájstročka* „trăistuță"; *tajstrýna* „traistă veche și uzată"; *tajstróvyj*, adj. (*Hrinčenko*, ibid., iar pentru *tajstrýna* și *Ukr.-russk.slovar'*, ibid., cu menț. „regionalism").

t'ar „chiar", „într-adevăr" — în graiurile bucovinene și huțule (*Hrinčenko*, 303). Etimol.: < rom. *chiar* < lat. *clarum* (*Kałużniacki*, 19, Șăineanu, *Istoria* 275, *Candrea*, 407, *Candrea—Densusianu*, 51, nr. 344, *Scheludko*, 143, *Crânjală*, 432, *Rosetti*, I, 128 și V, 119), prin rom. dial. *t''ar* (Bucovina).

tarkátyj „tărcat" — în graiurile bucovinene și huțule, iar ca regionalism, și în ucr. literară (*Hrinčenko*, 248, *Ukr.-russk. slovar'*, 15). Etimol.: < rom. *tărcát* (*Kałużniacki*, 19, Petrovlci, *Note sl.-rom. II*, 346, *Crânjală*, 432, *Rosetti*, V, 119, *Šylo*, 84), prin dial. *tarcát* < *a tărcá* (cf. același raport între *bălțát* și *a bălțá*, *vărgát* și *a vărgá*, *pătát* și *a pătá* etc.), cu desinența adjectivală *-yj*, vezi § 31. În română termenul a fost notat în întreaga jumătate de nord a teritoriului (*ALR*, s.n., II, h. 277, „cal *bălțat*." Fr. Miklosich deriva în mod greșit ucr. *tarkátyj* direct din magh. *tarka* (*Fremdwörter*, 59).

t'ask 1° „piatra de pe brînza din putină"; 2° „piatra de pe fundurile de deasupra din putina cu varză murată"; 3° „greutate ce se pune peste ceva pentru a fixa etc." — în graiurile transcarpatice (Dzendzelivs'kyj, *Atlas Transkarp.*, h. 177). Etimol.: < rom. *teasc*, „id." (1°, 2°) < v. sl. de sud *těskъ*. J. Dzendzelivs'kyj arată bine, la *Comentarii*, că în acest caz nu poate fi vorba de o continuare a cuvîntului *těskъ* din rusa veche, căci reflexul lui *ě* (ѣ) în ucr. comună este *i*, iar nu *'a* (La acesata se poate adăoga că, în același atlas, pe h. 195, *termeni pentru hrean*, s-a obținut pretutindeni *xrin* < v. rus. *xrěnъ*, iar nu *xr'an*). Variante și răspîndirea lor: cu sensul 1° — în p.c. 118 și 119 (*t'ask*); cu sensul 2° — în pct. 24, 46, 54—56, 91—97, 122—124, 126—133, 159, 163—165, 168, 184, 190—200, 209—211 *(t'ask, t'əsk, k'əsk)*; 167, 168, 202, 203, 208, 212 *(t'as, t'az, k'əs, t'əs)*; 44, 45, 49—53, 55—60, 90, 92, 93, 95 *(t'azók*, su suf. *-ók)*; 152, 154—157, 159, 160 *(t'askuvnýk, t'askóvnýk*, cu suf. *-uvnýk, -óv-nýk)*; 153, 158, 161, 162, 179, 180, 182, 183, 185, 188 *t'askunýk*, cu suf. *-unýk* < *-uv-nýk* < *-ov-nýk)*; cu sensul 3° — în p.c. 125 132, 133, 150 ș.a. Sensul 1°, fiind legat de păstorit, trebuie să fie cel mai vechi. Derivat propriu: *t'askáty* „a presa", cu suf. *-á-ty*.

tokán „mămăligă" — în Galiția (*Hrinčenko*, 271). Etimol.: < rom. dial. *tocán* „id." (Maramureș) < magh. *tokány* (*Scheludko*, 143, Orcs, *Kontakty*, 55). Despre rom. *-ă* > ucr. *-Ø*, vezi § 29.

tokmýty(s'a) „a (se) tîrgui", „a se înțelege asupra prețului, condițiilor etc.", „a conveni" (*Hrinčenko*, 272). Etimol.: < rom. *a(se) tocmi* „id." (Miklosich, *Wanderungen*, 10). În română termenul e bine cunoscut (cf. *ALRM*, s.n., h. 258, *a tocmi cioban*; s-a răspuns *a tocmi* în p.c. 2, 27, 29, 102, 130, 141, 172, 182, 192, 365, 414, 514, 520, 531, 537, 605, 705, 723, 791, 833, 876, 987). În nord-vestul României nu s-a notat *a tocmi*, ceea ce ar putea fi un indiciu asupra vechimii mari în ucraineană a acestui împrumut românesc de origine sud-slavă. Derivat: *stokmýty(s'a)*, de aspect perfectiv, cu pref. *s-*.

trembíta, vezi *trymbít'a*.

trifól' „trifoi" — în graiurile carpatice. Etimol.: < v. rom. *trifói* „id." < lat. *trifolium* (*Kałużniacki*, 20, *Scheludko*, 143, *Šarovol's'kyj*, 55, *Crânjală*, 438, *Rosetti*, V, 120). Termenul *trifói* e larg răspîndit în română (*ALR*, s.n., I, h. 139). Var.: *trifólija*.

trifólija, vezi *trifól'*.

trymbít'a „trîmbiță" — în graiurile huțule și în limba literară (*Hrinčenko*, 280, *Ukr.-russk. slovar'*, 93). Etimol.: < rom. dial. *trîmbíță* „id." < *trîmbă*, cu suf. *-íță*, din v.sl. de sud *trǫba* (Miklosich, *Wanderungen*, 10, *Kałużniacki*, 20, Șăineanu, *Istoria*, 274, *Candrea*, 403, *Scheludko*, 143). Var.: *trembíta* rom. dial. *trămbíță*. Derivant propriu: *trembitáty* „a cînta din trîmbiță" < *trembíta*, cu suf. *-á-ty*, sau, poate, din rom. dial. *a trămbíță* „a trîmbița".

túrma 1° „turmă de oi"; 2° „turmă de animale"; 3° (rar) „stol de păsări" — în graiurile carpatice, podoliene, de stepă (*Hrinčenko*, 297, *Žylko*, 110 și 171), iar ca regionalism, și în ucr. literară (*Ukr.-russk.slovar'*, 126). Etimol.: < rom. *túrmă* < lat. *turma* (Miklosich, *Wanderungen*, 10, *Fremdwörter*, 61, *EWSl.*, 365, Șăineanu, *Istoria*, 273, *Candrea*, 400, *Scheludko*, 143, *Šarovol's'kyj*, 55, *Crânjală*, 438, *Rosetti*, V, 120). Sensul 3° este o inovație semantică ucraineană.

tušýra „lînă de oaie din tunsoarea a doua, de toamnă" (*Hrinčenko*, 298). Etimol.: < v. rom. dial. †*tușîră* < †*tușînă* „lînă obținută prin tușinarea oilor", substantiv postverbal de la *a tușiná* „a tunde oile pe sub pîntece, la coadă și pe dinapoi" < lat. †*tonsionare*. În română termenul e bine cunoscut (*ALRM*, s.n., I. h. 281, *a tușina oile*, p.c. 95, 228, 310, 365, 551, 574, 833, 836; în p.c.2 s-a notat *a tușini*). Derivat propriu: *tušýraty* „a tunde oile a doua oară, toamna" (*Hrinčenko*, ibid.), din *tušýra* + suf. verbal *-a-ty*. Derivarea direct din rom. dial. *a tușirá* (*Scheludko*, 143, *Crânjală*, 438, *Rosetti*, V, 120) nu explică locul accentului în ucr. *tušýraty* (ar fi fost de așteptat *tušyráty*). Ucrainenii din zona Carpaților Nordici au și alți termeni pentru denumirea varietăților de lînă împrumutați din română (*škam*, *štim*), sau formați pe baza unor împrumuturi din română (*kakaradz'ánka*, *kapušánka*, *mýc'ka*). Vezi și § 3, pct. b.

týrlo 1° „locul de repaus al vitelor la adăpat, în timpul amiezii"; 2° „bîrlog" (*Hrinčenko*, 262, *Ukr.-russk.slovar'*, 45). Cunoscut și în graiurile ruse meridionale — în regiunile Tula, Voronež, pe Don (*Dal'*, 448). Etimol.: < rom. *tîrlă* (1°), cf. scr. *trlo á* „id." (*Scheludko*, 143, Vasmer, *REW*, III, 161). Derivate

proprii: *tyrluváty* „a opri turma și a o grămădi laolaltă (*Żelechowski*, 964, *Hrinčenko*, 262, *Ukr.-russk.slovar'*, 45, cu menț. „învechit" și „figurat"), cu suf. *-uvá-ty*, vezi § 33; *tyrluvátys'a* „a se opri cu vitele pentru repaus" *(ibid.)*.

týryty 1° „a vîrî"; 2° „a tîrî". Termen cunoscut și în limba literară (*Hrinčenko*, 262, *Ukr.-russk.slovar'*, cu menț. „colocvial"). Etimol.: < rom. *a tîrî* „id." < v.sl. *trěti* (*Scheludko*, 143). Singura ilustrare citată de B. Hrinčenko în dicționarul său este legată de păstorit, ceea ce întărește etimologia propusă de D. Scheludko: *vovk ovečku tyryt'* „Lupul tîrăște o oaie" (ibid.).

U

úra „răutate". Cuvînt specific pentru graiurile huțule — scrie F.T. Žylko fără a-i arăta provenireența (*Žylko*, 96). Etimol.: < rom. *úră* < *a urî* < lat **horriere*. Împrumut afectiv.

urétno „urît", „trist", „plictisitor" — în Galiția (*Hrinčenko*, 350: *samomú urétno v xáti* „Singur e urît în casă"). Etimol.: < rom. *urît* „id." < *a urî* < lat. **horrire* (Șăineanu, *Istoria*, 275, *Candrea*, 409, *Scheludko*, 144), prin rom. dial. *urăt*. Vezi și *urýtnyj*.

úrda 1° „brînză din zer fiert"; 2° „borhot din sămînță de cînepă sau de mac, pentru colțunași sau plăcinte" — în graiurile carpatice, nistriene, de stepă (*Hrinčenko*, 259, *Malecki—Nitsch*, h. 176, „lepszy gatunek żętycy, z wierzchu kotła", în p.c.: 8, 10, 11, 21, 36—39 ș.a., Dzendzelivs'kyj, *Vivčars'ka lekyska*, 10, Horbatsch, *Romaniv*, 35). Etimol.: < rom. *úrdă*, care are sensul 1° (Miklosich, *EWSl.*, 372, *Kałużniacki*, 20, Șăineanu, *Istoria*, 274, *Scheludko*, 129, *Nandriș*, 143, *Crânjală*, 444, Vasmer, *REW*, III, 188, Dzendzelivs'kyj, *Nazvy moločn. prod.*, 83, *Izoglosy*, 17, *Rosetti*, V, 121), cunoscut și în arom.: *úrdă* „id." (*Papahagi*, 1087). Despre originea termenului în română, rămasă obscură, s-a scris mult (vezi *Rosetti*, II, 120—121). Var.: *vúrda*, cu *v-* protetic (vezi § 23); *hurdá*, cu *h-* protetic (vezi § 23) și cu deplasarea accentului pe *-a*. Derivate: *vurd'ányj* „de urdă", cu suf. adjectival *-'ány-j*, vezi § 31; *vurd'anýk* „vas pentru urdă, la stînă", cu suf. *-'anýk*; *vurdýtys'a* 1° „a se brînzi" (despre lapte); 2° „a lua o mină acră" (despre oameni) — în graiurile de vest (Galiția) și de stepă (Herson); *vúrdžden'n'a* „brînzire".

úrma „locul pe unde se mînă o turmă, plin de urmele picioarelor", „drum bătătorit de vite" (*Hrinčenko*, 351). Etimol.: < rom. *úrmă* < lat. *orma* (*Candrea*, 400, *Scheludko*, 144, *Šarovol's'kyj*, 55, *Rosetti*, V, 121).

urýtnyj „urît" („deformis"). Etimol.: < rom. *urît* < *a urî* < lat. **horrire* Miklosich, *Fremdwörter*, 62), cu suf. adjectival *-n-yj*, vezi § 31. Cf. și *urétno*

V

váda „șanț", „canal" — în graiurile de stepă. Etimol.: < rom. *vad* < lat. *vadum* (*Rudnyc'kyj*, s.v.). Despre *-a*, vezi § 26.

vádro „unitate de capacitate" — în graiurile bucovinene. Etimol.: < rom. *vádră* „id." < sl. de sud *vědro* (*Scheludko*, 128). Originea rom. se cunoaște după accent, cf. ucr. com. *vidró* „căldare", și după labiala depalatalizată *v* < *v'* înainte de *ě* (jat'), cf. rom. *nevástă* < *nev'ástă*, *izmánă* < *izm'ánă* etc.

vagáš 1° „drum pe care merg oile la păscut pe munte"; 2° „pădure care urmează să fie defrișată" — în graiurile huțule (*Hrinčenko*, 121). Etimol.: < rom. dial. *vagáș* „văgaș" < magh. *vágás* (*Scheludko*, 128, *Rudnyc'kyj*, 290).

vakár' „păstor de vaci" — în graiurile carpatice și de stepă (*Zavorotna*, 24, *Drozdovs'kyj*, 153). Etimol. < rom. dial. *vacár'* < *văcár* „id." < *vácă* + + suf. *-ár* (Miklosich, *EWSl.*, 374, *Kałużniacki*, 20, *Candrea*, 400, *Scheludko*, 128, *Šarovol's'kyj*, 155, *Crânjală*, 409 și 438, *Rudnyc'kyj*, 295. *Rosetti*, V, 120). Derivat: *Vakárenko* — nume de familie, din *vakár'* + suf. onomastic *-énko*. Vezi și *vakárka*.

vakárka „ocol împletit pentru vite" — în graiurile transcarpatice (*Hrinčenko*, 123). Etimol.: < rom. dial. *vacár* + suf. *-k-a* (*Scheludko*, 128). Vezi și *vakár'*.

vakéša, vezi *vakléša*.

vákiš, vezi *vakléša*.

vakléša „nume de oaie de o anumită culoare" — în graiurile transcarpatice (Dzendzelivs'kyj, *Vivčars'ka leksyka*, 108). Etimol.: < v. rom. *oácl'eș* „oacheș", „cu un cearcăn negru în jurul ochilor" — vorbind despre oi (Miklosich, *EWSl.*, 374). Variantă fonetică mai nouă: *vakéša*. La masc.: *vákiš* „nume de berbec de o anumită culoare" (*Dzendzelivs'kyj*, ibid.) și **vákleš*, de la care s-a format *vaklešún* „id.", cu suf. *-ún* (cf. și *tr'a(d)zún*). D. Crânjală punea la îndoială existența în ucr. a variantei fonetice arhaice cu *kl'* netrecut la *k'*, citată în *EWSl.* al lui Miklosich (*Crânjală*, 411), însă recent J. Dzendzelivs'kyj, excelent cunoscător al graiurilor ucrainene transcarpatice, a înregistrat asemenea cazuri.

vaklešún, vezi *vakléša*.

vál'bija, vezi *al'bíjka*.

vandzár „plăcintă (de obicei) cu varză" — în graiurile huțule. Etimol.: < rom. *vărzár* „id." (*Rudnyc'kyj*, 307—308), prin rom. dial. *vardzár* < *varză* + suf. *-ar* (*Pascu*, 85). Despre *n*, vezi § 22, pct. f.

váre „oare", particulă interogativă — în graiurile huțule: *ware prýjdeš?* „Wirst du kommen?", *ware bude pohoda?* „Wird schönes Wetter sein?" (*Kałużniacki*, 20). Etimol.: < rom. *oare* < lat. (*Kałużniacki*, ibid., Șăineanu, *Istoria*. 275, *Candrea*, 408, *Candrea—Densusianu*, 190, nr. 1270, *Scheludko*, 128, *Rudnyc'kyj*, 315). Acelaș împrumut din rom. l-au făcut și bulgarii (*Bălg. etimol. rečnik*, 120). Despre *v-*, vezi § 17.

váțáh 1° „conducător", „șef"; 2° „mai mare peste ciobani" — în graiurile huțule și boikoviene *Vincenz*, 718, (Dzendzelivs'kyj, *Ovcevod. leksyka*, 119), Etimol.: < rom. *vătáf*, *vățáh* „id." (Miklosich, *Fremdwörter*, 63, *EWSl.*, 376, *Kałużniacki*, 20, Șăineanu, *Influența*, II, 374—375, *Istoria*, 274, *Candrea*, 400, *Scheludko*, 128, *Šarovol's'kyj*, 61, *Rudnyc'kyj*, 324), prin rostirea dialectală *vataf*, *vatáh*. În rom. cuvîntul este, probabil, din fondul tracic (cf. *Bălg. etimol. rečnik*, 123). Geografia lingvistică semnalează termenul *vătáf* cu sensul de „vătaf al țiganilor" în Dobrogea, Muntenia, sudul Transilvaniei și Oltenia (*ALR*, s.n., III, h. 881). Acest împrumut din română nu trebuie confundat cu ucr. *vatáha*, care are cu totul alt sens și altă origine (*Vasmer — Trubačev*, 278, *Bălg. etimol. rečnik*, ibid.). Etimologia propusă în *DLRM*, 921 pentru *vătaf* (< ucr. *vatáha*) este puțin probabilă.

vatažélo „vornicul la nuntă" — în graiurile bucovinene. Etimol.: < rom. *vătăjél* — în Moldova și Bucovina (Șăineanu, *Istoria*, III, 376), cu desinența ucr. *-o*.

vátra 1° „vatră"; 2° „foc", în expresia *žyvá vátra* „foc viu" — foc obținut de păstori prin frecarea a două lemne, după un anumit ritual — în graiurile de vest, iar ca regionalism, și în ucr. literară (*Hrinčenko*, 129, *Dejna*, 124, *Ukr.-russk. slovar'*, 115). Etimol.: < rom. *vátră*, care are sensul 1°, cuvînt autohton, de origine daco-moesică (Miklosich, *Fremdwörter*, 63, *Kalužniacki*, 20, Șăineanu, *Istoria*, 274, *Scheludko*, 128. *Rudnyc'kyj*, 326, *Bălg. etimol. rečnik*, 123, *Mihăescu*, 14) În română termenul este cunoscut pretutindeni (vezi *ALRM* II, h. 314, *vatră*). Există și o altă teorie, mai puțin convingătoare, potrivit căreia *vatra* ar fi de origine slavă (*Vasmer—Trubačev*, 279). Ea nu ține seamă, printre altele, de faptul că în limbile slave de nord acest termen se întinde, în genere, pe aceeași arie cu alte împrumuturi, a căror origine românească este indiscutabilă. Derivate: *vatornýk* 1° „încăpere la stînă, în care ciobanii dorm și își pregătesc mîncarea"; 2° „construcție-anexă în gospodăria hușulilor înstăriți, unde se prepară produsele lactate"; *vatrák* „bucătărie de vară, în curte"; *vátrol'* „(un fel de) vătrai" (*Hrinčenko*, 129). Vezi și *vatrál'ka*.

vatrál'ka „vătrai" — în graiurile carpatice (cf. *Programma*, întreb. 234). Etimol.: < v. rom. *+vătrál'* „vătrai", cu suf. diminut. *-k-a*. În rom. *vătrái* < *+vătrál'* e cunoscut nu numai în nord, ci și în Muntenia, Oltenia și Banat, pînă la Dunăre. Aceasta infirmă părerea că în rom. termenul ar proveni din ucr. (*Semčyns'kyj*, 109). Vezi și *vátra*.

vatúl'a „oaie cu primul miel" — în în graiurile carpatice (*Hrinčenko* 129) cf. și *Małecki—Nitsch*, h. 158, *vatula*, *vetula*, *wetula* „młoda lub nie, płodna owca, koza", în p.c. 2—4, 8, 10, 15—17, 19, 25 26, 37, 39). Etimol.: < v. rom. *+vătúl'e* „vătuie" < lat. *vituleus* „viței", „pui de animal" (*Candrea*, 405, *Scheludko*, 128, *Šarovol's'kyj*, 55, *Crânjală*, 444, *Rudnyc'kyj*, 326, *Rosetti*, V, 121), vezi § 3, pct. a. În ucr. cuvîntul e cunoscut din sec. XVI sau de și mai înainte (*Šarovol's'kyj*, 61). Trebuie să existe și o variantă mai nouă, *vatúja* (< rom. *vătúie*), de la care provin ucr. dial. *vatújka* „capră știră" (*Vincenz*, 718), format cu suf. diminut. *-k-a*, și *vatujnýk* „oi și capre care încă nu au avut miei sau iezi", format cu suf. *-nýk* (*Hrinčenko, ibid.*).

venít „profit", „folos", „venit" — în graiurile bucovinene. Etimol.: < rom. *venít* „id." < *a veni* < lat. *venire* (*Kalužniacki*, 20, Șăineanu, *Istoria*, 275, *Crânjală*, 432, *Rosetti*, V, 119).

vúrda, vezi *úrda*.

výrtopa „munte stîncos" — în raionul *Raviv* din *Ucraina* Transcarpatică (Hrycak, *Rumuns'ki zapozyčen'n'a*, 14). Etimol.: < rom. dial. *vîrtoápă* „vîrtop" > ucr. *+vyrtópa* (vezi § 17) > *výrtopa* (vezi § 35, pct. c). În rom. < sl. de sud *vrъtъpъ* (*Mihăilă*, 102).

X

xotár 1° „hotar"; 2° „moșia unui sat"; 3° „ținut" — în graiurile hușule, în Galiția (*Želechowski*, 1044, *Hrabec*, 39). Etimol.: < rom. *hotár* „id." < magh. *hotár* (Petrovici, *Note sl.-rom. II*, 346). În rom. *hotár*, cu sensul 1°, e cunoscut în toate provinciile (*ALRM*, s.n., I, h.2, *hotar între sate*), iar cu

sensul 2° — mai ales în jumătatea de vest a țării (*ALRM*, s.n., I, h. 1, *teritoriul satului*).

xvašija (accent?) „fășie (tăiată) de piele" — în fosta gubernie Poltava (*Hrinčenko*, 391). Etimol.: < rom. dial. *fașie* < *fășă* < lat. *fascia* (*Scheludko*, 145), cu trecerea *f* > *xv*, caracteristică pentru multe graiuri ucrainene (cf, *Ist. gram.*, 167—168, § 52).

xytl'ánec' „bărbat ușuratic" (*Żelechowski*, 1038), Etimol.: < +*xytl'án*, cu suf. *-ec'* < v. rom. *hitleán* „necredincios", „viclean" < magh. *hitlen* (*Candrea*, 409). Alte derivate proprii: *xytl'ánka* „femeie ușuratică" < +*xytl'án*, cu suf. *-k-a*; *xytl'ánstvo* „ușurință", „nestatornicie" < +*xytl'án*, cu suf. *-stvo*.

Y

yndemyna (accent?) „nötige Sache". Etimol.: < rom. *îndemînă*, derivat de la *mînă* (*Scheludko*, 133).

Z

z'ástra „zestre" — în graiurile carpatice (*Hrinčenko*, 191, *Programma*, întreb. 199). Etimol.: < rom. *zéstre* (Miklosich, *EWSl.*, 402, *Candrea*, 409, *Scheludko*, 133, *Šarovol's'kyj*, 53), cf. rom. dial. *zeâ^{a}strea* (vezi *ALR*, II, vol. I, h. 167, p.c. 399).

zgárda „un fel de salbă din monede sau cruciulițe" — în graiurile bucovinene și huțule (*Żelechowski*, 293, *Hrinčenko*, 142). Etimol.: < rom. *zgárdă* „curea la gîtul cîinilor", cf. alb. *shkardhë* „legătoare pentru cîini" (*Kałużniacki*, 20, *Scheludko*, 133, *Šarovol's'kyj*, 56, *Crânjală*, 432, *Rosetti*, II, 121 și V, 119).

zgúra „zgură" — în graiurile nistriene (*Dejna*, 124: „lepki osad sadzy w kominie"). Etimol.: < rom. *zgúră* < lat. *scoria*.

zmagulýty „a prosti", „a înșela", „a scoate din minți", „a seduce"—în graiurile de vest. Etimol.: < +*magulýty* < rom. *a măguli* „id." < v. sl. *maguliti* (Miklosich, *EWSl.*, 180, *Scheludko*, 133), cu pref. ucr. *z-* (cf. și *zurýtyty*).

zurytýty (sobi koho) „a ți se urî (de cineva)" — în graiurile huțule (*Hrinčenko*, 189). Etimol.: < +*urýtyty* < rom. *a se urî* < lat., cu pref. ucr. *z-* (cf. și *zmagulýty*).

Ž

žávra „cîine", „cîine rău" — în graiurile transcarpatice (*Żelechowski*, s.v.). Etimol.: < rom. *jávră* „id." (*Scheludko*, 133), de origine necunoscută.

žen'ápyn 1° specie de pin de munte (*Pinus mughus*); 2° „jneapăn" (*Juniperus communis*) — în graiurile carpatice (*Hrinčenko*, 480). Etimol.: < rom. *jineápăn* „id." < lat. *juniperus* (Miklosich, *Wanderungen*, 11, *EWSl.*, 409, Șăineanu, *Istoria*, 274, *Sobolevskij*, s.v., *Candrea*, 406, *Candrea—Densusanu*, 137, nr. 903, *Scheludko*, 133, *Hra'bec*, 36 și 53, *Rosetti*, V, 121). Var.: *džarap* sau *džarapa* (accent?) < rom. *jireápăn*, *jreápăn*; *ženepyr* (accent?) < v. rom. **jineapăr*; *žérep* (*Ukr.-russk.slovar'*, VI, 603, *Suplement*, cu un citat din Koc'ubyns'kyj).

ženepyr (accent?), vezi *žen'ápyn*.

žentováty 1° „a freca brînza încă o dată, spre a elimina tot zerul"; 2° (figurat) „a mîna întreagă turmă de oi de ici colo, fără nici un rost" — în graiurile transcarpatice. Etimol.: < rom. *a jintui* (Dzendzelivs'kyj, *Nazvy moločn. prod.*, 86), prin dial. *a jăntui* < *a jîntui*, cu suf. verbal *-ová-ty*, vezi § 33.

žentýc'a 1° „zer din lapte de vacă" — în graiurile transcarpatice (Dzendzelivs'kyj, *Atlas Transkarp.*, h. 170, p.c. 57—60, 90—97, 122—125, 127—131, 149, 152, 154—162, 182, 183, 187, 193); 2° „zer din lapte de oaie"; 3° „lichidul alb care rămîne după facerea urdei de oi". Sensurile 2° și 3° — în raioanele Raxiv, T'ačiv, Volovec', Velikyj-Bereznyj, Sval'ava și în alte părți (*Dzendzelivs'kyj*, ibid.). Figurează și în *Ukr.-russk.sovar'*, 449, cu menț. „regionalism",. Etimol.: < rom. *jîntiță* < sl. (Miklosich, *Wanderungen*, 11, *EWSl.*, 411, *Kałużniacki*, 21, Șăineanu, *Istoria*, 274, *Candrea*, 401, Wędkiewicz, *Emprunts*, 132, *Scheludko*, 133, *Žylko*, 97, Petrovici, *Jintiță*. 7—12), prin rom. dial. *jăntiță*. E. Petrovici scrie: „E posibil ca în graiurile carpatice ucrainene și poloneze, precum și în slovacă, acest termen să fi păstrat încă pe locuri sensul care e astăzi general în limba română" (adică sensul de „zer fiert din care a fost extrasă urda" — *E.V.*). Această ipoteză este confirmată de datele recente ale geografiei lingvistice ucrainene (vezi mai sus, sensul 3°). Derivat propriu: *žentyčnyk* (accent?) „consumator de *jintiță*" — în Galiția (Dzendzelivs'kyj, *Nazvy moločn. prod.*, 86), cu suf. *-nyk*. Vezi și *žentováty*.

žérep, vezi *žen'ápyn*.

žok „un fel de dans" — în graiurile ucr. de stepă și în limba rusă meridională (*Dal'*, 434). Etimol: < rom. *joc* < lat. *jocus* (*Candrea*, 408, Vasmer, *REW*, I, 349 și 429). Var. (în graiurile ruse): *džok*.

žurát „judecător" — în graiurile transcarpatice (*Hrinčenko*, 493). Etimol.: < rom. dial. *jurát* „consilier popular" — în Transilvania (*Candrea*, 408, *DA*, II, 62).

žyntováty, vezi *žentováty*.

Total — 353 de cuvinte. Această cifră este relativă și, în orice caz, *minimă*, din motivele arătate în capitolelc I, § 4 și V, § 38.

3. *CLASIFICAREA TEMATICĂ A ÎMPRUMUTURILOR*

§ 36. Clasificate după *criteriul tematic*, de multe ori împrumuturile lexicale dintr-o limbă în alta oferă o imagine sugestivă asupra domeniilor, proporțiilor și caracterului relațiilor materiale și spirituale dintre popoarele învecinate respective. Astfel, dacă sînt priviți comparativ, termenii ucraineni de origine românească nu prezintă în genere nimic deosebit și, mai ales, nimic surprinzător față de împrumuturile pe care și le fac de obicei reciproc vorbitorii de limbi diferite ajunși în contact nemijlocit. Vom întîlni în listele de mai jos cîteva cuvinte referitoare la *raporturile de rudenie și afinitate*, la *relațiile social-economice*, la *meserii*, la *hrană și îmbrăcăminte*, cîteva denumiri de *obiecte casnice și gospodărești*, cîțiva termeni referitori la *regnul vegetal și la cel animal*, *termeni etnografici*, cuvinte referitoare la *sănătate și boală*, *împrumuturi afective*, *apelative toponimice* ș.a. Cuvintele din categoriile semantice amin-

tite sînt, uneori, şi în limba română, tot împrumuturi: de la slavii de sud, de la unguri, de la turci sau de la alte popoare. Românii au împrumutat de-a lungul timpului un număr mare de termeni din diverse domenii ale vieţii materiale şi spirituale *şi de la ucraineni*[1]. Unii dintre aceştia, exact ca şi în cazul cuvintelor de origine românească din ucraineană, sînt *termeni locali* (de ex. *dîńe* „pepene verde" — în Maramureş, vezi *ALRM*, s.n., I, h. 138, cf. ucr. *dýn'a* „pepene galben"), alţii sînt *regionalisme*, cunoscute şi în limba literară (de ex., *bortă, buhai, harbuz, hulub* ş.a.), iar alţii, în sfîrşit, sînt propriu-zis *cuvinte literare* (de ex., *borş*).

Merită semnalat faptul că în cîteva cazuri termenii pentru *una şi aceeaşi noţiune* au fost împrumutaţi reciproc. Astfel, românii din Moldova au primit de la ucraineni cuvîntul *boronă* „grapă" (vezi *ALRM*, s.n., I, h. 28), iar ucrainenii din Carpaţii Nordici au primit de la români cuvîntul *grápă*. Acelaşi lucru — în cazul cuvîntului rom. dial. *bálie* „albie" (Moldova), împrumut din ucraineană, şi al cuvîntului ucr. dial. *vál'bija* „id.", împrumutat din română.

Există însă un domeniu în care nu se mai poate vorbi de reciprocitate în ceea ce priveşte împrumuturile. E vorba de termenii legaţi de creşterea vitelor şi, mai ales, de *p ă s t o r i t*.

Ca specialişti mai calificaţi decît vecinii lor, în evul mediu, românii au transmis populaţiilor cu care au venit în contact, inclusiv în Carpaţii Nordici şi în zonele învecinate, un număr important de *termeni păstoreşti*, legaţi în special de *oierit*, unii fundamentali pentru acest domeniu de bază al vieţii economice din trecut [2].

Se impune aici o delimitare de ordin metodologic: în ucraineană, pe de o parte, există cuvinte de origine românească reprezentînd *termeni păstoreşti propriu-zişi* (*bač, carok, džermary, ženţyc'a, turma, porn'ala* etc.), iar pe de alta, *termeni transmişi prin păstori, dar care* nu se referă stricto senso la păstorit. Clasificarea acestora din urmă printre termenii „tehnici" păstoreşti nu trebuie să ridice obiecţiuni, căci într-o anumită măsură ei se referă toţi *şi la cîte un aspect* al vieţii şi activităţii păstorilor, sau la cadrul natural şi la condiţiile social-economice în care aceştia trăiesc. Iată cîteva ilustrări pentru această notă metodologică. Cuvîntul românesc *afin* este, *din punctul de vedere al unei clasificări tematice abstracte*, un termen aparţinînd, prin excelenţă şi în mod exclusiv, de *regnul vegetal*, şi anume, de *arbuşti*, căci în dicţionare el e definit astfel: „Arbust cu flori albe-verzui sau roşiatece, care creşte prin pădurile muntoase", Vaccinium myrtillus (*DLRLC*, I, p. 35—36). Este greu însă, dacă nu chiar imposibil, de explicat satisfăcător p r e z e n ţ a acestui cuvînt de origine românească la slavii din Carpaţii Nordici, în graiuri situate la distanţe apreciabile de România, *altfel decît prin păstorit*. Se ştie că acest arbust face fructe comestibile foarte plăcute la gust, *afine*. Cum în deplasările lor cu turmele, păstorii nu aveau posibilitatea să-şi procure, pentru hrana proprie, verdeţuri şi fructe proaspete, ei culegeau şi mîncau ceea ce le oferea vegetaţia din zonele în care îşi păşteau oile: *afine, măcriş* etc. O dovadă în plus că ucr. *afyny* a fost transmis prin păstori o constituie şi faptul că la ucrainenii din Carpaţii Nordici *afyna* este şi numele unei oi de o anumită culoare, desigur, de culoare *afinie*. Ţinînd seamă de aceasta, devine clar de ce încadrarea tematică a termenului ucr. *afyna* numai printre cuvintele referitoare la *regnul vegetal* ar denatura o incontestabilă realitate istorică, în favoarea unei clasificări formal exacte, dar atemporale şi metafizice, adică, de fapt, inexacte.

---

[1] V. V a s c e n c o, *Восточнославянские заимствования в румынском языке* (Autoreferat), Leningrad, 1958.

[2] Vezi despre aceasta, de ex., A. de V i n c e n z, *Le substrat roumain dans les Carpathes du Nord*, în *Travaux publiés par le Centre international de dialectologie générale de l'Université catolique de Louvain, fasc. IX: Communications et rapports du Premier Congres international de dialectologie générale (Louvain, du 21 au 25 août 1960)*, partea II, Louvain, 1965, p. 148.

Din considerente similare, și alți termeni nelegați de păstorit au fost grupați în listele tematice de mai jos tot împreună cu termenii propriu-zis păstorești (*bukata, kolyba, mamalyga, spudza, tajstra*, etc.).

Întrucît însă listele tematice sînt și *instrumente de lucru*, mai ales de identificare a anumitor termeni din același domeniu, în cele ce urmează împrumuturile sînt grupate nu numai după criteriul *istorico-tematic*, ci și după cel *propriu-zis tematic*. De aici, *repetarea* unor termeni în două sau chiar în mai multe subdiviziuni tematice (de ex., *blyndyj* figurează și printre cuvintele cu valoare afectivă, și printre termenii păstorești, *man(n)a* — și printre termenii etnografici, fiind vorba de o superstiție, și printre cei păstoresto, întrucît e vorba de laptele vitelor mulgătoare, etc.

Începem prezentarea tematică cu domeniul cel mai bine reprezentat și din punct de vedere numeric, și prin vechimea împrumuturilor — *păstoritul*.

A. **Păstoritul.** În general, se observă că termenii referitori la *ovine* sînt mult mai bine reprezentați decît cei care arată noțiuni din domeniul creșterii vitelor cornute mari sau a altor animale.

a) *păstori la oi: bač, spudzár', strungár', strungáš, vatáh;* a') *păstori la vaci: bovhár', vakár';*

b) *adăposturi pentru păstori: kurdéj, kolýba, saláš;* poate că tot aici intră și *katún*, care în română înseamnă nu numai „cătun", ci, dialectal, și „casa de la stînă" (*ALRM*, s.n., I, h. 260, p.c. 872);

c) *hrana păstorilor: afýny, bálmuš, čyr, demykáty, kuléša, makrýš, maláj, mamalýga, merénd'a, merendáty, tájstra, tokán*, la care se adaogă, bineînțeles, produsele lactate de la stînă;

d) *economie pastorală: dat, reváš, sembrél'a, sokotýty;*

e) *stîna: cárok, komárnyk, košéra, mutatór'a, okil, strúnga;* e') *construcții pentru vaci: bovhárka, odája, vakárka;*

f) *focul: kúžba, skrum, spúdza, vátra, vatrál'ka, zgúra;*

g) vase: *berbenýč'a, čútora, geléta, hergév, kúpka, putýna;* tot aici pot fi grupate: *batalév, dóga, ryndza, t'ask;*

h) *unelte: bóta, džermáry, frembíja, kác'a, kl'ah, kostúra, kotýha, kurmák, kurméj, kyrlýn, kýrža, mačúga;* tot aici: *flojára, gájda;*

i) *produse lactate: bryndza, dzer, kurástra, ménzyr', ryndza, serbadz'ánka, (v)úrda, žentýč'a;* aparte: *mán(n)a;*

j) *nume de ovine:*

după culoare: *áfyna, bárza, bárzij, bilobúdzka, br'adzún, bryndúša, bukuláj, bukulája, bukuléša, kačúra, laistyj olačýna, róša, vakléša, vaklešún;*

după alte însușiri: *arétij, babána, bás'ka, belécka, blýndyi, cap, čúl'a, džulyj, kornúta, menzéra, spudz'ánka, šutýj, vatúl'a;*

k) *nume de bovine:*

după culoare: *balája, balán, bókša, bókšyj, múrga, murhíj, tarkátyj;*

l) *lîna și blana: blána, kakaradz'ánka, kapušánka, merlúška, mýč'ka, nótenyna, škam, štym, tušýra;*

m) *turma: botéj, gros, kyrd, túrma;*

n) *păşunatul: bálega, byr, merizáty, mutáty, plekáty, porn'ála, redykáty, rumegáty, rumenuváty, týrlo, úrma, vagáš;*

o) *medicină veterinară: džermáry, kápuš, spyndz;*

p) *varia: duléj, latúra*, (în legătură cu cîinii ciobănești); *pártal, týryty* (lupul la oi).

B. **Apelative toponimice** (vezi § 7). Multe dintre ele se întind pe aceleași arii cu cele ale termenilor păstorești și, de accea, trebuie presupus că au fost împrumutate, cel puțin în parte, prin păstorii români:

aršic'a, bálta, bul'bóna, čeretovýna, gávra, gorgán, grópa, grun', gurgúl'a, hýrlo, kýmpa, kyčéra, lok, máhura, plaj, ponorystyj, répeda, ruptúra, rýpa, sehél'ba, strýmba, surdúk, šýpit, váda, výrtopa.

C. **Omul, raporturi de rudenie și afinitate:** *bádika, bád'o, búna, bunika, dójka, filýn, fin, fina, flekév, kumnát, lelíka, matúša, móša, móšul, nanáška, nanášul, nepít.*

D. **Sănătate și boală:** *bet'áh, bešýha, blyndá, boborúdz, ból'fa, džigeráj, džúma, gélka, gúša, gúščir', guturáj, putér'a.*

E. **Hrană:** *ádzymka, demnáty, dol'čýc'a, dz'áma, kastráma, kukúc, lápta, maláj, mamalýga, muratúra, plačýnda;* cf. și termenii de sub *A*, pct. *c.*

F. **Îmbrăcăminte, încălțăminte, podoabe:**

a) *îmbrăcăminte: altýc'a, anterév, bajór, blán'a, cynhakóra, fóta, kamanák, keptár', kordár, mešýny;*

b) *încălțăminte: bukán'čy, kalavérci, kalcún, kondúry;*

c) *podoabe: bálec', bracár, gerdán, kóda, paftáli, sálba, zgárda.*

G. **Obiecte gospodărești:** *al'bíjka, darmój, džérga, fúrka, grýnda, hergév, káluš, kapéstra, karaúša, karúca, kostúra, kurmák, kurméj, kúžba, partár', pórta, saká, švára, vádro.*

H. **Regnul vegetal:**

a) *plante necultivate: brustura, bryndúša, génzura, levúrda, makrýš, néhyn, spyndz;*

b) *plante cultivate: bostán, busujók, bužóra, kukurúdza, l'ýnta, maláj, papušója, trifól';*

c) *arbori și arbuști: áfyny, brún'ka (prún'a), gutéja, hadžúga, žen'ápyn;*

d) *părți ale plantelor: hlužány, kačúlka (kačuléja), kokorúd'd'a, kukurúdz, lúžer, papúša.*

I. **Regnul animal:** *čukurlij, gályc'a, gergelýc'a, harmasár', jarýč, kurkán, ryngáč, žávra* (cf. și grupa *A*, pct. *j, k, l*). Dintre acestea unele au fost, desigur, împrumutate din considerente de ordin afectiv (vezi grupa *P*).

J. **Ocupații** (afară de păstorit, despre care vezi grupa *A*):

a) *agricultură: grápa, grápáty, prašuváty, sápa, sapáty;* tot aici intră *terenurile și unitățile de suprafață: cáryna, fál'ča, mošíja, pražýna, sehél'ba;* tot aici — *drum;*

b) alte ocupații: gard, *gardadžíj, švára* și, poate, și *l'úntra* (pescuit); *butúk, káluš, márfa, mýgla, mygláš (exploatări forestiere); xvášija (pielărit?).* Cf. și grupa următoare *(K).*

K. **Stări sociale:** *armáš, bukatár, carányn, fruntáš, gázda, kokóna, móša, rezéš, sarákyj, žurát.* Cf. și grupa *J.*

L. **Relații sociale, economice, financiare:** *arvóna, bir, dížma, gálbeni, gologán, kláka, lej, márfa, tokmýtys'a, venít, hotár;* cf. și *A*, pct. *d.*

M. **Așezări omenești:** *cára, katún, mahalá;* Cf. și *A*, pct. *b*.

N. **Termeni etnografici: obiceiuri credințe,** etc.: *arkán, tálec', dójna, džok, gájda, góga, kodáš, kračún, kukúc, lavúty, mán(n)a, pomána, part', trymbít'a, vatažélo, z'ástra.*

O. **Fenomene meteorologice:** *fortúna, korkobéc', négura, plóva.*

P. **Împrumuturi afective:** *aripát, beť áh, blýndyj, butúk, broskaj, brybéha, bukl'úk, byrzuvátys'a, džeg, facárnyj, flutúr, folosýty, frýka, fudúl'nyj, fudúlytys'a, fúma, gáta, glóba, gogomán, maj, májže, pacýty, píz'ma, pózna, putér'a, samaráty, saráka, skapáty, stemperátys'a, t'ar, úra, urétno, urýtnyj, váre, xytl'ánec', yndemýna, zmagulýty* și desigur, și altele (cf., de ex., grupa *I*).

IV. CALCURI LINGVISTICE

§ 37. Datorită contactului îndelungat și, pe alocuri, bilingvismului româno-ucrainean, în graiurile ucrainene de sud-vest se constată nu numai împrumuturi lexicale, ci și *semantice* și *frazeologice* (calcuri). Am semnalat cu alt prilej calchierea de către huțulii din Carpații Nordici a sensului figurat al cuvîntului românesc *a se prinde* („a se închega" — vorbind despre lapte): *pid vplyvom tepla ta vid gl'agu lovit s'a moloko*[1] „sub influența căldurii și datorită cheagului *se prinde* laptele" (Vrabie, *Stadiul*, 71). La acesta se pot adăoga alte calcuri. Astfel, românii de pretutindeni folosesc expresia *nici cît negru sub unghie* „foarte puțin", „(aproape) deloc". Cf., la Ispirescu: „Da și din mîini și din picioare, cum se zice, și folos, nici cît negru sub unghie" (*DLRLC*, III, p. 188). Despre răspîndirea ei largă vezi *ALR II*, vol. I, p. 35, răspunsurile la întreb. 2190 *(Nu-i dau) nici cît negru sub unghie*. La ucrainenii din Carpații Nordici se folosește expresia *jak za niht'om čorne*, ad lit. „cît negru sub unghie" (*Programma*, 31, întreb. 466), cu același sens ca și în română. Este neîndoielnic că împrumutul l-au făcut ucrainenii de la români, iar nu invers, căci expresia nu este cunoscută nici în graiurile ucrainene situate la distanță ceva mai mare de teritoriul limbii române, nici în ucraineana literară, în rusă sau în polonă. Semnalăm, din aceeași sursă, încă două expresii frazeologice dialectale ucrainene, calchiate, cu siguranță, după expresiile corespunzătoare românești: *u čotyry oka* sau *u čotyry oči* „în patru ochi" (*ibid.*, 31, întreb. 465) și *natšče serdce* „pe inima goală", adică „pe nemîncate" (*ibid.*, 36 întreb. 464).

Cîteva calcuri frazeologice și semantice după limba română semnalează la huțuli din Carpații Nordici A. Vincenz: *čynyty dity* „a face copii", *sydity* „a ședea" și „a locui", *nevol'a* „nevoie" (pe cînd ucr. com. *nevol'a* înseamnă „captivitate") ș.a.[2].

Numărul cazurilor de acest fel trebuie să fie mult mai mare. Culegerile de texte dialectale ucrainene din zona Carpaților Nordici și din alte regiuni învecinate cu teritoriul lingvistic românesc vor constitui o sursă importantă pentru viitorii cercetători ai acestui aspect al influenței limbii române asupra celei ucrainene.

[1] Volodymir Suxevyč, *Гуцульщина*, Материяли до українсько-руської етнології Lwów, 1901, vol. IV, partea II, p. 213.

[2] A. de Vincenz, *op. cit.*, p. 148—149.

V. ÎNCHEIERE

§ 38. În ucraineana literară şi, mai ales, în graiurile populare ucrainene de sud-vest există un număr însemnat de împrumuturi din limba română (cap. I, § 1,4).[1]

Vechimea acestor împrumuturi nu este aceeaşi în toate cazurile, dar se poate dovedi că influenţa limbii române asupra limbii slavilor din Carpaţii Nordici datează de multe secole (cap. I, §§ 2, 3, cap. II, § 6, despre Wędkiewicz, cap. III, 2, s.v. *jarýč* etc.).

Împrumuturile din română au pătruns în ucraineană în mod nemijlocit, pe cale orală (cap. I, § 4). Împrumuturile „culte" sînt mai recente şi mai puţine, ele nu prezintă, ca primele, un interes deosebit pentru istoria raporturilor lingvistice româno-ucrainene (cap. I, § 4, pct. b).

Împrumuturile populare din limba română au o pondere diferită în sistemul lexical al limbii ucrainene: cuvinte locale, regionalisme, termeni deveniţi ucraineni comuni, termeni cunoscuţi în limba literară (cap.I, §§ 4, 5).

Studierea influenţei româneşti asupra limbii ucrainene începe în jumătatea a doua a sec. XIX, cu Fr. Miklosich. Numărul contribuţiilor aduse în această problemă pînă în prezent este mare, iar calitatea lor — foarte diferită. O etapă nouă marchează, în cercetarea raporturilor lingvistice româno-ucrainene, folosirea datelor geografiei lingvistice (cap. II, § 6).

Împrumuturile din limba română sînt, de regulă, adaptate la sistemul fonetic şi morfologic al limbii ucrainene. În această privinţă se observă o serie de corespondenţe cu caracter legic (cap. III, 1, §§ 8—35).

Lista *alfabetică* a împrumuturilor lexicale din română (cap. III, 2) este o sinteză critică a listelor precedente, cu adaosuri culese din lucrări recente. *Numărul* împrumuturilor din această listă, fără a socoti variantele fonetice şi derivatele proprii, este de 353 (Derivatele proprii de la împrumuturile din română neatestate în ucraieană fără sufixe sau prefixe, de ex. *ádzymka* < rom. dial. *ádzîmă*, prin stadiul ucr. * *ádzyma* etc., sînt cuprinse şi ele în această cifră).

Gruparea *tematică* a împrumuturilor (cap. III, 3, §36) arată că şi prin numărul, şi prin vechimea lor, pe primul loc se situează termenii privitori la *păstorit* (cap. III, *A*).

În afara împrumuturilor lexicale, ucrainenii au făcut de la români şi prin împrumuturi *calchiere:* calcuri semantice şi frazeologice (cap. IV, § 37).

Rezultatele studiului de faţă nu sînt definitive, căci influenţa limbii române asupra graiurilor populare ucrainene continuă, ca, de altfel, şi influenţa limbii ucrainene asupra graiurilor populare româneşti. El este pasibil de a fi completat, precizat, iar pe alocuri, desigur, şi îndreptat, mai cu seamă pe baza noilor cercetări dialectale pe teren, a monografiilor dialectale şi, în deosebi, a geografiei lingvistice ucrainene şi româneşti.

[1] Indicaţiile asupra *localizării* termenilor ucraineni de origine românească din lista dată în lucrarea de faţă se bazează pe izvoarele scrise consultate de autor şi specificate în paranteză, pentru fiecare caz în parte. Trebuie să se aibă însă în vedere că, de multe ori, aria de răspîndire a termenilor respectivi s-ar putea să fie în realitate *mai întinsă*. Este de presupus, de pildă, că *bálec* (vezi acest cuvînt), se cunoaşte pe alocuri şi în alte graiuri ucrainene decît cele de tip boikovian, în primul rînd în cele transcarpatice învecinate nemijlocit cu aria dialectală românească *baľt*. Cazurile de acest fel sînt numeroase, de-a lungul întregii zone de contract între cele două limbi.

VI. BIBLIOGRAFIE

ALR, s.n. = *Atlasul lingvistic român, serie nouă*, întocmit de Insitutul de lingvistică al Filialei din Cluj a Academiei R. S. România. Editura Academiei, București, vol. I-II (1956), III (1961), IV (1965), V (1966).

ALRM II = *Micul Atlas lingvistic român*, partea a II-a; vol. I, de Emil Petrovici, Sibiu-Leipzig, 1940.

ALRM, s.n. = = *Micul Atlas lingvistic român, serie nouă*, întocmit de Institutul de lingvistică al Filialei din Cluj a Academiei R. S. România. Editura Academiei, București, 1956.

« Arhiva » = « Arhiva ». Organul Societății istorico-filologice din Iași.

Avanesov = R. I. Avanesov, *Очерки по русской диалектологии*, Moscova, 1949.

Bărbulescu = Recenzia lui Ilie Bărbuescu la studiul lui Treml Lajos *A magya rországi latin š- ezés az olâhban*, în „Magyar Nyelv", XXIX, (1933)-nr. 1—2, p. 25—37, Budapesta, publicată în „Arhiva", nr. 1—2 (1933), p. 101—104.

Bălg etimol. rečnik = *Български етимологичен речник*, alcătuit de Vl. Georgiev, Iv. Gălăbov, J. Zaimov, St. Ilčev; fasc. I (*а-бронз)*, Sofia, 1962; fasc. V *(дармадаана — доам)*, Sofia, 1966.

Berneker = E. Berneker, *Slawisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg, 1908—1913.

Bernstein = S. B. Bernstein, *Gramatica comparată a limbilor slave*. Traducere și note de G. Mihăilă, București, 1965.

Brîncuș = G. Brîncuș, *Quelques problèmes de la reconstitution du vocabulaire autochtone du roumain commun*, în BSRLR, II, 19.

Brüske = Hermann Brüske, *Die russischen und polnischen Elemente des Rumänischen*, în XXVI-XXIX. Jahresbericht des Instituts fur rumänische Sprache zu Leipzig, sub direcția lui G. Weigand, Leipzig, 1921, p. 1—103.

BSRLR = *Bulletin de la Société roumaine de linguistique romane*, București, I (1964), II (1965).

Bur'ačok = A. A. Bur'ačok, *Назви спорідненості і свояцтва в українській мови*, Kiev, 1961.

Candrea = I. Aurel Candrea, *Elementele române în limbile slavice*, în « Noua revistă română pentru politică, literatură, știință și artă », București, vol. I, nr. 8, din 15 aprilie 1900, p. 399—409.

Candrea, *Dicț. lb. rom.* = I.-A. Candrea, Gh. Adamescu, *Dicționarul limbii române din trecut și de azi (Dicționarul Enciclopedic Ilustrat „Cartea Românească")*. București, 1931.

Candrea—Densinsianu = I.-A. Candrea și Ov. Densusianu, *Dicționarul etimologic al limbii române. Elemente latine (A-Putea)*, București, 1907—1914.

Capidan, *Crîmpee* = Th. Capidan, *Crîmpee de limbă și viață străveche românească*, în « Dacoromania », III (1923), p. 561 ș.u.

Capidan, *Raporturile* = Th. Capidan, *Raporturile lingvistice slavo-române*, în «Dacoromania», III (1923), p. 146 ș.u.

Capidan, *Rom.-alb.* = Th. Capidan, *Raporturile albano-române*, în «Dacoromania» II, p. 414—554.

Cazacu, vezi *Rosetti—Cazacu*.

Ciorănescu = Al. Ciorănescu, *Diccionario etimológico rumeno*, fasc. I-VI, La Laguna Tenerife, 1959—1963.

CL = *Cercetări de lingvistică*. Academia R. S. România, Filiala Cluj, Institutul de lingvistică Cluj.

Coteanu, = I. Coteanu, *Elemente de dialectologie a limbii române*. București, 1961.

Crânjală = Dumitru Crânjală, *Rumunské vlivy v Karpatech ze zvláštím zřetelem k Moravskému Valašsku*, Praga, 1938.

Čučka = P. P. Čučka, *Про румунські елементи в антропонімії Закарпаття*, în *Svjazi*, 82—83.

DA = Academia Română, *Dicţionarul limbii române*, Bucureşti; Tomul I, partea I (*A-B*), 1913, partea II (*C*), 1939; partea III, fasc. 1 (*D-De*), 1949; Tomul II, partea I (*F-I*), 1934, partea II, fasc. 1, 2, 3 (*J-Lojniţă*) 1937, 1940, 1948; restul literelor, în manuscris, la Institututul de lingvistică din Bucureşti (*DA, ms.*). Vezi şi *DLR*.

DA, ms. = *Dicţionarul limbii române*, în manuscris. Vezi *DA*.

Dal' = Vladimir Dal', *Толковый словарь живого великорусского языка*, I-IV, Moscova, 1956, după ed. a II-a, din 1880—1882; t.I (*А-З*), t. II (*И-О*), t. III (*П*), t. IV (*Р-Я*).

Dejna = Karol Dejna, *Gwary ukraińske Tarnopolszczyzny*, Wrocław 1957. *Tarnopolszczyna*, adică 'Ţinutul Tarnopol', teritoriu în care a făcut anchete autorul între 1935 şi 1939 (190 de localităţi), se întinde între: izvoarele rîurilor *Bug* şi *Ikwa* (la nord) şi cursul superior al *Nistrului* (la sud); rîul *Zbrucz* (la est) şi rîul *Złota Lipa* (la vest).

Deutsch-ukr. Wört. = *Deutsch-ukrainisches (-ruthenisches) Wörterbuch*, bearbeitet von W. Kmicykewytsch und W. Spilka, Czernowitz, 1912.

DLR = Academia Republicii Socialiste România, *Dicţionarul limbii române* (DLR), serie nouă, tomul VI, fasc. 1—8, Bucureşti, 1965—1967.

DLRM = *Dicţionarul limbii române moderne*, Bucureşti, 1958.

Dmitriev = N. K. Dmitriev, *О тюркских элементах русского словаря*, în «Лексикографический сборник», Moscova, 1958, p. 3—47.

DP = *Доповіді та повідомлення*.

Drăganu = N. Drăganu, *Românii în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei şi onomasticei*, Bucureşti, 1933 (Studii şi cercetări, XX).

Drozdovs'kyj = V. P. Drozdovs'kyj, *Південнобессарабські українські говірки*, în „Праці х Республіканської діалектологічної наради", Kiev, 1961, p. 132—155.

Dzendzelivs'kyj, *Atlas Transkarp.* = J. O. Dzendzelivs'kyj, *Лінгвістичний атлас українських народних говорів Закарпатської області УРСР (Лексика)*, Užhorod, I, hh. 1—120 (1958), II, hh. 121—270 (1960).

Dzendzelivs'kyj, *Izoglosy* = J. O. Dzendzelivs'kyj, *Ізоглоси лексичних румунізмів у говорах Закарпатської області* (Pe baza materialelor *Atlas Transkarp.*, I-III), în *Svjazi*, 16—18.

Dzendzelivs'kyj, *Leksyka* = J. O. Dzendzelivs'kyj, *Лексика українських говорів Закарпатської області (Назви спорідненості, свояцтва та сімейно-родинного побуту)*, în „Діалектологічний збірник", nr. 2, t. XXVI. Užhord, 1957, p. 3—36.

Dzendzelivs'kyj, *Metrologija* = J. O. Dzendzelivs'kyj, *Спостереження над термінологією народної метрології говірок Закарпатської області*, în *NZ*, t. XV, 1955, p. 81—139.

Dzendzelivs'kyj, *Nazvy* = J. O. Dzendzelivs'kyj, *Назви сільськогосподарських знарядь та їх частин у говорах Закарпатської області*, în *NZ*, t. XXVII, *Філологія*, 1959, p. 41—69.

Dzendzelivs'kyj, *Nazvy moločn. prod.* = J. O. Dzendzelivs'kyj, *Назви молочних продуктів вівчарства в Закарпатських говорах*, în „Територіальні діалекти і власні назви", Kiev, Kiev, 1965, p. 80—88.

Dzendzelivs'kyj, *Ovcevod. leksyka* = J. O. Dzendzelivs'kyj, *Овцеводческая лексика закарпатских говоров*, în culegerea *Общеславянский лингвистический атлас*, Moscova, 1965, p. 117—132.

Dzendzelivs'kyj, *Rumunizmy* = J. O. Dzendzelivs'kyj, *До питання про румунізми в говорах Закарпатської області*, în *DP*, 4, Užhorod, 1959, p. 57—60.

Dzendzelivs'kyj, *Vivčars'ka leksyka* = J. O. Dzendzelivs'kyj, *Вівчарська лексика говорів Закарпатської області*, în *DP*, 4, Užhorod, 1959, p. 107—112.

Dzendzelivs'kyj, *Zasady* = J. O. Dzendzelivs'kyj, *Засади укладання регіональних атласів слов'янських мов*, Kiev, 1963, p. 1—44.

Ghergariu, L., vezi *Giuglea—Ghergariu*

Giuglea, *Elemente* = Gh. Giuglea, *Elemente vechi greceşti în limba română*, în „Dacoromania", X, partea a II-a, 1943, p. 404—462.

Giuglea, *Notes* = Gh. Giuglea, *Notes linguistiques*, în BSRLR, II, 32—33.

Giuglea, *Ghergariu* = G. Giuglea şi L. Ghergariu, *Contributions au problème de la continuité du lat. olere en roman et roum. leurdă*, în BSRLR, II, p. 29—30.

Giuglea—Ivănescu = G. Giuglea şi G. Ivănescu, *Un cuvînt românesc de origine traco-dacă; dr. mînzare, mînzară, mr. muldzare*, în SCL, X (1959), nr. 1, p. 105—112.

Graur = Al. Graur, *Etimologii româneşti*, Bucureşti, 1963.

Grigorowitza = Em. Grigorowitza, *Românismele în dialectul german al Sașilor din Transilvania*, în „Noua revistă română", nr. 19 din 1 oct. 1900, vol. 2, p. 250—255 şi nr. 21 din 1 nov. 1900, vol. 2, p. p. 341—353.

Halas = K. J. Halas, *Закарпатські топопелятиви*, în *Tezy*, p. 8—11.

Halas, *Topon. Zakarpat'l'a* = K. J. Halas, *З топоніміки Закарпаття* în *NZ*, t. XXXV, 1958, p. 56—81.

Hasdeu, *Etimol. magn. rom.* = B. Petriceicu-Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae*. Dicționarul limbei istorice şi poporane a românilor. Bucureşti, t. I-II (1887), t. III (1893).

Holub—Kopečný = Josef Holzb, František Kopečný, *Etymologický slovník jazyka českého*, Praga, 1952.

Horbatsch, *Argo* = Olexa Horbatsch, *Арго українських лірників*, München, 1957.

Horbatsch, *Recenzie I-II* = Olexa Horbatsch, *Перший етимологічний словник української мови*, extras din revista „Сучасність", 11/1962, p. 3—8, München, 1962; *Другий зошит етімологічного словника української мови*, ibid., 4 (40)/1964, p. 3—8, München, 1964; *Третій зошит ...*, ibid., 9/1964, p. 3—7.

Horbatsch, *Romaniv* = Olexa Horbatsch, *Північно-наддністрянська говірка й діялектний словник с. Романів Львівської області*, München, 1965.

Hrabec = Stefan Hrabec, *Nazwy geograficzne Huculszczyzny*, Cracovia, 1950 (Prefața: 1947).

Hrinčenko = *Словарь украинского языка*, I-IV, Kiev, 1907, sub red. lui B. D. Hrinčenko (vol. I, *А-Ж*, vol. II, *З-Н*, vol. III *О-П*, vol. IV, *Р-Я*).

Hrycak, *Evfemizmy* = M. A. Hrycak, *Евфемізми в українських говорах Закарпаття*, în Tezy, p 17—24.

Hrycak, *Rumuns'ki zapozyčen'n'a* = M. A. Hrycak, *Румунські лексичні запозичення в говірці с. Росішка Рахівського району Закарпатської області*, în *Svjazi*, p. 12—15.

Il'jenko = V. V. Il'jenko, *Молдавские и румынские заимствования советской эпохи в русском и украинском литературно-письменных языках*, în *Svjazi*, p. 29—31.

Ist. gram. = *Історична граматика української мови*, de O. P. Bezpal'ko, M. K. Bojčuk, M. A. Žovtobr'ux, S. P. Samijlenko, I. J. Taranenko, ed. II, Kiev, 1962.

Ivănescu, Gh., vezi, *Giuglea—Ivănescu.*

Janów, *Gwara* = J. Janów, *Gwara małoruska wsi Moszkowic i Siwki Naddniestrzańskiej...*, Lwów, 1926.

Janów, *Stosunki* = J. Janów, *Ze stosunków językowych małorusko-rumuńskich*, în „Сборник статей в честь академика Алексея Ивановича Соболевского", Leningrad, 1928, p. 452—458. N-am putut-o consulta nemijlocit.

Kałużniacki, vezi Miklosich, *Wanderungen*.

Kopečný, Fr., vezi *Holub—Kopečný*.

Korčinskij = N. A. Korčinskij, *Романские лексические элементы в некоторых украинских говорах Тячевского района Закарпатской области*, în *Svjazi*, p. 42—43.

Leotti = Angelo Leotti, *Dizionario albanese-italiano*, Roma, 1937.

Lysenko = P. S. Lysenko, *Словник діалектної лексики середнього і східного Полісся*, Kiev, 1961.

Lyzanec' = M. P. Lyzanec', *Українсько-угорсько-румунські лексичні паралелі*, în *Svjazi*, p. 44—46.

Malecki—Nitsch = M. Małecki, K. Nitsch, *Atlas językowy Polskiego Podkarpacia*, cz. I — Mapy; cz. II — Wstęp, objasnenia, wykazy wyrazów. Cracovia, 1934.

Marusenko = T. O. Marusenko, *Назви рельєфу в українській мови*, în „Дослідження з мовознавства", 2, Kiev, 1963, p. 62—77.

MCD = *Materiale şi cercetări dialectale*, I, Bucureşti, 1960.

Meyer-Lübke = W. Meyer-Lübke, *Romanisches etymologisches Wörterbuch*, ed. III, Heidelberg, 1935.

Mihăescu = H. Mihăescu, *Influenţa grecească asupra limbii române pînă în secolul al XV-lea*, Bucureşti, 1966.

Mihăilă = G. Mihăilă, *Împrumuturi vechi sud-slave în limba română. Studiu lexico-semantic*, Bucureşti, 1960.

Miklosich, *EWSl.*, = Fr. Miklosich, *Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen*, Viena, 1886.

Miklosich, *Fremdwörter* = Fr. Miklosich, *Die Fremdwörter in der slavischen Sprachen*, Viena, 1867, p. 1—67.

Miklosich, *Wanderungen* = Franz Miklosich, *Über die Wanderungen der Rumunen in den dalmatinischen Alpen und den Karpaten*, Viena, 1879. Separatabdruck aus dem XXX. Bande der Denkschriften der philosophisch-historischen Klasse der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften (p. 1—66). Capitolul II, *A*1: *Rumunisches im kleinrussischen* (de Fr. Miklosich, p. 10—11); 2: *Rumunisches im kleinrussischen und polnischen* (de E. Kałużniacki, p. 12—21).

Mladenov = Stefan Mladenov, *Етимологически и правописен речник на българския книжовен език*, Sofia, 1941.

Modrzejewski = T. Modrzejewski, *Wyrazy które umarły i które umierają*, Varşovia, 1936.

Nakonetschna—Rudnyc'kyj = Hanna Nakonetschna, Jaroslau Rudnyc'kyj, *Ukrainische Mundarten, Südkarpatoukrainisch (lemkisch, bojkisch und huzulisch)*, Berlin-Leipzig, 1940, în „Arbeiten aus dem Institut fur Lautfortschung an der Universität Berlin", nr. 9 (Elementele româneşti au fost extrase de E. Petrovici, *Note...*).

Nandriş = Gr. Nandriş, *Păstoritul românesc în Carpaţii poloni în lumina Atlasului lingvistic al Poloniei subcarpatice* (AJPP), în „Dacoromania", VIII (1934—1935), p. 138—148.

Niţă-Armaş = Silvia Niţă-Armaş, *În jurul problemei cuvintelor de origine românească în limba slovacă*, în SCL, anul XVII, nr. 5 din 1966, p. 579—591.

NZ = *Наукові записки* ale Universităţii de stat din Užhorod.

Ohijenko = I. Ohijenko, *Иноземные элементы в русском языке*, Kiev, 1915, 101 p. Šarovol's'kyj spune că autorul s-a oprit şi asupra influenţei româneşti şi că arată condiţiile istorice care au favorizat intrare lor în limba ucraineană. Nu am putut-o consulta nemijlocit

Onyškevyč = M. O. Onyškevyč, *Словарь бойковского диалекта* (litera *Б*), în culegerea „Славянская лексикография и лексикология", Moscova, 1966, p. 61—101.

Oros = V. I. Oros, *Деякі особливости прикметників у говірках Хустщини Закарпатської області*, în „Тези DP до XVII наукової конференції...", aprilie, 1963, *Романо-германська філологія*, Užhorod, 1963, p. 46—49.

Oros, *Kontakty* = V. I. Oros, *Про українсько-румунські мовні контакти в східних районах Закарпаття*, în *Svjazi*, p. 54—55.

Papahagi = Tache Papahagi, *Dicţionarul dialectului aromân*, Bucureşti, 1963.

Pascu = G. Pascu, *Sufixele româneşti*, Bucureşti, 1916.

Pătruţ = I. Pătruţ, *Fonetica graiului huţul din Valea Sucevei*, Bucureşti, 1957.

Petrov = A. Petrov, *Карпаторусские межевые названия из половины XIX и из начала XX в.*, Praga, 1929.

Petrovici, *Jintiţă* = E. Petrovici, *Sl. žętica 'zer' în limba română, în limbile slave şi în limba maghiară*, în „Studia Universitatis Babes-Bolyai", Cluj, seria IV, fasc. 2, 1960, PHLOLOGIA, p. 7—13.

Petrovici, *Note etimol. II* = E. Petrovici, *Note etimologice II*, în CL, anul X, nr. 2 din 1965, p. 358—359.

Petrovici, *Note sl.-rom. I* = Emil Petrovici, *Note slavo-române I*, în „Dacoromania", X, partea I, Bucureşti, 1941, p. 26—38.

Petrovici, *Note sl.-rom. II* = Emil Petrovici, *Note slavo-române II*, în „Dacoromania", X, partea a II-a, Bucureşti, 1943, p. 335—352. *Elemente româneşti în ucraineană*, p. 345—348 (vezi *Nakonetschna—Rudnyc'kyj*).

Petrovici, *Trecători* = E. Petrovici, *Nume româneşti de trecători peste culmi*, în CL, anul XI, nr. 1 din 1966.

Poghirc = C. Poghirc, *Considérations sur les éléments autochtones de la langue roumaine*, în „Revue roumaine de linguistique", XII (1967) nr. 1, p. 18—36.

Programma = Institutul de slavistică al Acad. de Ştiinţe a URSS, *Программа собирания материалов для „Карпатского диалектического атласа"*, Moscova, 1964.

Puşcariu, *Lb. rom.* = Sextil Puşcariu, *Limba română*, vol. I, *Privire generală*, Bucureşti, 1940.

Radloff = V. Radloff *Versuch eines Wörterbusches des Türk-dialecte*, I-IV, Haga, 1960.

Rosetti = Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, I-IV; vol. I, *Limba latină*, ed. III, Bucureşti, 1960; vol. II, *Limbile balcanice*, ed. III, Bucureşti, 1962; vol. III, *Limbile slave meridionale*, ed. IV, Bucureşti, 1962; vol. IV, V, VI, Bucureşti, 1966: vol. IV, *Română comună*; vol. V. *Limbile vecine*: maghiara, ucraineana, polona, slovaca, albaneza. bulgara, sîrbo-croata. Expansiunea limbii române; vol. VI, *Istoria limbii române din sec. al XIII-lea pînă la începutul secolului al XVII-lea*.

Rosetti—Cazacu = Al. Rosetti, B. Cazacu, *Istoria limbii române literare*, Bucureşti, 1961.

Rozwadowski = Jan Michał Rozwadowski, *Wybór Pism*, tom. I *Pisma polonistyczne*, Varşovia, 1959, *O nazwach geograficznych Podhala* (publicat mai întîi în „Pamiętnik Towarzystwa Tatrzańskiego", 1907, p. 1—7), p. 307—324.

Rudnyc'kyj = J. B. Rudnyc'kyj, *An Etymological Dictionary of the ukrainian language*, Winnipeg, Canada, fasc. 1—5 (1962—1965),

Rudnyc'kyj, *Nazwy* = J. Rudnicki, *Nazwy geograficzne Bojkowszczyzny*, Lwów, 1939.

Rudnyc'kyj—Nakonetschna, vezi *Nakonetschna – Rudnyc'kyj*.

Scheludko = D. Scheludko, *Rumänische Elemente im Ukrainischen*, în „Balkan-Archiv" II, Leipzig, 1926, p. 113—146.

SCL = *Studii şi cercetări lingvistice*, Institutul de lingvistică, Bucureşti, 1950 ş.u.

Scriban = A u g u s t S c r i b a n, *Dicţionarul limbii româneşti*, ed. I, Iaşi, 1939.

Semčyns'kyj = S. V. S e m č y n s ' k y j, *Лексичні запозичення з російської та української мов у румунській мові*, Kiev, 1958.

SJP = *Słownik języka polskiego*, PAN, vol. I-VI, Varşovia, „Wiedza Powszechna", 1958 ş.u.

Slovnyk movy Ševčenka = *Словник мови Шевченка*, t. I (*А-Н*), t. II (*О-Я*), Kiev, 1964.

Sobolevskij = A. S o b o l e v s k i j, *Как давно русские живут в Карпатах и за Карпатами?* (pe marginea cărţii prof. I. P. Filevič, *Угорская Русь и связанные с нею вопросы и задачи русской исторической науки*, Varşovia, 1894, în „Живая старина", Moscova, 1894, fasc. III-IV.

Sreznevskij = I. I. S r e z n e v s k i j, *Материалы для словаря древнерусского языка*, I-III, Moscova, 1958, după ed. din 1893; vol. I (*А-К*), vol. II (*Л-П*), vol. III (*Р-Я*) şi *Suplement* (*А-Я*).

Stieber, *Atlas łemk.* = Z d i s ł a w S t i e b e r, *Atlas dawnej łemkowszczyzny*, Łódź, zeszyt I (1956) — zeszyt VIII (1964).

Stieber, *Toponomastyka* = Z d i s ł a w S t i e b e r, *Toponomastyka Łemkowszczyzny*, cz. I, Łódź, 1948; cz. II, Łódź, 1949.

Stocki = S t o c k i, *Beiträge zur ukrainischen Wortforschung*, în „Archiv fur slavische Philologie", Berlin, 1913 (pe coperta interioară — 1914), nr. 35, p. 349—355.

Stolbunova = V. I. S t o l b u n o v a, *К вопросу о взаимообогащении буковинских говоров*, în *Svjazi*, p. 73—74.

Svjazi = *Восточнославянско-восточнороманские языковые, литературные и фольклорные связи* (Tezele referatelor şi comunicărilor la conferinţa ştiinţifică interuniversitară de la 11—16 octombrie 1956), Cernăuţi, 1966.

Şăineanu, *Influenţa* = L a z ă r Ş ă i n e a n u, *Influenţa orientală asupra limbii şi culturii române*, I-II, Bucureşti, 1900.

Şăineanu, *Istoria* = L a z ă r Ş ă i n e a n u, *Istoria filologiei române*. Studiu critic, Bucureşti, 1892.

Šanskij, *Kratkij etimol. slov* = N. M. Š a n s k i j, V. V. I v a n o v, T. V. Š a n s k a j a, *Краткий этимологический словарь русского языка*, Moscova, 1961.

Šanskij, *Etimol. slov.* = N. M. Š a n s k i j, *Этимологический словарь русского языка*. Moscova, I (*А*) 1963, (*Б*) 1965.

Šarovol's'kyj = I v a n Š a r o v o l ' s ' k y j, *Румунськи запозичені слова в українській мови*, Комісія заходо- и американознавства, în „Збирник заходознавства", Kiev, 1929, p. 52—65.

Šylo = H. F. Š y l o, *Українсько-румунські мовні зв'язки*, în *Svjazi*, p. 84—85.

Tat.-russk. slovar' = *Татарско-русский словарь*, Moscova, 1966.

Tezy = *Тези доповідей до XX наукової конференції*, Seria lingvistică, Užhorod, 1966.

Tursko-bălg. rečnik = *Турско-български речник*, alcătuit de Nikola Vančev, Gălăb Gălăbov, Genčo Klasov, Trajko Popov şi Vasil Sanov, sub conducerea acad. Stojan Romanski, ed. II, Sofia, 1962.

Trávníček = F r a n t i š e k T r á v n í c e k, *Slovník jazyka českého*, ed. IV, Praga, 1952.

Trubačev = O. N. T r u b a č e v, *История славянских терминов родства*, Moscova, 1959.

Udler = R. U d l e r, *Молдавские говоры Черновицкой области в сравнении с говорамиМолдавской ССР, Закарпатской области УССР и других смежних областей дакороманского массива. Консонантизм.* Chişinău, 1964.

Ukr.-russk. slovar' = *Украинско-русский словарь*, vol. I-VI, Kiev, 1952—1963; vol. I (*А-Ж*); vol. II (*З-Н*); vol. III (*О-подаруночок*); vol. IV (*податель — п'ять*); vol. V (*П-С*); vol. VI (*Т-Я*).

Vasmer, *Kritisches, I-II* = Max Vasmer, *Kritisches und Antikritisches zur neueren slawischen Etymologie*, în „Rocznyk sławistyczny", Cracovia; I, t. III (1910), p. 244—283; II, t. IV (1911), p. 151—189.

Vasmer, *REW* = Max Vasmer, *Russisches etymologisches Wörterbuch*, I-III, Heidelberg, 1950—1958.

Vasmer—Trubačev, *REW* = Max Vasmer, *Этимологический словарь русского языка*. Traducere din limba germană și completări de O. N. Trubačev; t. I (*А-Д*), t. II (*Е-Муж*), Moscova, 1964, resp. 1967.

Verchrats'kyj = Ivan Verchrats' kyj, *Нові знадоби номенклятури термінології природописної, народної зібрані між людом*, Lwów, 1908.

Vincenz = Stanisław Vincenz, *Na wysokiej połoninie. Obrazy, dumy i gawędy z wierzchowiny huculskiej*, Varșovia, 1936.

Vrabie, *Influența* = Emil Vrabie, *Influența limbii române asupra graiurilor rusești („lipovenești") din R.P.R.*, în SCL, XI (1960), nr. 4, p. 927—956.

Vrabie, *Observații* = Emil Vrabie, *Observații asupra unui grai rus de pe teritoriul R.P.R.*, în Rsl., IV (1960), p. 107—129.

Vrabie, *Stadiul* = Emil Vrabie, *Stadiul actual și sarcinile cercetării graiurilor slave din Republica Populară Română*, în Rsl., VII (1963), p. 55—74.

Vrabie, *Termeni* = Emil Vrabie, *Termeni de origine românească în limba bielorusă*, în „Omagiu lui Alexandru Rosetti la 70 de ani", București, 1965, p. 693—695.

Wahilewič = J. Wahilewič, *Huculowé, obywatelé wýhodnjho pohořj Karpatského*, în „Časopis Českého Museum", XII, 1838, p. 475—498 și XIII, 1839, p. 46—68 (Glosar de cuvinte huțule).

Wieczorkiewicz = Bronisław Wieczorkiewicz, *Słownik gwary warszawskiej XIX wieku*, Varșovia, 1966.

Wędkiewicz, *Dyalekt* = St. Wędkiewicz, *Dyalekt rumuński używany na ziemiach polskich*, în „Encyklopedia polska", t. III, *dział III*, część II: „Język polski i jego historya z uwzględnieniem innych języków na ziemiach polskich", Cracovia, 1915, p. 448—451.

Wędkiewicz, *Emprunts* = St. Wędkiewicz, *De quelques emprunts du slave occidental au roumain*, în „Rocznik sławistyczny", t. VIII, Cracovia, 1914—1915 p. 111—132.

Wędkiewicz, *Rum. Lehnwörter im Westsl.* = St. Wędkiewicz, *Zur Charakteristik der rumänischen Lehnwörter im Westslawischen*, în „Mitteilungen des Rumänischen Instituts an der Universität Wien", bd. I, 1914, p. 262—292.

Xudaš = L. M. Xudaš, *Ландшафтні назви в пам'ятках української актової мови XIV—XV ст.*, în „Дослідження і матеріали з української мови", vol. V, Kiev, 1962.

Zavorotna = T. P. Zavorotna, *Молдавські лексичні запозичення в складі українських наддунайських говірок* (Este vorba de localități rurale de pe malul stîng al Dunării de jos), vezi *Svjazi*, 24—25.

Zavorotna, *Osoblyvosti* = T. P. Zavorotna, *Діалектні особливості українських говірок Наддунайщини*, în *Tezy*, p. 12—16.

Žylko = F. T. Žylko, *Говори української мови*, Kiev, 1958.

Želechowski = Eugen Želechowski, *Rutenisch-deutsches Wörterbuch*, I-II, Lemberg, 1886 (vol. II în colab. cu Sophron Niedzielski).

ВЛИЯНИЕ РУМЫНСКОГО ЯЗЫКА НА УКРАИНСКИЙ

(Резюме)

1. Работа, опирающаяся на более значительные предшествующие исследования и новейшие языковые факты и комментарии к ним, являет собой попытку синтетизировать материал, касающийся влияния румынского языка на украинский. Основными украинскими говорами, в которых зарегистрировано румынское влияние, являются юго-западные говоры и, в первую очередь, *закарпатские*, *гуцульские*, *покуто-буковинские*, *надднестровские* и *степные*. Через эти говоры часть лексических заимствований из румынского языка стала *общеукраинской*, проникнув и в *литературный язык*, и благодаря нему войдя в *общеукраинский* фонд.

Вероятно, наиболее ранние румыно-украинские контакты относятся к XI веку. В последующие столетия контакты между носителями этих языков усиливаются и расширяются — от Северных Карпат до Черного моря. Несколько древних заимствований из румынского языка вплоть до наших дней сохраняют в украинском древние фонетические элементы или слова и значения, которые либо совершенно не зарегистрированы в румынском языке (ср. укр. *rumenuváty* „жевать" < древнерум. **a rumená* < лат. *ruminare*), либо вышли или выходят из употре бления (ср. укр. *kl'ah* < древнерум. **cl'ag* „сычуг", укр. *filýn* < древнерум **fillîn* „крестник", укр. *trifól'* „клевер" < древнерум. **trifol'*, укр. *grun'* „холм" < древнерум. **grun'* укр. *merénd'a* „пища пастухов" < древнерум. **merenda* „съестные припасы", укр. *frembija* „веревка" < древнерум. диал. **frămbie*, ср. рум диал. *frîmbie*, которое в наши дни встречается в Банате, но когда-то, вероятно, было исвестно и на весере страны; ср. и укр. *kurmák* „веревка" < древнерум. диал. *curm* „то же" и т. д., см § 3).

В некоторых юго-западных украинских говорах заимствования из румынского языка не имеют синонимов украинского происхождения, что иногда подтверждает древность их существования в украинском языке.

Количественный состав заимствований из румынского языка в украинском точно установить очень трудно, однако известно, что в ряде случаев эти заимствования насчитываются сотнями. Например, в одном украинском говоре Закарпатья на территории УССР исследователь зарегистрировал недавно 522 непроизводных слова, заимствованных из румынского.

В настоящее время важнейшим источником новых заимствований является *румыно-украинский билингвизм* жителей многих населенных пунктов, расположенных в зонах контактов между двумя народами или вблизи этих зон (ср. § 4).

Автор выделяет 3 категории заимствований: а) заимствования из румынского языка, *неизвестные украинскому литературному языку* (критерием проверки служил словарь, сокращенно *Ukr. -russk slovar'*); среди них ряд *местных* слов, распространенных на ограниченной территории, например, *vandzár* или *zgárda*, однако другие охватывают более широкие ареалы (см., например, *kurástra* или *strúnga*); б) заимствования, известные в *украинском литературном языке* как *областные слова* (напр. *cára*, *fina*, *túrma* и т. д.) и в) заимствования, рассматриваемые как *литературные слова* (напр. *bukáta*, *keptár*, *maláj* и др.).

В ряде случаев заимствования из румынского языка, имеющие *народный* характер, в украинском литературном языке приобрели новые оттенки, специфические для *книжного* стиля (ср. рум. *tárina* „обрабатываемая площадь" > лит. укр. *cáryna* „область", „место" или нар. рум. *a plecá* „кормить грудью" > лит. укр. *plekáty* „питать" надежду, ненависть и т. д.). В работе рассматриваются пути перехода заимствований из одной категории в другую.

II. Далее проводится обзор литературы по вопросу о влиянии румынского языка на украинский, принадлежащей перу Фр. Миклошича, Е. Калужняцкого, И. А. Кандри, Д. Шелудько, И. Шаровольского, Д. Крынжалы, И. Дзендзеливского и других, с критической оценкой используемых методов, документации и объективности в выборе и интерпретации фактов. Новим и, в то же время, очень важным элементом в изучении румынского влияния на украинский язык является использование данных румынской и украинской *лингвистической географии* (Э. Петрович, И. Дзендзилевский и др.).

III. В этой главе, наиболее объемной по сравнению с другими, трактуются 3 вопроса: 1) фонетическая и морфологическая *адаптация* заимствований из румынского языка; 2) *алфавитное* расположение заимствований (вместе с их вариантами и производными); 3) *тематическое* распределение заимствований.

1. В подавляющем большинстве случаев можно отметить закономерные соответствия между фонетической оболочкой румынских заимствований в украинском языке и их румынским прототипом. Например, рум. *a*, ударный или безударный, остаётся в укр. *а* (см. § 9), рум. *oa* переходит в укр. *о* (см. § 17) и т. д. Обычно, румынские заимствования закономерно подчиняются и морфологической системе украинского языка. Все особые случаи в работе оговариваются и комментируются (см. §§ 24—30).

2. *Алфавитный список заимствований* содержит 353 непроизводных слова. Они были извлечены из основных словарей украинского языка (*Želechowski, Hrinčenko, Ukr.-russk. slovar'*), из этимологических словарей (*Miklosich, EWSl, Berneker, Vasmer, REW, Rudnyc'kyj*), из диалектальных словарей и областных атласов некоторых славянских говоров северных Карпат (*Małecki—Nitsch*, St eber, *Atlas łemk*, Dzendzelivs'kyj, *Atlas Transkarp.*).

Как правило, построение слова-статьи заключается в следующем: украинское слово дается в транслитерации с применением латинского алфавита (например, *ádzymka* = *áдзимка*), после чего указывается на значение (или значения) слова, в соответствии с теми источниками, откуда оно было взято (напр.; *ádzymka* „своего рода хлеб из недозрелого теста"). Далее следует указание говора, говоров или области, где было зарегистритровано слово (например, при *ádzymka* уточняется: в буковинских и галицких говорах). После этих данных, в скобках делаются ссылки на использованные источники документации. Напр., после вышеуказанных данных о слове *ádzymka* следует: (*Želechowski, 2, Hrinčenko 4*). Эта часть статей алфавитного списка заимствований является их *представлением*. Далее следует *этимология*, с цитированием в скобках работ, в которых на нее указывалось или где она приводилась, а также работ, используемых автором для ее уточнения или дополнения и т. д. Например, возвращаясь к *ádzymka*: Этимол.: собственное образование, с суф. *-к -а* < укр. **ádzyma* < рум. диал. *ádzimă*, ср. арум. *ádzîmă* „то же" (*Papahagi* 60) < греч. ἄζυμα „без дрожжей" (*Kałużniacki*, 12, *Scheludko*, 125 *Crânjală*, 4:2, *Mihăescu*, 93). При условии наличия отмечаются и фонетические варианты, как, например, *hádzymka* (*Hrinčenko*, 2:3). Иногда комментарии даются не в рамках статей, а в сносках.

Во многих статьях алфавитного списка отмечается *территориальное распространение* заимствований, на основе указанных атласов. Обычно заимствования известны *на более широких украинских ареалах*, однако их указать невозможно из-за ограниченности территорий, нанесенных на имеющиеся до сих пор лингвистические карты.

На всех основных словах а также и на их вариантах и производных, отмечено *ударение*, всякий раз, когда оно указано в используемых источниках.

Статья *jarýš* „еж" охватывает больший по сравнению с другими круг проблем и, по мнению автора, представляет особый интерес при решении вопроса о *древности* румыно-украинских языковых отношений. Автор выдвигает и пытается поддержать положение о том, что *j* в этом слове восходит еще к периоду, предшествующему у восточных славян оглушению конечных гласных ъ и ь, т. е. к XII веку или немногим ранее. И другие заимствования из румынского языка заслуживают и могли бы стать предметом такого же детального изучения.

3. *Тематическая классификация заимствований* дает ясное представление о месте, масштабе и характере материальных и духовных связей румын с украинцами. На основе материала, включенного в алфавитный список, в работе учреждаются следующие тематические группы заимствований: *A. Пастушество:* a) овчары, a′) пастухи коров, b) укрытия для пастухов, c) пища пастухов, d) пастушеское хозяйство, e) место для загона овец, e′) коровники, f) очаг у пастухов, g) посуда, h) орудия, i) молочные продукты, j) названия овечьих пород (по цвету или другим признакам), k) названия пород рогатого скота, l) шерсть и мех, m) стадо, n) пастбища, o) ветеринария, p) разное; *B. Топономические апеллятивы*; *C. Человек, термины, выражающие родство и свойство*; D *Здоровье и болезнь*; *E. Пища*; *F. Одежда, обувь, украшения*; *G. Хозяйственные принадлежности*; *H. Растительный мир:* a) дикие растения; b) культурные растения; c) деревья и кустарники; d) части растения; *I Животный мир*; *J. Занятия* (исключая пастушество): a) сельское хозяйство (здесь же: земельные участки, меры земельной площади); b) другие виды занятий; *K. Общественное положение. L. Общественные, экономические и финансовые отношения*; *M. Человеческие поселения*; *N. Этнографическая терминология:* обычаи, верования и т. д.; *O. Метеорологические явления*; *P. Аффективные заимствования.*

В рамках каждого тематического класса и подкласса заимствования представлены в алфавитном порядке.

IV. Кроме лексических заимствований, в украинский язык проникли из румынского *семантические* и *фразеологические* (кальки) заимствования, например: рум. *pe inima goală* (т. е. „на пустое сердце") > укр. *natšče serdce* „на голодный желудок", дословно „на пустое сердце", и т. д.

В диалектальных текстах можно будет найти многочисленные аналогичные факты.

V. В конце работы делается несколько *выводов*. „Результаты данного исследования, пишет автор, не окончательны, поскольку влияние румынского языка на некоторые говоры украинского языка продолжается, как и, в свою очередь, влияние украинского языка на некоторые румынские говоры. Они могут быть дополнены, уточнены, а местами, конечно, и исправлены, прежде всего в свете новейших диалектальных исследований на местах, на базе монографий по диалектологии и, в первую очередь, с учетом украинской и румынской лингвистической географии".

INFLUENCE DE LA LANGUE ROUMAINE SUR LA LANGUE UKRAINIENNE

(Résumé)

I. L'ouvrage, fondé sur toutes les recherches importantes antérieures et augmenté de faits et commentaires nouveaux, représente un essai de synthèse des influences roumaines sur la langue ukrainienne. Les principaux parlers où l'on constate des influences roumaines, sont ceux de sud-ouest et, tout premièrement, les *parlers transcarpatiques, houtzules, pocuto-boucoviniens, dniestriens* et *de la steppe*. Par leur intermédiaire, une partie des emprunts lexicaux à la langue roumaine sont devenus *ukrainiens communs*, étant sanctionnés aussi par *la langues littéraire*, ou bien ont pénétré dans la langue littéraire et grêce à elle se sont généralisés, devenant ukrainiens communs.

Les premiers contacts entre le roumain et l'ukrainien datent, probablement, du XI-e siècle. Pendant les siècles suivants, les contacts entre les populations parlant ces deux langues sont devenus plus intenses et se sont étendus des Carpathes septentrionales jusqu'à la Mer Noire. Quelques ancies emprunts faits par les ukrainiens aux roumains gardent jusqu'à nos jours des phonétismes ou des mots et des sens archaïques, qui ou bien ne sont pas attestés dans la langue roumaine (cf. ukr. *rumenuváty* „ruminer" < anc. roum. **a rumena* < lat. *ruminare)*, ou bien sont disparus ou en voie de disparition (cf. ukr. *kl'ah* < anc. roum. * *cl'ag* „présure"; ukr. *filýn* < anc. roum. * *filiín* „filleul"; ukr. *trifol'* „trèfle" < anc. roum. * *trifol'*; ukr. *grun'* „colline" < anc. roum. * *grun'*; ukr. *merend'a* „nourriture du berger" < anc. roum. * *merenda* „victuaille"; ukr. *frembíja* „corde" < anc. roum. dial. * *frâmbie*, cf. roum. dial. *frîmbie* (de nos jours en Banat, mais certainement, autrefois, aussi dans le nord du pays); cf. aussi l'ukr. *kurmák* „corde" < anc. roum. dial. *curm* „corde", etc., voir § 3).

Dans certains parlers ukrainiens du sud-ouest les emprunts lexicaux faits à la langue roumaie n'ont pas de synonymes d'origine ukrainienne, ce qui, parfois, prouve leur grande ancienneté.

Le nombre des emprunts lexicaux faits par les ukrainiens au roumain ne peut être établi avec précision, mais, on sait qu'en certains endroits ces emprunts atteignent des chiffres de l'ordre des centaines. Par exemple, rien que dans un seul parler ukrainien de la Région Transcarpathique de la RSSU, un chercheur a récemment enregistré 522 mots *non dérivés*, empruntés au roumain.

Actuellement, le point de départ le plus important pour de nouveaux emprunts est le *bilinguisme de la population* de nombreuses localités situées dans la zone, ou aux environs de la zone de contact des deux peuples (cf. § 4).

L'auteur distingue 3 *catégories d'emprunts*: a) emprunts faits au roumain, *inconnus dans la langue ukrainienne littéraire*. (Pour établir l'appartenance ou la non-appartenance à la langue littéraire, on a pris comme critère le dictionnaire abrégé par *Ukr.-russk. slovar'*); parmi ces emprunts, quelques uns représentent des mots *locaux*, répandus sur un territoire limité, par exemple *vandzár* ou *zgárda*, tandis que d'autres sont employés sur de très vastes aires (voir, par exemple, *kurástra* ou *strúnga*); b) emprunts *connus dans la langue littéraire ukrainienne en tant que régionalismes*, comme, par exemple, *cára, fina, túrma*, etc.; et c) emprunts considérés comme *mots littéraires*, tels que, par exemple, *bukáta, keptár', maláj* et d'autres.

Dans certains cas, les termes techniques *populaires* d'origine roumaine ont pris, en pénétrant dans la langue littéraire ukrainienne, de nouvelles acceptions, spécifiques au style par excellence *livresque* (cf. roum. *țarină* „terrain cultivé" > ukr. litt. *cáryna* „domaine", „champ" ou roum. pop. *a plecá* „allaiter" > ukr. litt. *plekáty* „nourrir (espoir, haine, etc.)". L'ouvrage indique les voies par lesquelles ces emprunts passent d'une catégorie à l'autre.

II. Par la suite, l'auteur passe en revue les contributions que Fr. Miklosich, E. Kałużniacki, I. -A. Candrea, D. Scheludko, I. Šarovol's'kyj, J. Dzendzelivs'kyj et d'autres ont apportées à l'étude de l'influence du roumain sur la langue ukrainienne. Il ajoute des appréciations critiques sur la méthode employée, sur la documentation, sur l'objectivité dans la sélection et l'interprétation des faits. Un élément nouveau, très important, dans les recherches de l'influence roumaine sur l'ukrainien, est marqué par l'emploi des données de la géographie linguistique roumaine et ukrainienne (E. Petrovici, J. Dzendzelivs'kyj, etc.).

III. Le chapitre suivant, le plus étendu, traite des trois problèmes principaux suivants: 1) *L'adaptation* phonétique et morphologique des emprunts faits au roumain. 2) La présentation *alphabétique* des emprunts (avec leurs variantes et leurs dérivés). 3) La présentation *thématique* des emprunts.

1. Dans la grande majorité des cas, on constate une correspondance régulière entre l'aspect phonétique des emprunts ukrainiens à la langue roumaine et leur prototype roumain. Par exemple, roum. *ă*, accentué ou non accentué, devient en ukr. *e* (voir § 9), roum. *oa* devient en ukr. *o* (voir § 17), etc. Généralement, dans l'adaptation des emprunts lexicaux au système morphologique de la langue ukrainienne on constate des correspondances régulières. Tous les cas spéciaux sont discutés et commentés à part (voir §§ 24—30).

2. *La liste alphabétique des emprunts* comprend 353 mots non dérivés. Ils ont été excerptés dans les principaux dictionnaires de la langue ukrainienne *(Żelechowski, Hrinčenko, Ukr.-russk. slovar')*, dans les dictionnaires étymologiques (Miklosich, *EWSl.*, *Berneker*, Vasmer, *REW*, *Rudnyc'kyj)*, et dans divers glossaires dialectaux et atlas régionaux de certains parlers de la zone des Carpathes septentrionales *(Małecki — Nitsch*, Stieber, *Atlas lemk.*, Dzendzelivs'kyj, *Atlas Transkarp.)*.

Généralement, la structure d'un article de la liste alphabétique des emprunts est la suivante: le mot ukrainien, translitteré en alphabet latin (par ex.: *ádzymka* = *áдзимка*), l'explication du sens ou des sens, telle qu'elle est donnée dans la source où le mot est pris (par ex.: „espèce de pain fait d'une pâte sans levain"). Suit l'indication du parler, des parlers ou de la région où le mot a été enregistré (par ex., sous *ádzymka* il est précisé: dans les parlers de la Boucovine et la de Galicie). Après ces données, on indique, en parenthèse, la source de documentation employée; par exemple, après les indications ci-dessus ayant trait à *l'ádzymka*, on montre: *(Żelechowski*, 2, *Hrinčenko*, 4). Cette partie des articles qui constituent la liste alphabétique des emprunts représente leur exposition. Suit *l'étymologie*, avec citations, en parenthèse, des travaux où celle-ci a été suggérée ou démontrée, ainsi que des travaux employés pour la préciser ou la compléter, etc. Par ex., en revenant à *ádzymka*: ... *Etymol.*: formation propre, à suffixe *-k-a* < ukr. * *ádzyma* < roum. dial. *ádzîmă* „pain azyme", cf. l'aroumain *ádzîmă* „idem" (*Papahagi*, 60) < gr. ἄζυμα „sans levain" (*Kałużniacki*, 12, *Scheludko*, 125, *Crânjală*, 432, *Mihăescu*, 93). On cite aussi les variantes phonétiques, comme par exemple: *hádzymka* (*Hrinčenko*, 263). Parfois, les commentaires ne se font pas dans l'article même, mais par renvois.

Dans de nombreux articles de la liste alphabétique, on indique *la diffusion territoriale* des emprunts, sur le base des atlas linguistiques mentionnés. D'habitude, les emprunts au roumain sont connus *sur des aires plus étendues*, mais il n'est pas possible de les indiquer, à cause de l'exiguïté du territoire pour lequel il existe des cartes linguistiques.

Tous les mots-titre, ainsi que leurs variantes et dérivés, portent l'indication de *l'accent*, toutes les fois que ce dernier est mentionné dans les sources utilisées.

L'article *jarýč* „hérisson" a de plus grandes dimensions que les autres, étant donné les nombreux problèmes qu'il soulève et l'intérêt qu'il présente pour le problème de *l'ancienneté* du contact linguistique des Roumains avec les Ukrainiens. L'auteur émet et tente de soutenir l'hypothèse selon laquelle j- de cet emprunt pourrait dater déjà de la période antérieure à l'assourdissement, chez les slaves de l'est, des voyelles finales ъ et ь, c'est-à-dire depuis le XII-e siècle ou antérieurement. (D'autres emprunts ukrainiens au roumain pourraient être et mériteraient d'être étudiés d'une manière tout aussi détaillée).

3. *La classification thématique des emprunts* offre une image suggestive des domaines, des proportions et du caractère des relations matérielles qui se sont établies entre les Roumains et

les Ukrainiens. Fondé sur le matériel de la liste alphabétique, l'auteur institue les groupes thématiques suivants: *A. Vie pastorale*: a) bergers de moutons; a') bergers de vaches; b) abris pour bergers c) nourriture des bergers; d) économie pastorale; e) bergerie; e') constructions pour vaches; f) le feu chez des bergers g) ustensiles; h) outils; i) laitages; j) noms d'ovidés (d'après la coleur et d'autres qualités); k) noms de bovidés; l) laine et fourrure; m) le troupeau; n) pâturages; o) la médecine vétérinaire; p) *varia. B. Appellatifs toponymiques. C. L'Homme, rapports de parenté et d'affinité. D. Santé et maladies. E. Nourriture. F. Vêtements, chaussures, ornements. G. Objets ménagers. H. Le règne végétal*: a) plantes non cultivées; b) plantes cultivées; c) arbres et arbustes; d) parties des plantes. *I. Le règne animal. J. Occupations* (excepté la *vie pastorale*): a) agriculture (y compris terrains et unités de surface); b) autres occupations. *K. Etats sociaux. L. Relations sociales, économiques, financieres. M. Habitat humain. N. Termes ethnographiques*: coutumes, croyances, etc. *O. Phénomènes météorologiques. P. Emprunts affectifs.*

Dans le cadre de chacune de ces classes et sous-classes thématiques, les emprunts sont présentés alphabétiquement.

IV. En plus des emprunts lexicaux, les Ukrainiens ont fait encore aux Roumains des emprunts *sémantiques* et *phraséologiques* (des calques), comme par exemple: roum. *pe inima goală* (littéralement „à coeur vide", c'est-à-dire „à jeûn") > ukr. *natšče serdce* „à jeûn", ad litteram „à coeur vide", etc.

Les textes dialectaux pourraient mettre à jour de nombreux cas similaires.

V. L'ouvrage se termine par quelques *conclusions*. „Les résultats de la présente étude, écrit l'auteur, ne sont pas définitifs, car l'influence de la langue roumaine sur certains parlers populaires ukrainiens continue, comme, d'ailleurs, aussi, celle de la langue ukrainienne sur certains parlers populaires roumains. Notre étude est susceptible d'être complétée, précisée et, bien entendu, corrigée aussi par endroits, surtout à la lumière des récentes recherches dialectales sur place, des monographies dialectales et, tout particulièrement, de la géographie linguistique ukrainienne et roumaine".